

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Arheoloogia osakond

Karin Rannaäär

VILTINA 10.–13. SAJANDI KALME SAAREMAAL

Magistritöö

Juhendajad:
Marika Mägi, PhD
Heiki Valk, PhD

Tartu 2026

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Töö eesmärk ja metoodika.....	5
Töö ülesehitus.....	6
Varasemad käsitlused.....	7
Seotud projektid ja tänusõnad.....	8
1. Matmisviisid ja leiumaterjal: üldine taust.....	9
1.1. Põletusmatused.....	10
1.2. Laibamatused.....	12
1.3. Leiumaterjal.....	13
2. Viltina kivivarekalme: muistis, taust ja kaevamismetoodika.....	16
2.1. Kalme kirjeldus.....	16
2.1.1. Kalme suurus ja kahjustused.....	16
2.1.2. Kalme kuju, piirid ja looduslikud olud.....	17
2.2. Kultuurmaastik ja muistised kalme ümbruses.....	19
2.2.1. Viltina küla ja ümbritsev asustus.....	19
2.2.2. Viltina sadamakoht.....	20
2.2.3. Matused ja kenotaafid kalme ümbruses.....	21
2.3. Kaevamiste käik ja metoodika.....	22
2.4. Kalme elemendid ja struktuurid.....	24
2.4.1. Kivistik.....	24
2.4.2. Kultuurkiht.....	26
2.4.3. Paadid kalmel.....	26
2.4.4. Kiviringkalmed.....	28
2.4.5. Laibamatused.....	35
3. Viltina kalme leiumaterjal.....	36
3.1. Tööriistad ja tarbeesemed.....	37
3.2. Relvad ja kaitsevarustus.....	38
3.3. Hobuse- ja ratsanikuvarustus.....	43
3.4. Ehted.....	43
3.5. Rõivakaunistused.....	53
3.6. Kaubandusega seotud esemed.....	54
3.7. Savinõukillud.....	56

3.8. Muud esemed	58
4. Analüüs, tulemused ja järeldused	59
4.1. Esemete hulk ja levik kalmes.....	59
4.2. Leiukompleksid ja maetute hulk.....	62
4.3. Kalme kasutuslugu ja dateering	67
4.4. Viltina kalme laiemas kontekstis	70
Kokkuvõte.....	74
Kasutatud kirjandus ja allikad.....	76
Summary	84
LISAD.....	1
LISA 1. Kalme plaanid ja joonised	1
LISA 2. Esemete hulkade graafikud ja esemetüüpide dateeringud	16
LISA 3. Kiviringkalmete ja komplekside leiud	23

Annotatsioon

Magistritöö käsitleb Saaremaal Viltina külas asuvat 10.–13. sajandi kalmet. Töös antakse ülevaade kalme uurimisloost, looduslikest oludest ja leiutamaterjalist. Töö käigus määrati ja dateeriti kõik täpsemini määratavad esemed ning kanti need Osiliana andmebaasi, mille põhjal hinnatakse kalme kasutusperioodi ja selle kõrgaega. Lisaks esemelise materjali dateeringutele analüüsitakse kalmel esinenud paate, kiviringe ja laibamatuseid. Kaevamiste käigus eristatud leiukompleksidest antakse üldistav ülevaade ja tuuakse esile peamised mustrid. Lisaks komplekside eristamisele analüüsitakse naastude ja keraamika levikut, mille alusel hinnatakse kalmesse maetute hulka. Lõpetuseks käsitletakse Viltina kalmet laiemas Läänemere piirkonna kultuurikontekstis.

Märksõnad: hilisrauaaeg, kivikalme, hauapanused, matusekompleksid, Saaremaa

Sissejuhatus

Viltina kivikalme asub Saaremaal, Põide kihelkonnas, Viltina külas Peerna talu maadel, rahvasuus on koht tuntud kui Rutiränk. Tegu on noorema rauaaja (9.–13. sajand) kalmistuga, mille peamine kasutusaeg jääb 10. sajandi lõpust kuni 13. sajandini. Selle pindala on ligi 3500 ruutmeetrit ja kalmest kaevati 1940. aastal läbi umbes 3236 ruutmeetrit (Kustin 1962, 70). Paraku oli arheoloogiliste uuringute põhjuseks 1939. aastal Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahel sõlmitud baaside leping, mille alusel pidi Viltina küla jääma Nõukogude Liidu sõjaväebaaside territooriumile (Schmiedehelm 1944, 1). Sellega seoses oli oht, et baaside rajamise käigus kalme hävitatakse, kuid tegelikult baase piirkonda ei rajatudki ja kalme jäi puutumata.

Kokku saadi kaevamiste käigus üle 5500 leiunumbri, kuid kuna paljude leiunumbrite all on mitu leidu, siis esemete ja nende katkete hulk on tegelikult üle 20 000. Esemete uurimist raskendab esiteks nende tohutu hulk, teiseks aga asjaolu, et ligikaudu 700 eset läks Teise maailmasõja käigus kaduma, kui leiud evakueeriti sõja eest.

Töö eesmärk ja meetodika

Esimene töö eesmärk on anda terviklik ülevaade Viltina kalmel esinevatest erinevatest matmisviisidest. Kaevamistel dokumenteeriti nii kiviringe ja hajusalt paiknevaid põletusmatuseid kui ka kolm laibamatust. Samuti püütakse selgitada, kas kalmelt kogutud paadineidid võivad olla seotud mõne matusega või pärinevad need hiljem kalmele toodud paatidelt.

Teine töö eesmärk on anda ülevaade kalmest leitud esemetest ning nende dateeringutest. Kõigi esemete dateerimise abil on võimalik analüüsida, kas joonistub välja kalme kasutuse kõrgaeg ja kas ning kui palju on oluliselt varasemaid või hilisemaid leide.

Kolmandaks vaadatakse üle kaevamiste käigus eristatud leiukompleksid ning naastude ja keraamika levik, et täpsustada leiukomplekside hulka ja seeläbi anda hinnang maetute hulga kohta.

Neljäs eesmärk on vaadata kalmet kui tervikut laiemas kultuuripildis.

Analüüsi jaoks vaadati esmalt leiud hoidlas läbi, pildistati ja kirjeldati. Kuna kaevamiste joonised asuvad mitmel eri lehel, seoti need Photoshopi (CS5, versioon 12.0) abil (Lisa 1, joonis 1), et oleks võimalik kogu kalmet korraga analüüsida. Seejärel imporditi kaart *Quantum GIS*-i programmi (edaspidi QGIS, versioon QGIS Desktop 3.34.7) ja loodi eraldi punktikiht. Kuna Viltina kalme kaevamistest ei ole teada ühtegi koordinaati, siis kanti kõik leiunumbrid käsitsi töö käigus loodud kalme koondplaanile (Lisa 1, joonis 17). Peale leidude kaardile kandmist oli võimalik leiunimekirjas olevad numbrid siduda kaardil olevatega ja seeläbi kuvada kaardil leiunumbrile vastava eseme nimetus. Töö käigus selgus aga, et kaardil kuvatakse iga leiunumbri kohta vaid üks nimetus, samas kui mõne leiunumbri all on tegelikult mitu eset. Selleks, et kõiki esemeid õnnestuks kaardil kuvada, loodi igast esemetüübist eraldi tabel ja need kanti kõik eraldi kihtidena QGIS-i, lõpptulemusena on kaardil peaaegu 70 erinevat kihti (Lisa 1, joonis 17).

Töö analüüsi jaoks on oluline esemed jagada esmalt rühmadesse, kuna üksikult vaadates ei pruugi märgata laiemaid tendentse. Esemed on jaotatud kaheksasse rühma: tööriistad ja tarbeesemed, relvad ja kaitsevarustus, hobu- ja ratsanikuvarustus, ehted, rõivastusega seotud esemed, kaubandusega seotud esemed, keraamika ja muu (Lisa 1, joonis 17). Kõikidest esemetest antakse ülevaade, kuid dateeringute osas võetakse lähema vaatluse alla vaid täpsemini dateeritavad esemed, kuna kalmeosade vanuse määramisel on vähe kasu esemetest, mis on dateeritud mitmesaja aastasesse perioodi.

Töö ülesehitus

Töö koosneb neljast suuremast peatükist, mis jagunevad omakorda alapeatükkideks. Esimeses peatükis antakse ülevaade Saaremaa hilisrauaaegsetest matmisviisidest ja leiumaterjalist. Teises peatükis kirjeldatakse Viltina kalme ehitust ja seda ümbritsevat kultuurmaastikku. Kolmandas peatükis antakse ülevaade Viltina kalme leiumaterjalist eelmainitud rühmade kaupa. Neljandas peatükis analüüsitakse esemete hulka ja levikut kalmes ning maetute hulka. Samuti kirjeldatakse kalme kasutuslugu, leiukomplekse ja dateeringuid ning analüüsitakse kalmet laiemas kontekstis.

Varasemad käsitlused

Esmalt võttis Saaremaa kalmete materjali kokku Aita Kustin 1962. aastal oma dissertatsioonis „Saaremaa ja Muhu muistised feodalismi tärkamise perioodist (11. sajandist kuni 13. sajandi alguseni)“. Oma töös kirjeldab ta Saaremaa ja Muhu muistiseid I ja II aastatuhandel, sealhulgas kõiki tolleks ajaks teada olnud kalmistuid, juhu- ja peitleide ning muinaslinnuseid. Lisaks kirjutab Kustin lähemalt esemelisest materjalist – töö- ja tarberiistadest, relvadest, ratsutamisega seotud esemetest, rõivastuse osadest ja ehetest. Arvestades toonaseid teadmisi, on töö väga põhjalik ja annab hea ülevaate tolleks ajaks teadaolevast. Teost tänapäeval kasutades tuleb arvesse võtta, et see valmis üle 60 aasta tagasi ja seega on seal esitatud info paljuski vananenud.

Maarja Ligi (1994) on kirjutanud diplomitöö teemal „Saaremaa noorema rauaaja kivikalmed ja teoreetiline arheoloogia (mõningaid tõlgendusvõimalusi protsessuaalse ja postprotsessuaalse arheoloogia valgusel)“. Oma töös analüüsib ta leiutüüpide hulka kalmetes, samuti üritab ta määratleda leiukomplekse ka Viltina kalmes. Käesoleva töö käigus vaadati Maarja Ligi ja Aita Kustini määratud kompleksid üle. Kuna osad leiukompleksid on väga laialivalguvad, võib neis kahelda; samuti ei ole võimalik mitmeid neist joonistega kokku viia. Samas annab Maarja Ligi töö hea ülevaate leiukomplekside määratlemise ja analüüsi teoreetilisest taustast.

Saaremaa viikingiaegsetest ja hilisrauaaegsetest kalmetest ning tollasest ühiskonnast on doktoritöö kirjutanud Marika Mägi (2002a). Töös analüüsib ta kogu Saaremaa kalmematerjali 9.–13. sajandini, kuid ainsa erandina jäid tööst välja Viltina kalme materjalid, kuna need olid töö kirjutamise ajal kadunud. Mägi on avaldanud ka mitmeid artikleid Viltina sadamakohast ja seda ümbritsevast maastikust (vt nt Mägi 2009).

Indrek Jets (2013) on kirjutanud doktoritöö teemal „Lahingu maod. Skandinaavia 9.–11. sajandi kunstistiilid Eesti arheoloogilistel leidudel“, kus ta analüüsib ka Viltina kalme esemete skandinaaviapäraseid ornamente.

Paadiosadest rauaegsetes kalmetes on magistratöö kirjutanud Jüri Seepter (2017). Töös analüüsib ta Viltina kalmelt leitud paate ja nende asetsemist kalmel. Seepteri hinnangul oli neetide hulga ja asetuse järgi otsustades Viltina kalmel 4–5 paati (Seepter 2017, 45).

Töö koostamisel kasutati ChatGPT mudelit GPT-5.5 abivahendina teksti struktureerimisel, sõnastuse parandamisel ja keelelisel toimetamisel. Töö analüütiline sisu, tõlgendused ja järeldused on autori enda loodud.

Seotud projektid ja tänusõnad

Käesoleva töö valmimist on toetanud Kristjan Rahu rahastatud SA Osiliana (TAU20196), Haridus- ja Teadusministeeriumi finantseeritud projekt „Infokeskus Saaremaa varasemast ajaloost“ (EKKD-TA17) ja Eesti Teadusagentuuri rahastatud projekt „Eesti 12.-14. sajandil: kohalik ühiskond, traditsioonid ja kultuur muutuste ajastul“ (PRG 1931).

Autor avaldab tänu oma juhendajatele Marika Mägile ja Heiki Valgule väärtuslike nõuannete ja panustatud aja eest. Veel soovitakse tänada Tallinna Ülikooli arheoloogia teaduskogu koguhoidjat Ülle Tamlat ja peavarahoidjat Heikki Pautsi, kes andsid ligipääsu leiumaterjalile.

1. Matmisviisid ja leiumatmaterjal: üldine taust

Viikingiajal ja hilisrauaajal ei olnud Saaremaa isoleeritud piirkond, vaid kuulus laiemasse rahvusvahelisse kultuuriruumi. Tänu ulatuslikele kontaktidevõrgustikele võib Saaremaa matmiskombestikus täheldada mitmeid ühisjooni naabermaade traditsioonidega. Eriti olulised olid piirkonnad, kuhu sai hõlpsasti liikuda mööda veeteid, nii sarnaneb Saaremaa matmiskultuur märksa rohkem Ojamaa omaga kui Lõuna-Eesti tavadega. Samas leidub paralleele ka Kuramaa, Läänemaa ning Soome rannikualadega.

Kirjalikud allikad hilisrauaegse matmiskombestiku kohta Eestis ja Saaremaal sisuliselt puuduvad. Näiteks kirjeldab Bremeni Adami 11. sajandist pärinev kroonika Aestlandi-nimelist saart, kus viiakse läbi inimohverdusi ja rituaale, mille käigus püütakse tulevikku ette ennustada (Jonuks 2022, 218). Kroonika eesmärk ei ole olukorra erapooletu kirjeldamine, vaid pigem kohaliku rahva kujutamine paganliku ja ebasoovitava eluviisi kandjatena.

Seetõttu on tänapäevaste uurijate peamiseks allikaks hilisrauaaja puhul arheoloogiline materjal. Hilisrauaajal oli valdav komme surnuid põletada, kuid selle traditsiooni täpne uskumuslik taust ei ole selge. Kristliku misjonitöö levikuga hakati rajama kirikuid ja matma surnuid kirikaedadesse; põletusmatustelt mindi järk-järgult üle kristlikele laibamatustele. Niivõrd oluline muutus matmiskombestikus viitab ka ulatuslikele ühiskondlikele muutustele, sealhulgas muutustele arusaamades teisepoolsusest.

Saaremaal olid viikingiajal kasutusel väikesed, 3–4 meetrise läbimõõduga põletusmatustega kiviringkalmed (Mägi 2002a, 24; 126; Mandel 2017, 97). Arvatavasti on Saaremaale omased väikesed kiviringkalmed mitmel juhul omavahel liitunud ning kujunenud suuremateks kalmeväljadeks (Mandel 2003, 129). Siiski ei kehti see kõikide kalmete puhul, näiteks Piilas ja Käkus on välja kaevatud eraldiseisvaid kiviringkalmeid (vt Metsar 1950; Mägi jt 1999).

Kiviringkalmete puhul on oluline märgata individuaalsuse aspekti: igale surnule rajati eraldi kalme, mis moodustasid lõpuks ulatusliku kalmevälja. See tähistab muutust võrreldes varasema perioodiga, mil ühte kivikalmesse maeti palju surnuid. Hiljem, kui kiviringid asendusid taas suurte kivivarekalmetega, taandus individuaalsuse rõhutamine ning keskele kohale tõusis taas kogukondlik kuuluvus.

1.1. Põletusmatused

Põletusmatused levisid Eesti aladel alates pronksiajast, kuid valdavaks muutusid need rooma rauaajal (Lang 2007). Põletamise rituaali seostatakse uskumusega, et see takistab surnu naasmist elavate maailma (Mägi 2002a, 129). Surnu põletamiseks oli vaja ehitada suur tuleriit, kuhu peale asetati surnukeha, mõningatel juhtudel pandi esemed surnule tuleriidale kaasa, kuid tihti pandi esemed hiljem koos põletatud luudega kalmesse. Surnu põletamiseks on välja toodud ka hulga praktilisemaid põhjuseid, näiteks võis inimene surra kodust kaugel ja seega on lihtsam võtta kaasa tuhk, mitte surnukeha. Nii tehti näiteks Madisepäeva lahingus langenud liivlaste vanema Kaupo surnukehaga (HLK XXI:4, 1982; Valk 1993, 10; Mandel 2003, 148–149). Sarnast tõlgendust on pakutud ka Soome kristlike kalmistute üksikute põletusmatuste puhul, kus põletamine võis olla seotud inimese hukkamisega kaugemal (Kivikoski 1955, 66; Puolakka 2020, 20).

Põletamine võis aset leida nii kalmealal kui ka sellest eemal, sageli esines ühe kalme piires mõlemaid variante. Mati Mandeli (2003, 155) uuringud Läänemaa kalmetel on näidanud, et arvatavasti ei kasutatud ühte krematsioonikohta üle paari korra. Kalmealal põletamise komme algas ilmselt viikingiaja lõpuperioodil, 11. sajandil, kuna varasemate matuste juurest ei ole sөөseid laike avastatud (Mandel 2003, 156). Tegelikult ei saa alati matmispaika ja krematsiooniala täielikult eristada – võimalik, et surnu põletamine toimus näiteks kalme servaalal, kust suurem osa säilmetest viidi matmispaika, kuid osa jäi maha (Tvauri 2014, 247–248). Nii on mitmetes kalmetes eristatud krematsioonilaike, kuid see on pigem erandlik ja enamasti on surnu põletatud kuskil kalmest eemal. Üks võimalus on see, et tuleriida ase puhastati peale kasutamist ja jäeti seejärel maha, mistõttu ei ole tuleriidast midagi säilinud ja selle jäänuuste leidmine on väga keeruline. Võimalik, et mitmed kohad, mida seni on peetud kalmeteks, on tegelikult krematsioonikohad, kuna osa põletusjäänustest jäi maha ja seetõttu on neid paiku päris kalmetest võrdlemisi keeruline eristada (Tvauri 2014, 248). Põletuskohtades peaks olema luid rohkem kui kalmes, näiteks Soome põletuskohtadest on leitud eriti palju loomaluid (Wessman 2010, 51).

Krematsioonialade selgeid näiteid on Eestis väga vähe. Seni on muinasajast tuvastatud vaid kaks põletuskohta: Rakke asulast Virumaa lõunaosas ja Uusküla II tarandkalme juurest Loode-Virumaalt (Moora 1970; Tvauri 2014, 248). Keskaegne krematsioonikoht on leitud Makita kabelimäelt (Valk 1988). Rakke leiukoht sisaldas põlenud kive, süsimusta mulda ja suuremat tuleaset (150×56 cm), mille ümber olevat varasematel aegadel olnud ka umbes 8-meetrise läbimõõduga kivivare, põletuslaigust saadud savinõukillud viitavad varasele rauaajale (Moora

1970; Tvauri 2014, 248). Uusküla leid kuulub samuti eelrooma rauaaja konteksti (Tvauri 2014, 248). Kuna need on mitmeid sajandeid varasemad võrreldes 10.–12. sajandi matmiskommetega, ei saa otsesid paralleele hilisema perioodiga tõmmata. Krematsioonilaike on suhteliselt vähe teada ka Soomest, arvatavasti toimus surnu põletamine kusagil kalmest eemal (Wessman 2010, 51). Piila kiviringkalmete puhul on järeldatud, et surnu põletati kuskil mujal, kuna kalmesse jõudis vaid väike osa esemeid ja luid, osadel juhtudel on kalmesse jõudnud ka sütt ja tuhka tuleriidalt (Mägi jt 1999, 103).

Põletusmatusele oli omane asjaolu, et matuseks piisas vaid vähesest osast luudest, luude vähesust kalmetes on täheldatud ka Rootsi põletusmatuste puhul (Sigvallius 1994, 28–29; Mägi 2007, 63). Kas ülejäänud luud jäeti krematsioonikohta või talitati nendega mingil muul viisil, ei ole võimalik kindlalt öelda. Mägi (2007, 63) on kirjutanud, et osadel juhtudel pandi tuleriidale vaid luud, mitte surnukeha, seega lagundati surnu enne põletamist kusagil eemal. Hilisemad eksperimendid on näidanud, et täiskasvanud inimesest peaks põletamisel järgi jääma 2–2,5 kg luid, samas Piila kiviringkalmetes oli säilinud ühe inimese luid maksimaalselt 185,5 grammi (Mägi jt 1999, 104, tabel 1).

Saaremaa põletusmatustele oli iseloomulik, et esemed jõudsid kalmesse vaid fragmentidena, olles tules sulanud või katki murtud. Mitmel pool on täheldatud, et savinõukildudel puuduvad põlemisjäljed ja need asuvad kalmekihi ülaosas. See viitab võimalusele, et savinõusid ei asetatud tuleriidale, vaid neid kasutati hoopis surnu jäänuste transportimiseks kalmele, samuti võidi neid kasutada hilisemate rituaalide käigus (vt Mägi 2002a, 113; Tvauri 2014, 262; Doniņa jt 2020, 87). Haudadel söömise traditsioon on tänapäevani säilinud näiteks Setomaal.

Mägi (2002a, 127) on 10. ja 11. sajandi kalmetes eristanud kaks matmisviisi: ühel juhul kaeti põletuskoht või krematsioonikohalt toodud tuhk ja esemed lihtsalt kividega, teisel juhul tehti matusepaiga ümber suhteliselt väike, 2–4 meetrise läbimõõduga kiviring, mis hiljem kaeti kividega. Esmalt puistati maha esemed ja luud ning alles seejärel pandi paika kivid, kuna üksikuid luid või esemeid on leitud ka kiviringide alt (Mägi 2007, 63; Tvauri 2014, 238). Parimateks kiviringkalmete väljade näideteks on Piila ja Käku Saaremaal, mõlemat on ka arheoloogiliselt uuritud (Mägi 1998, 99; 2002a, 39–44). Kiviring võis olla ehitatud paekividest laotud müürina, mille kõrgus võis ulatuda kuni 65 sentimeetrini, teise variandina võidi kiviring laduda suurematest maakividest, mõlemal juhul kaeti kalmekonstruksioon väiksemate kividega (Mägi 2007, 11; Tvauri 2014, 237).

Mõnel juhul puudub ringikujulises kalmes konkreetne kiviring, neid nimetatakse kivikuhelikkalmeteks (Mägi 2007, 62). See kalmetüüp esineb koos kiviringkalmetega ja seetõttu ei ole võimalik neid ilma kaevamata eristada. Samuti on leitud kiviringide vahelt maapinnale puistatud põletusmatuseid (nt Käku IV ja VIII, vt Metsar 1949). Andres Tvauri (2014, 238) on selliste matuste puhul oletanud, et seal olnud kiviringid on aardeotsijate poolt või hilisemate kalmete rajamise käigus lõhutud. Hilisem lõhkumine tundub siiski ebatõenäoline, kuna vähemalt osa kalmekonstruksioonist peaks olema sel juhul säilinud.

Samal perioodil levisid ka maa-alused põletusmatused, mille puhul asetati põletatud surnu jäänused maasse kaevatud lohku ja kaeti mulla või kividega. Selline matmisviis oli Eestis levinud juba rooma rauaajal, kuid laialdasemalt hakkas see levima alles 10. sajandil (Tvauri 2014, 239–242). Samas tuleb tähele panna, et seni on maa-aluseid põletusmatuseid teada vaid Mandri-Eestist, saartelt neid leitud ei ole.

Viikingiaja lõpul lõpetati kiviringkalmete rajamine ja 12. sajandil muutusid valdavaks kivivarekalmed (Mägi 2002a, 129). Kivivared asuvad ümbruskonnas veidi kõrgematel kohtadel põllumaade servaaladel, samuti on täheldatud seost rannikul asuvate kalmete ja sadamakohtade vahel (vt Mägi 2004).

1.2. Laibamatused

Maa-alused põletamata matused ilmsid Lääne-Eestis juba rahvasterännuajal, kuid sel perioodil esines neid vaid üksikjuhtudel ja fragmentaarsuse tõttu ei ole alati võimalik kindlaks teha, kas tegemist oli terviklike surnukehade või mujal lagunenu ja puhastatud luude matmisega (Tvauri 2014, 253). Selliseid näiteid on saadud näiteks Maidla ja Ehmja hilisrauaaegsetest kalmetest ja Kuninguste varase tarandkalme lähedalt Saaremaal (Lõugas 1974, 80–82, tahvel I: 15–17; Mandel 2003, 40). Harjumaalt on teada esimesed tõenäolised laibamatused 8. sajandist, Saaremaalt Laadjalast ja Virumaalt Iilast aga alates 10. sajandist (Mägi-Lõugas 1995a). Paljud varasemad leiud pärinevad 19. sajandi kaevamistelt, mistõttu dokumentatsioon on lünklik ja dateeringud ebamäärased.

Raatvere kalmest leiti lisaks põletusmatustele 27 laibahauda, millest kümme on võimalik esemetele tuginedes dateerida 11. sajandi esimesse poolde või keskpaika (Lavi 1986; Tvauri 2014, 255). Saaremaal ilmusid esimesed põletamata matused alles 12. sajandi lõpus ja 13.

sajandil (nt Loona kalme, vt Mägi 2002a, 134). Need võisid paikneda kas kalmekihi all looduslikus pinnases või kalmekivide vahel (samas, 133).

Üleminekut põletusmatustelt laibamatustele on sageli seostatud kristluse levikuga, millele viitab näiteks ristisümboolika ilmumine kalmetesse (Doniņa jt 2020, 85). Siiski ei saa esimesi laibamatuseid pidada üheselt kristluse mõjukuks. Varaste kristlaste jaoks võis matusepraktikas olla kõige olulisem pühitsetud mulda maetud saamine, samas kui ülejäänud detailid ei pruuginud rangelt järgida kiriklikke ettekirjutusi.

Üleminek paganluselt kristlusele toimus aeglaselt ja järk-järgult, matmine kristlike tavade järgi paganlikele kalmistutele osutab pigem põimunud praktikatele kui järsule murrangule. Kuigi kirjalikud allikad viitavad kohati vägivaldsele ristiusustamisele, näitab arheoloogiline materjal pigem pikaajalist ja keerukat üleminekut, kus põimusid uued ja vanad tavad (vt Mägi 2002a). Seda kajastab ka laiba- ja põletusmatuste koosinemine kalmetes, mis võib viidata erinevatele, kuid mitte tingimata vastandlikele ettekujutustele teistsugisusest (samas).

Regionaalselt varieerusid matusepraktikad märkimisväärselt. Läänemaa kalmistutelt leitud laibahauad on olnud valdavalt orienteeritud peaga põhja või kirdesse (Mandel 2003, 159), samas kui Viltina kalmelt leitud luustikud olid orienteeritud loodesse. Laibamatuseid kivikalmetes on üldiselt peetud hilisrauaaja, eriti 13. sajandi nähtuseks (samas). See osutab üleminekuperioodile, mil kristlikud tavad olid juba tuttavad, ent samas säilitati side varasemate traditsioonide ja esivanemate kultusega (Mägi 2002a, 134). Saaremaal muutus laibamatus valdavaks 13. sajandi jooksul, kuid näiteks Läti aladel ja Sise-Eestis esineb üksikuid põletusmatuseid veel 16. sajandil (Valk 1993, 64–66; Doniņa jt 2020, 85).

Kristliku maailmavaate kohaselt on laibamatusel teoloogiline tähendus: vaid terviklikult maetud keha saab viimselpäeval üles tõusta, samas kui põletusmatuse korral hävib keha ja hingel ei ole enam võimalik naasta (Jonuks 2022, 299). Kuigi üksikuid kristlikke põletusmatuseid on teada (Valk 2001, 63–65), peeti põletusmatust Põhja-Euroopas üldiselt paganlikuks praktikaks, mille vastu kristlik kirik aktiivselt võitles.

1.3. Leiumaterjal

Kui varasematel perioodidel olid Saaremaa kalmetes peamiseks hauapanusteks ehted ja rõivakinnitusvahendid, siis hilisrauaajal muutus panuste valik oluliselt mitmekesisemaks. Lisaks isiklikele esemetele hakati matustesse kaasa panema suuremates kogustes relvi,

hobuvarustust, tööriistu ja savinõusid. See areng viitab muutusele teispoolsuse käsitluses: surmajärgset elu nähti pigem idealiseeritud versioonina argipäevast, mistõttu peeti vajalikuks varustada surnu esemete ja toiduga, mis olid olulised ka igapäevaelus (Jonuks 2022, 229). Samas võivad kalmetel leitud savinõukillud viidata lisaks toidupanustele ka muudele praktikatele, näiteks surnu jäänuste transportimisele või peiede käigus toimunud nõude purustamisele (Tvauri 2014, 262). Ühe anumaga seotud killud võivad olla laiali mitmemeetrise läbimõõduga alal (Selirand 1974, 103; Mägi 2002a, 113).

Oluliseks uuenduseks nooremal rauaajal oli relvade laiem levik hauapanustena. Kui odaotsad võisid kuuluda tavapärase sõjamehe varustusse, siis mõõkade esinemine kalmetes viitab pigem eliidile, sest nende kõrge hind ja käsitsemisoskus tegi need laiemale elanikkonnale kättesaamatuks (Jonuks 2022, 235). Hinnaliste relvade puhul on olnud tavaks, et kalmesse asetati vaid osa esemest, näiteks mõõga pide, samal ajal kui tera pandi kalmesse vaid üksikutel juhtudel (Tvauri 2014, 261). Relvade kaasapanekut on seostatud rahutute aegade, uute sotsiaalsete kihtide tekkimise ja sõjameeste ideoloogia väljendamisega (Mägi 2007; Jonuks 2022, 237). Seega võis üksikute esemete kaasapanek viidata pigem sotsiaalsele identiteedile ja kuulumisele teatud rühma kui konkreetse maetu isiklikule staatusele (Mägi 2007).

Tahtlikult esemete rikkumise tava ilmus juba rahvasterännuajal, kuid saavutas haripunkti viikingi- ja hilisrauaajal (Jonuks 2009, 252). Selline lõhkumise praktika võis seostuda rituaalse tegevusega, kus esemete tahtlik purustamine sümboliseeris nende funktsiooni lõppemist maises elus ja üleminekut koos surnuga teispoolsusesse (Mägi 2002a, 129). Samas võis nähtusel olla ka pragmaatiline tähendus: näiteks esemete muutmine vähemväärtuslikuks hauarüüstajate jaoks või nende kasutuskõlbmatuks tegemine. Rikuti nii relvi, tööriistu, kui ka ehteid. Tähelepanuväärne on, et mitte kõiki panuseid ei rikunud, vaid ainult osa esemetest (Mägi 2002a, 130). Selline praktika oli seotud eeskätt põletusmatustega, samas kui laibamatustesse pandi esemed enamasti tervena.

Omaette nähtusena võib välja tuua odaotste vertikaalse maasse löömise. Selliseid näiteid on teada nii Eestist kui ka naaberaladelt. Näiteks Ahvenamaa Kvarnbackeni kalmistul oli kaks odaotsa surutud vertikaalselt läbi kogu kalmekihi (Kivikoski 1963, 68), Lätist on teada sarnaseid juhtumeid (Apals jt 2001, 272). Eestis on suurim arv selliseid leide Maidla kivikalmest, kus on dokumenteeritud vähemalt 13 püsti surutud odaotsa, kuigi nende algne hulk võis olla suurem (Mandel 2003, 135; 2017, 73). Huvitaval kombel paiknesid püsti löödud odaotsad valdavalt aladel, kus luud ja leiud olid rohkem hajali. See viitab nende erilisele ja

võimalikule rituaalsele tähendusele. Sageli paiknesid odaotsad, nooleotsad ja noad matusekomplekside vahealadel, eraldi teistest hauapanustest, lisaks on neid leitud ka kiviringkalmete ringide alt (Mägi 2002a, 132). Saaremaa kalmetes ei ole osadel odaotstel tules oleku jälgi, mistõttu võidi need kalmesse asetada varretatult (samas). Seda on tõlgendatud kui kaitsefunktsiooniga praktikat: terariistad võisid sümboolselt hoida surnu oma kohale seotuna, vältides tema naasmist kodukäijana, või pakkuda kaitset surnule tumedate jõudude vastu (samas).

2. Viltina kivivarekalme: muistis, taust ja kaevamismetoodika

2.1. Kalme kirjeldus

2.1.1. Kalme suurus ja kahjustused

Viltina kalmistu on üks Saaremaa suurimaid, hõlmates ligikaudu 3500 m² suuruse ala (Kustin 1962, 70). Aja jooksul on seda oluliselt kahjustanud põllutööd, kalmistu lõunaserv on osaliselt läbi künatud ning kahjustusi on saanud ka lääneserv. Kustin (1962, 70) on oletanud, et kalme lõunaküljel asuv eraldiseisev kivihunnik, mis paikneb heinamaa keskel, on suurest kalmest varasema kündmise teel eraldatud, kuuludes algselt tervikuna samasse kompleksi. Teateid on ka kalme edelaosas põllul asunud kivihunnikutest, mille all olev oletatav kultuurkiht on siiski läbi kaevamata (Schmiedehelm, Vassar 1940, 1). Arvatavasti ei ole tegu mitte suure kalme osadega, vaid algselt eraldiseivate väiksemate kalmetega, sarnastega, mida on täheldatud ka Viltina sadamakoha vahetus läheduses.

Lisaks põlluharimisele on kalmet kahjustanud kohalike elanike tegevus. Karjapoisid ja külaelanikud on läbi aegade käinud kalmel leide otsimas, mistõttu on välja kaevatud arvukalt esemeid, sealhulgas ehteid, relvi ja hobuvarustust (Schmiedehelm, Vassar 1940, 1). Näiteks on teateid, et umbes 1905. aastal leiti kalme edelaosast ühtse kompleksina jalused, suuruad, mõõk, oda ja muid esemeid (samas). Samuti on mainitud, et Valjala kirikuõpetaja käis kalmel kaevamas (samas).

Leidude edasine käekäik on suurel määral teadmata. Osa esemeid on jõudnud arvatavasti muuseumikogudesse, kuid enamik on tõenäoliselt kadunud või hävinud. Marta Schmiedehelm ja Artur Vassar märgivad oma 1940. aasta aruandes, et nn „ratsamehe“ leiust pärinev vaskpeaga mõõk sattus juba Vene ajal saksa päritolu uurijate kätte, teised samast leiust pärit raudesemed aga taoti seppade poolt ümber.

Tänapäeval on Viltina kalmest alles vaid kivine saareke keset heinamaid. Kalmele on kasvanud võsa ja suured puud, mis teevad ligipääsu keeruliseks. Ümbritsev maastik on kasutusel heinamaana, mille servades leidub teisigi kivihunnikuid, millest vähemalt osa on ilmselt tekkinud põldudelt kivide korjamise käigus. Väliselt ei eristu kalme oluliselt teistest samasse perioodi kuuluvatest võsastunud matusepaikadest.

Foto 1. Kalme pind on tänaseks kaetud metsaga, seda ümbritseb heinamaa. Pildistatud 26.10.2024.

2.1.2. Kalme kuju, piirid ja looduslikud olud

Kalme on rajatud looduslikule moreenkuhjatile, mis on osa Randvere kõrgendikust, selle jalam on suhteliselt järsk, tõustes kohati kuni 1,85 meetrit ümbritsevast maapinnast kõrgemale (foto 2; Schmiedehelm, Vassar 1940, 1–2). Kalme asub sügavale maismaale tungiva lahesopi läänekaldal, üsna madalal, vaid veidi kõrgemal toonase veepiiri tasemest (Mägi 2009). Kõrgeim punkt ulatub 7–7,5 meetrini, madalaim vaid umbes 4 meetrit üle merepinna (Schmiedehelm, Vassar 1940, 2).

Foto 2. Kalme loodenurk enne arheoloogilisi uuringuid, pildistatud põhjast. TLÜ arheoloogia teaduskogu arhiiv, AI FK 5116 (Rahvusarhiivi fotoandmebaas, 2026).

1940. aasta kaevamiste käigus määrati osaliselt kalme piirjooned, kuid mitmes kohas oli see künniga lõhutatud, mistõttu kogu varasemat kalme ulatust ei olnud võimalik täpselt kindlaks teha (Schmiedehelm, Vassar 1940, 1). Kivivarekalmetele on üldiselt iseloomulik, et kivistik võib olla osades kohtades tihedam ja teistes kohtades hõredam, seega ei saa alati vähese kivistikuga kohti pidada kalme servaks. Niisiis ei ole võimalik öelda, kui suur osa kalmest tegelikult kaevamise ajaks hävinud oli. Osalt põlluharimise ja osalt pika kasutusaja tõttu oli kalme väga sopiline ja ebamääraste piirjoontega.

Kalmistu ulatus lõunaosas võrreldes säilinud osaga kuni 15 meetri jagu kaugemale, kuid see osa oli hilisema põlluharimise käigus hävinud (Schmiedehelm, Vassar 1940, 3). Kaevamiste ajal kattis kalmet hõre võsa, valdavalt kadakad ja sarapuud (sammas). Pinnal leidis rohkesti lahtisi kive, mida Vassar pidas kalmele iseloomulikuks – neid võis olla põllult juurde toodud, kuid lahtisi kive leidis ka kalme keskosas (sammas). Üle kalme kagunurga kulges Peerna talu põldudevaheline tee, kust kivid olid eemaldatud ja kultuurikiht seetõttu õhuke (sammas, 4). Kalme idaosa oli samuti tasane ja õhukese kihiga, mistõttu arvas Artur Vassar, et ala oli varem olnud

künni all. Kaevamiste käigus leitud paadineidid kinnitavad aga vastupidist – ala ei ole künniga segatud (samas).

2.2. Kultuurmaastik ja muistised kalme ümbruses

2.2.1. Viltina küla ja ümbritsev asustus

Kalmistu põhja- ja idaserva piiras selle kasutusajal merelaht, mis ulatus Viltina sadamakohani (Schmiedehelm, Vassar 1940, 2; Mägi 2008, 89). Kalmest kahe kilomeetri kaugusel edelas asub hilisrauaaegne Randvere kalme, 1,5 kilomeetri kaugusel loodes Asva eel- ja varaviikingiaegne linnus ja umbes 150 meetri kaugusel põhjakirdes Viltina sadamakoht. Umbes 1,3 kilomeetri kaugusel põhjaloodes asuv Asva viikingiaegne linnus võib olla viikingiaegne piirkonna võimukeskus ja Viltina sadamakoht oli kindlustusele lähim sadam.

Kui otsida muinasaegset asustust Viltina kalme piirkonnast, siis tuleb ennekõike lähtuda asjaolust, et muinasajal ei elatud vahetult mererannal, vaid 1–2 kilomeetrit sisemaa poole (Mägi 2009, 111). Keskvõimu tugevnemisega keskaja jooksul muutusid rannikupiirkonnad turvalisemaks ja seega koliti ka merele lähemale (samas). See võiks kinnitada sidet Asva ja Viltina muististe vahel, seda enam, et vahemaa on vaid veidi üle kilomeetri.

Viltina küla varasemast asustusest ei ole eriti palju teada, küla saab Viltinas alguse alles 18. sajandil (Mägi 2009, 111), esimest korda on küla mainitud alles 1798. aastal (*Filten*) (Eesti kohanimeraamat 2021). Enne küla teket on piirkonnas vaid üksikud talud, kuid ei saa välistada järjepidevat asustust alates muinasajast. Viltina küla ümber ajaloolisel ajal paiknenud talud kuulusid piirkonna vanima ja mõjukama Audla mõisa alla, mis asub umbes 7,5 kilomeetri kaugusel – võimalik, et selline kuuluvus ulatub tagasi aega, mil Viltinat tunti veel kui olulist sadamakohta (Mägi 2008, 85; Mägi 2009, 111).

Kaart 1. Punase täpiga on märgitud Viltina kalme. Alus Maa- ja Ruumiameti kaardirakendus, 2026.

2.2.2. Viltina sadamakoht

Hilisrauaajal ulatus Viltinasse võrdlemisi hästi varjatud laevatatav lahesopp, millest annab tunnistust kalmest vaid umbes 150 meetrit põhja pool asuv sadama- ja kogunemiskoht (Mägi 2008). Kogunemiskoht oli kasutusel peamiselt 11. sajandil (Mägi 2009, 115), kuid ei ole teada, kus asus varasem randumiskoht. Arvatavasti jäeti Viltina sadamakoht maha rannajoone muutuste tõttu, tänapäeval on lähim sadam Ruhve külas, mis asub Viltinast vaid kahe kilomeetri kaugusel lõunas.

Viltina sadamakoha leiumaterjal erineb teiste samaaegsetest. Nii on näiteks Tornimäe sadamakohas, mis asub umbes 13 kilomeetri kaugusel kirdes, peamiseks leiumaterjaliks keraamikakillud ja luud, samas kui Viltinas on tunduvalt rohkem metall-leide, millest paljud on näiteks vöölt või riie küljest kukkunud (Mägi 2008, 101). Sadamakoha kultuurikihi põhjal on alust oletada, et sadamakohta kasutati vaid lühikestel perioodidel aastas, kuid leiuvaines sisaldab rohkem kõrgele staatusele viitavaid esemeid kui teiste samal ajal Saaremaal kasutusel olnud sadamakohtade oma (Mägi 2009, 123).

Viltina sadamakoht oli oluline kogunemiskoht, mis võis täita ühtlasi ka rituaalset rolli – sellele viitavad üksikud matused ja peitleiud sadama alal, samasuguseid juhtumeid on teada ka Skandinaavias ja Soomes (Mägi 2008, 101), kuid ei saa välistada ka kaubitsemiskoha funktsiooni.

2.2.3. Matused ja kenotaafid kalme ümbruses

Sadamakoha lääneküljel asub põhja-lõunasuunaline kõrgendik, millelt leiti uuringute käigus kalme (vt Käo-Matsi kalme kohta rohkem Mägi 2000; 2009, 120). Leiumaterjal on sarnane teiste Saaremaa hilisrauaaegsete kalmetega; lisaks saadi sealt 11. sajandisse dateeritud peitleid, mis koosnes põhiliselt relvadest ja muudest mehele kuuluvatest esemetest. Seda on tõlgendatud kui kenotaafi, kuna luid leidude juures ei olnud (Mägi 2000, 96; 2009, 120). Antud kompleksist vaid pooleteise meetri kaugusele oli maetud samasse perioodi kuuluv naiseehete komplekt, ka sealt luud puudusid (Mägi 2009, 120).

Lisaks leiti uuringute käigus sadamaalalt neli põletusmatust, mis asusid oletatavate sadamaehitiste vahel või vahetult nende kõrval, leiumaterjali põhjal on need dateeritud 10.–11. sajandisse (Mägi 2009, 120). Matmispaigad olid kaetud paeplaatidega, mis olid aja jooksul sisse vajunud – võimalik, et surnu jäänused asetati näiteks puidust kasti, mis aja jooksul ära kõdunes (samas). Ühe matuse juurest leiti pronksrõngaid, mis võiksid viidata kaunistatud tekstiilile, millesse surnu jäänused olid mähitud (samas).

Lisaks klassikalistele põletusmatustele, kus surnu tuhk auku puistati või puidust/tekstiilist anumasse maha maeti, leiti sadamaalalt üks urnimatus (Mägi 2009, 122). Surnu jäänused olid asetatud savinõusse ja see oli kaetud paeplaadiga. Selliseid matuseid Saaremaalt rohkem teada ei ole, seega oli sinna arvatavasti maetud võõramaalane, kes tuli Viltinasse näiteks kaubitsema.

Kalmeid on leitud ka teiste sadamakohtade ümber, kuid Viltina sadama ümbruses on neid eriliselt palju (Mägi 2009, 124). Ka Ojamaal on tavaline, et kunagisel rannikul paiknevad kalmed võivad olla üheks muistse sadamakoha tunnuseks (Mägi 2002b, 194; Carlsson 2004, 10). Kalmed ja ohverdused viitavad piirkonna pühadusele ja olulisusele. Marika Mägi (2009, 125) on seostanud kohta isegi kärejatega, mis võiks olla võrdväärne Skandinaavia *tingi*-kohtadega.

2.3. Kaevamiste käik ja metoodika

Viltina kalmel viisid 1940. aastal uuringuid läbi arheoloogid Osvald Saadre, Marta Schmiedehelm ja Artur Vassar. Kalme jagati üheksaks kaevandiks, mis olid tähistatud rooma numbritega I–VIII, erandiks oli Vassari kaevand, mis märgiti tähega D (Lisa 1, joonis 2).

Esimesena alustas töid Osvald Saadre, kes kaevas 29. mail 1940. aastal kalme kagupoolses osas (Lisa 1, joonis 2: kaevand I), jätkates seejärel lääneosas (Lisa 1, joonis 2: kaevand III; Schmiedehelm 1944, 1). Marta Schmiedehelm liitus kaevamistega 4. juunil, alustades loodeosast (Lisa 1, joonis 2: kaevand II; Schmiedehelm 1944, 2). Artur Vassar saabus kalmele 12. juunil ning alustas järgmisel päeval tööd idaosas (Schmiedehelm, Vassar 1940, 1). Tema juhitud töö kestis 27. juulini.

Artur Vassari juhendamisel kaevati 33 päeva jooksul läbi umbes 1472 m² suurune ala, tööjõuks olid peamiselt kohalikud elanikud. Töörühma suurus varieerus neljast kuni kaheteistkümne inimeseni, keskmiselt töötas kaheksa inimest. Vassari arvutuste kohaselt kaevati päevas inimese kohta keskmiselt 5,66 m², mida võimaldas eeskätt õhuke kultuurkiht ja kivide plaanistamisest loobumine enamikus kohtades (Schmiedehelm, Vassar 1940, 2).

Kaevamiste alguses eemaldati esmalt lahtised kivid ja kamarakiht, seejärel mullakiht ning paeklibu (Schmiedehelm 1944, 2–3). Marta Schmiedehelmi kaevandis jäeti paika raudkivid ja suuremad paekivid läbimõõduga üle 15–20 cm (samas). Pärast puhastamist ja dokumenteerimist eemaldati ka need, samuti väiksem kivisodi (samas). Suuremad raudkivid kanti mõlema kihi plaanile, väiksemad aga üksnes ülemise kihi plaanile, kuigi need ulatusid tegelikult läbi mõlema kihi (samas). Kiirustamise tõttu piirduti joonistamisel sageli vaid suurte kivide ja leidude asukohtade fikseerimisega (samas). Schmiedehelm eristas kaevamise käigus kahte kihti, samas kui Vassar dokumenteeris oma ala ühe kihina. Vassari kaevand jäi valdavalt plaanistamata: joonistele kanti üksnes konstruktsioonid ja suuremad kivid (Lisa 1, joonis 1).

Kaevamiste käigus tekkis mitmeid raskusi. Marta Schmiedehelm (1944, 3) kirjeldab, et kalme oli kaetud tiheda põõsastikuga ning kändude väljajuurimine põhjustas kivide nihkumist ja leidude tahtmatut üleskiskumist (foto 3). Seetõttu on mitmetele joonistele tehtud katkendlikud jooned, mis tähistavad segatud kultuurkihti.

Foto 3. Kalme kivistik loodenurgas enne arheoloogiliste uuringute algust, eemaldatud on vaid põõsad. Pildistatud põhjast. TLÜ arheoloogia teaduskogu arhiiv, AI FK 5116 (Rahvusarhiivi fotoandmebaas, 2026).

Artur Vassar märkis aruandes, et ta eristas mitmeid leidude kontsentratsioonialasid, kuid nende ümber ei olnud alati näha kivikonstruktsioone. Ta järeldas, et varasemad konstruktsioonid on hilisemate matmistest või kivide (taas)kasutamisega lõhutud (Schmiedehelm, Vassar 1940, 5–6). Samas mõõnis ta, et põhjalikuma plaanistamise abil oleks olnud võimalik konstruktsioone täpsemalt eristada (samas).

Oluline on märkida, et kogu kalmet ei kaevatud läbi. Uurimata jäid näiteks edelasse jäävad kivikuhjatiseid, kus kivikiht näis paksem ja mille lahtivõtmiseks ei jätkunud aega (Schmiedehelm, Vassar 1940, 1). Need moodustavad eraldiseisvad väiksemad kivivared ning ei ole kindel, kas need on seotud suure kalmega või kujutavad endast hoopis iseseisvaid väikseid kalmeid, sarnaselt sadamakoha kõrval tuvastatud varedega. Tänapäevaste meetoditega läbiviidud kaevamised võiksid selles osas anda olulist lisainfot nii kalme kultuurikihi kui ka leiumaterjali kohta.

Paraku ei ole teadaolevalt säilinud kaevamistel tekkinud mullahunnikud. Tõenäoliselt aeti need ümbritsevatele põldudele laiali ja kivid visati kalmepinnale tagasi, kuid on ka võimalik, et kohalikud viisid mulla omale koduaedadesse. Mullahunnikute läbisõelumine oleks võinud anda täiendavat teavet leiumaterjali kohta, nagu on näidanud hiljutised uuringud Maidla (Mandel 2017) ja Ahli (Pauts 2024) kalmete puhul. Kalmeala võiks uuesti üle vaadata metalliotsijaga, kuid tõenäoliselt on kalmeala juba röövdetektoristide poolt läbi otsitud. Tulevikus tasuks teha proovikaevamised kalme väikesel osal, et näha, kas kivilasu all esineb veel leide ja kultuurkihti.

2.4. Kalme elemendid ja struktuurid

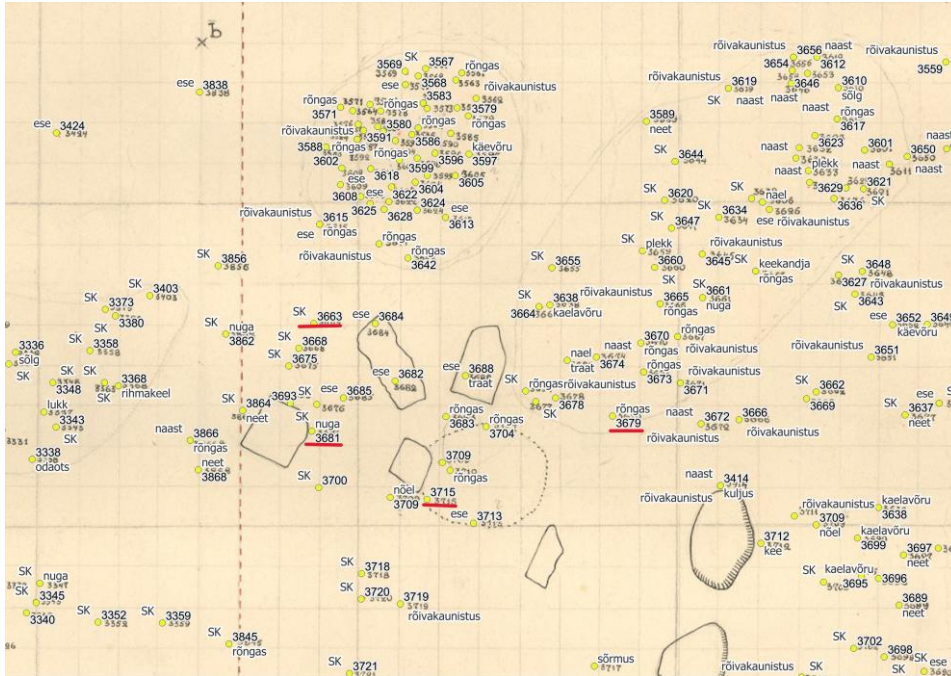
2.4.1. Kivistik

Artur Vassar märkis oma kaevandi kohta, et kalmekivid paistavad silma „korrapäratu“ asendi poolest ja tegemist on 20–30 cm paksuse kihiga, mille sees esineb mitmeid lünki ja hõredamalt kaetud alasid (Schmiedehelm, Vassar 1940, 5). Kalmel leidub ka rohkesti lahtisi kive. Kuigi äärealadele võivad kivid sattuda põllukoristuse käigus, jääb siiski ebaselgeks, miks lahtisi kive on ka kalme keskosas. Vassari arvates on need juba kalme rajamisel sinna loobitud (Schmiedehelm, Vassar 1940, 3). Marika Mägi (2002, 60) on oletanud, et kalme võis asukoha tõttu mererannal toimida maamärgina meremeestele, mistõttu pidi kivistik silmapaistvalt kaugele paistma.

Kalme pind oli ebatasane, seal esines lohke ja auke, mis oli tõenäoliselt tekkinud kohalike „aardeotsijate“ tegevuse tulemusel (Schmiedehelm 1944, 2). Ka Vassar seostas mõndasid kivihunnikuid hilisemate kaevetöödega (Schmiedehelm, Vassar 1940, 4). Samas ei saa kõiki ebatahasusi seletada hilisemate lõhkumistega – osa võis olla tingitud näiteks orgaanilise materjali lagunemisest, kui kalmesse maeti näiteks puidust kastides.

Kalme ehituseks kasutati valdavalt paeplaate ja põllukive, suuremad rändrahnud on harvad ja nende all kultuurkiht enamasti puudub (Schmiedehelm 1944, 3; Schmiedehelm, Vassar 1940, 5). Tõenäoliselt jäeti need looduslikud kivid kalme rajamisel paigale. Üldiselt on kivistikku aruannetes kirjeldatud põgusalt, kuid Schmiedehelm (1944, 4) on juhtinud tähelepanu mõnele erandlikule juhule: näiteks leidude AI 3884: 3663, 3679, 3715 ja 3681 (ruudud J10 ja K10, joonis 1) juures on paeplaadid näiliselt 2–3 kihina üksteise peale laotud. Kaardilt paistab, et leiud on üksteisest mitme meetri kaugusel, samuti ei ole kaardil ühtegi neid ühendavat märget, kuid on ära märgitud mõned suuremad kivid ja kolm kontsentratsiooniala leidude läheduses.

See võib viidata konstruktsioonile (nt kiviringile), mida kiirustades ei märganud. Kuna plaanile on kantud vaid suuremad kivid, ei ole võimalik konstruktsioone enam täpsemalt eristada.

Joonis 1. Marta Schmiedehelmi kirjeldatud leiuala, kus olevat paeplaadid asetsenud mitmes kihis üksteise peal. Alusjoonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis.

Artur Vassari kaevatud alal eristati kokku umbes kaheksa kiviringi, millest enamik olid osalised ja hilisemate matustega lõhutud, üks oletatav kiviring paiknes ka Schmiedehelmi kaevatud alal (Lisa 1, joonis 4). Tähelepanuväärne on, et need paiknesid valdavalt kalme idaosas, samas kui mujalt kalmealalt konstruktsioone ei märganud. Aruannetes on välja toodud, et Schmiedehelmi ja Vassari kaevatud alade kivistik erines teineteisest (Schmiedehelm, Vassar 1940, 7). Siiski lõppevad kiviringid täpselt Vassari kaevandi piiril ja leiumaterjal ei ole suuri ajalisi erinevusi, mis viitaks kalmeosade eriaegsele kasutusele. Pigem jääb õhku küsimus, kas erinevused tulenevad uurijate erinevast metodikast ja tõlgendusest – võimalik, et kiviringe oli kalme eri osades rohkem, kuid neid ei märganud kaevamise käigus või ei dokumenteeritud piisava põhjalikkusega.

2.4.2. Kultuurkiht

Marta Schmiedehelm (1944, 6) esitas kultuurkihi ja kalme rajamise kohta esitanud oma tõlgenduse (V kaevandi põhjal). Tema hinnangul olid esmalt maha laotud paekivid, mis võisid moodustada isegi sillutise. Nendele kuhjati raudkive ja vahed täideti väiksema paeklibuga (sammas). Samuti pani ta tähele, et kohati paiknes loodusliku pae peal kiht põlenud mulda, samas kui kultuurkihi ülemised kihid ei olnud põlenud (sammas). Seega on võimalik, et see põletuskiht pärineb kalme rajamise eelsest ajast, kui alal enne matuseid võsa ja kulu põletati.

Kalme kultuurkiht oli üldiselt tume, selles leidis ka eriti söeseid tumedaid laike, mida võib pidada võimalikeks krematsioonikohtadeks (Schmiedehelm 1944, 4–6). Umbes kolme meetri ulatuses kalme servades muutus muld heledamaks ja lähenes looduslikule mullatoonile (sammas). Kultuurkihi paksus varieerus tavaliselt 15–40 cm vahel, kuid kõige paksemas kohas ulatus see koguni 85 sentimeetrini (sammas). Kalme põhjapoolsel nõlval oli kultuurkiht hõre ja meenutas pigem tavalist põllumulda (sammas). Aruannetest jääb üldiselt mulje, et kultuurkiht oli intensiivsem kalme keskosas ja õhem ning leiuvaesem servades, mis on loogiline, arvestades kalme rajamise viisi.

2.4.3. Paadid kalmel

Kalme idaservas eristati kaevamiste käigus kaks piirkonda, kus esines tihedamalt paadineete ja naelu (Lisa 1, joonis 1, 3). Need alad paiknesid kagu–loode suunaliselt ja olid kuni kaheksa meetri pikkused. Jüri Seepter (2017) on oma uurimuses eristanud nendel aladel kokku viis paati (Lisa 1, joonis 3), mööndes sammas, et neljas ja viies paat võivad moodustada ka ühe. Kuna Seepter on neetide paiknemist kalmel oma töös detailselt analüüsinud, ei peatuta sellel siinkohal väga pikalt.

Esimese paadi puhul on tähelepanuväärne selle vahetu seos II kiviringiga. Kiviringi kivid paiknesid osaliselt paadineetide peal, mille põhjal on Seepter järeldanud, et paat toodi kalmele enne kiviringi rajamist (Seepter 2017, 47). Samuti märgib ta, et paadiga seotud leiud paiknesid üldjuhul kõrgemas kihis kui needid (sammas). Siinkohal tuleb siiski arvesse võtta, et kalme kivine ja kruusane pinnas raskendab leidude sügavuse täpset määramist ning paarisentimeetriste erinevuste põhjal ei ole võimalik kindlalt väita, kas esmalt paigutati kalmele paat või esemed. Lisaks on paadist leitud esemete hulk väga väike: roostes surulukk, spiraaltoruke ja mõnevõrra eemal paiknenud roostes raudkuljus. Paadi keskosa edelaservas oli paarikümne sentimeetri

suurusel alal kokku kaheksa kaaluvihti, millest viis paiknesid kobaras. Kõik kaaluvihid asusid neetidest kõrgemal ja on põletusjälgedega.

Teise paadi puhul on Seepter (2017) osutanud, et selle põhjapoolne ots paiknes kuni 20 sentimeetri ja lõunapoolne ots umbes 13 sentimeetri sügavusel. Paadi keskosas oli 15–18 sentimeetri sügavusel leiukompleks (AI 3884: 1820), kuhu kuuluvad hoburaudsõlg, noatupe naastud, pronkssõrmus, lukk, mõõga kaitseraud, kaks neeti, nael, naelapea ja rauarooste katked. Hoburaudsõlg ja mõõga kaitseraud on dateeritud 11. sajandisse, mis võimaldab kogu leiukompleksi paigutada samasse aega.

Artur Vassar (1940, 7–8) on märkinud, et muld neetide ja leidude ümbruses oli pruunikas ning luud puudusid. Needid paiknesid leiukompleksi vahetus läheduses samal sügavusel või veidi sügavamal. Nende tähelepanekute põhjal võib oletada, et kalmele toodi esmalt paat ja seejärel paigutati sinna esemed. Samas ei ole nii paadil kui ka leidudel põletusjälgi, mistõttu saab välistada põletusmatuse paadis. Ühe võimaliku tõlgendusena võib kaaluda kenotaafi, kuna tundub ebatõenäoline, et see paat oleks kalmele toodud märkimisväärselt hilisemal ajal, nagu on varem oletatud (vt Mägi 2002a, 61).

Kolmas paat paiknes esimestest kahest lõuna pool ja selle olemasolu tähistas kagu–loode suunaline, ligikaudu 13 meetri pikkune neetide ja naelte levikuala, mille laius ulatus umbes kuue meetrini. Võrreldes esimese ja teise paadiga oli neetide levikutihedus märgatavalt hõredam ja koondus peamiselt paadi otsas paiknenud IV kiviringi ümbrusse, millest oli säilinud kirdepoolne poolkaar. Vassari (1940) hinnangul võis kiviringi kohal paikneda ehituskonstruksioon, mille lagunemisel tekkis ringi serva järgiv neetide koondumine. Väljaspool kiviringi olid leiud äärmiselt napid ja lisaks üksikutele keraamikakildudele muud esemed praktiliselt puudusid. Sarnane leidude puudumine ilmnes ka neljanda ja viienda paadi puhul, mille piirkonnad moodustasid kokku ligikaudu 12 meetri pikkuse neetidega kaetud ala. Ka seal oli neetide paiknemine hõre ning need pärinesid valdavalt kihi alumisest osast. Kalmel üksikult esinevaid naelu ja neete on varem tõlgendatud ka kui kirstu või aluse jäänuseid, milles või millel surnu põletati (Mägi 2002a, 130).

Kuna kolmanda, neljanda ja viienda paadi aladelt leiud sisuliselt puuduvad (Seepter 2017, 49), ei ole nende puhul võimalik kindlalt määrata, kas tegemist on kenotaafidega või on paadid hiljem kalmele kõdunema veetud.

Aita Kustin (1962, 79) on väitnud, et paadineetidel esineb põletusjälgi, mille põhjal võiks tegu olla paadismatusega. See tõlgendus on siiski problemaatiline, kuna kaevamisaruannetes

kirjeldatakse paatide alusmulda pruunikana, mistõttu paadi põletamine kalmel tundub ebatõenäoline. Selle väite kontrollimiseks teostas Jüri Seepter Viltina paadineetide metallograafilise analüüsi, mille tulemused kinnitavad, et paadid ei ole tuld saanud (Seepter 2017, 54–61).

2.4.4. Kiviringkalmed

Viltina kalmelt on dokumenteeritud kokku üheksa terviklikku või osaliselt säilinud kiviringi (Lisa 1, joonis 4). Kaevamiskirjelduse järgi paiknesid kiviringid ümbritsevast pinnast veidi kõrgemal alal, mistõttu oli juba kaevamiste käigus võimalik neid eristada eraldiseisvate kalmetena (Schmiedehelm, Vassar 1940, 6). Kiviringide vahelistel aladel esines kive suhteliselt vähesel määral, samas kui Schmiedehelmi poolt uuritud aladel oli kivikiht märgatavalt paksem (samas).

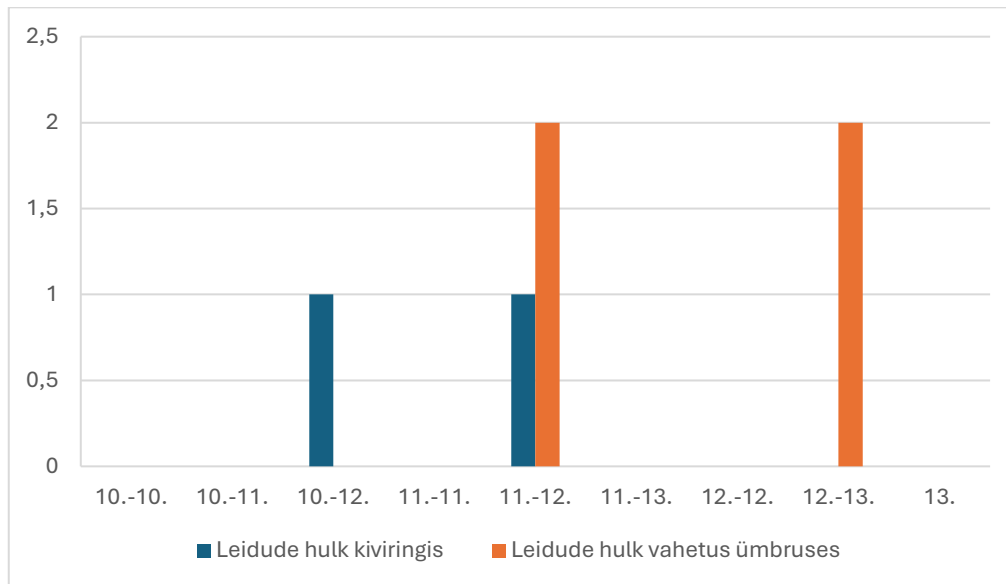
Vassar oletas, et kalme idaosa moodustasid valdavalt üksikud kiviringkalmed, mida on küll hilisemate matustega lõhutud, kuid mis siiski eristusid madalamatest vahealadest (Schmiedehelm, Vassar 1940, 7). Samas tõdeb ta, et tema kaevatud ala põhjaosas ja lõunaosas olid tihedamad kividega kaetud alad, mis sarnanesid Schmiedehelmi kirjeldustes mainitutega (samas). Samuti oletas Vassar, et kiviringidega haua eristamine võis tuleneda ühiskondlikust erinevusest, tegu võis olla mõne tähtsama maetuga (samas).

I kiviring

Esimene kiviring asub kalme keskosas, selle läbimõõt on umbes 3 meetrit. Kaevandi plaanilt (Lisa 1, joonis 4) on näha, et ringi põhjaosa on suhteliselt hästi säilinud, samas kui lõunaosa kivid on omal algsel kohal säilinud vaid osaliselt (Lisa 1, joonis 5). Kiviringi keskelt on leitud ühtne leiukogum, mida võib pidada suhteliselt kindlalt leiukompleksiks. Kiviringi välimisest servast on leitud ka üksikuid esemeid, kuid neid ei saa kindlalt kiviringiga seostada.

Kiviringi keskelt saadud esemete sügavus jääb 25–30 sentimeetri juurde, see on umbes ka kalme põhja sügavus. Muuhulgas on leidude AI 3884: 1076 ja 1078 juures märgitud, et nende juurest saadi põlenud luid. Leiukompleksi esemed jäävad valdavalt 11.–12. sajandisse, kiviringist väljaspool asunud esemed dateeruvad aga pigem 11.–13. sajandisse (graafik 1; Lisa 3, tabel 1).

Oletuslikult võis kiviring asuda ka esimesest kiviringist põhja pool, kuna sealt tuli välja suuremaid paeplaate ja kaevamise käigus saadi aru, et tegu on teistsuguse kihiga. Kuna sealseid kive ei plaanistatud, ei ole võimalik praegu enam kindlalt öelda, kas seal asus kiviring (Schmiedehelm, Vassar, 1940, 6).

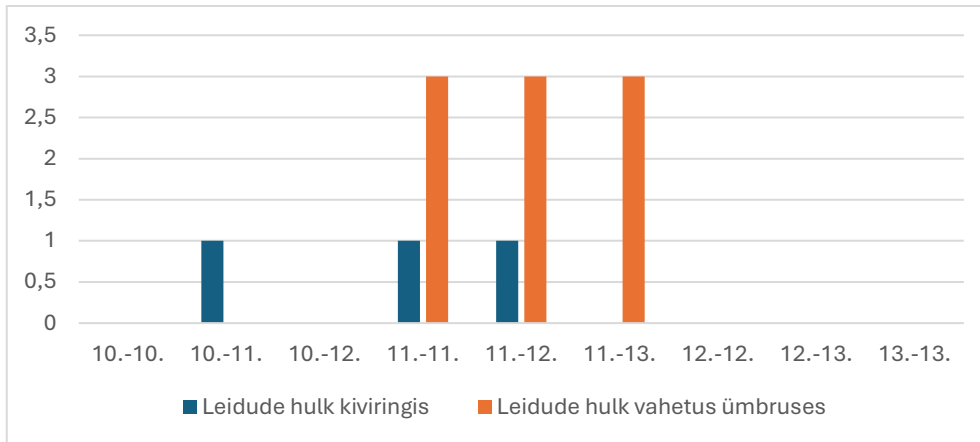
Graafik 1. Kiviringis ja vahetult selle ümbruses asunud esemete dateeringud.

II kiviring

Teine kiviring asub neetide kontsentratsioonialast vahetult kirdes ja on säilinud suhteliselt terviklikult (Lisa 1, joonis 4). Selle läbimõõt on umbes 4–4,5 meetrit, ring moodustub keskmise suurusega paeplaatidest ja raudkividest (Lisa 1, joonis 6). Sirge serv hoidub välisküljele, kuid ring ei ole täiesti korrapärane. Kiviring on täidetud väiksemate kividega, lääne-ida suunas 1 meetri pikkuselt alalt on leitud laiali puistatud põlenud luupuru, leiud koonduvad samuti keskossa (Schmiedehelm, Vassar, 1940, 6).

Kiviringi keskosas on suhteliselt kompaktnel esemete kontsentratsiooniala. Kiviringis olevate esemete dateering jääb valdavalt 11.–12.sajandisse (graafik 2; Lisa 3, tabel 2), ringi ümbrus on valdavalt leiuvaene, kui välja arvata idakülg. Konstruksioonist vahetult idas asuvas leiukompleksis on mitmeid nuge, mõõga katkeid, neete ja naaste. Sealsete leidude dateeringud jäävad 10.–12.sajandisse, kuid ei ole võimalik öelda, kas need on kiviringiga samaaegsed või hilisemad. Kõik kolm kompleksist leitud mõõga katket on dateeritud täielikult 11. sajandisse, kuid kuna mõõka kasutati tavaliselt pika perioodi vältel, võib kompleksi dateerida pigem

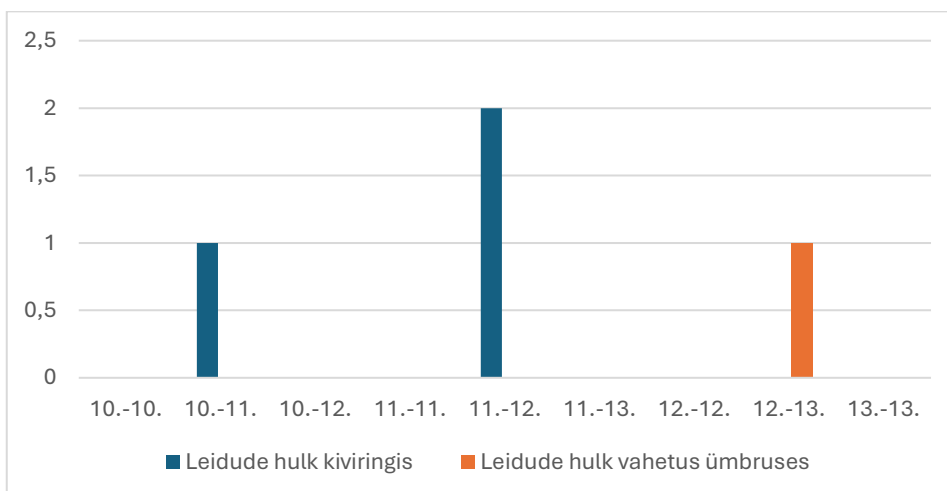
laiemalt 11.–12. sajandisse. Leiukompleksist umbes 1,5 meetri kauguselt idast on leitud veel üks mõõganupp (AI 3884: 1638), mis pärineb samuti 11. sajandist.

Graafik 2. Kiviringis ja vahetult selle ümbruses asunud esemete dateeringud.

III kiviring

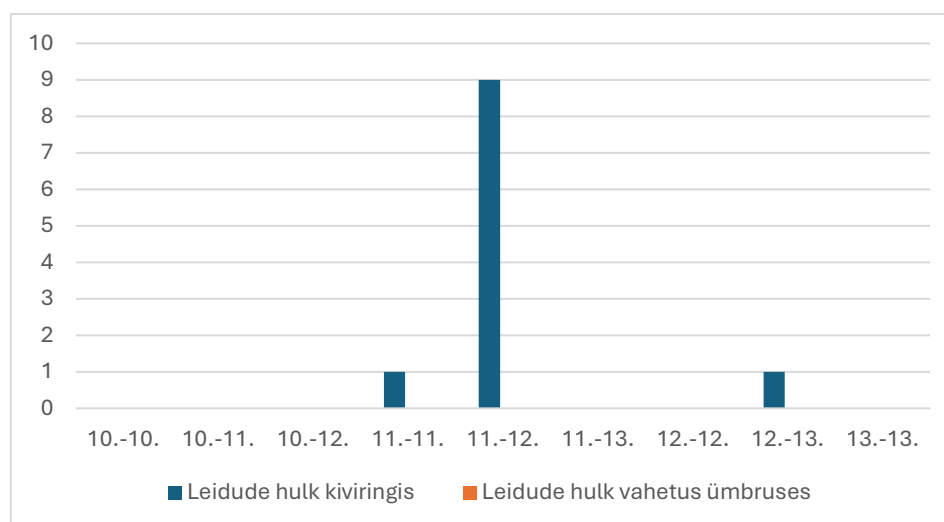
Kolmas kiviring on suhteliselt lõhutud, see jääb vahetult kalme idaserva (Lisa 1, joonis 4). Säilinud on vaid lääne- ja põhjakülg, samuti esemekompleks ringi sees (Lisa 1, joonis 7). Kiviringi läbimõõt on umbes 4 meetrit ja see on ehitatud lapikutest raudkividest ning peenemast kiviklibust (Schmiedehelm, Vassar, 1940, 7; Kustin 1962, 80). Leidude sügavus varieerub vahemikus 14–23 sentimeetrit, ringikivide vahel ja ringis on tahmast mulda ja põlenud luukilde (Kustin 1962, 80). Täpselt dateeritavaid esemeid on selles leiukompleksis vähe, valdavalt jäävad need 11., osalt ka 12. sajandisse (graafik 3; Lisa 3, tabel 3). Samas on dateeringutest näha, et kiviringi ümbruses asunud esemed dateeruvad hilisemasse aega, 12.–13. sajandisse (graafik 3; Lisa 3, tabel 3).

Graafik 3. Kiviringis ja vahetult selle ümbruses asunud esemete dateeringud.

IV kiviring

Neljas kiviring jääb kalme kaguosa loodekülge, suhteliselt kalme serva, selle läbimõõt on ligikaudu neli meetrit (Lisa 1, joonis 4). Säilinud on kiviringi põhja- ja lääneosa, see on ehitatud paeplaatidest. Luud ja leiud paiknevad kiviringis hajusalt, koondudes pigem ringi siseäärtele (Lisa 1, joonis 8; Schmiedehelm, Vassar, 1940, 7; Kustin 1962, 84). Ringi kaguosast on saadud suur hulk naelu ja neete (Lisa 3, tabel 4), arvatavasti pärinevad need kiviringi kõrval olnud paadist. Siiski ei ole võimalik leiusügavuste põhjal täpsemalt öelda, kas kiviring on paadist vanem või noorem. Leidude dateeringud jäävad üldiselt 11.–12. sajandisse (graafik 4; Lisa 3, tabel 4), arvatavasti on see ka kiviringi rajamisaeg. Muuhulgas on leidude hulgas üks odaots, mis on arvatavasti varretatult maasse löödud, see paikneb kiviringi loodeküljel, vahetult kiviringist väljaspool.

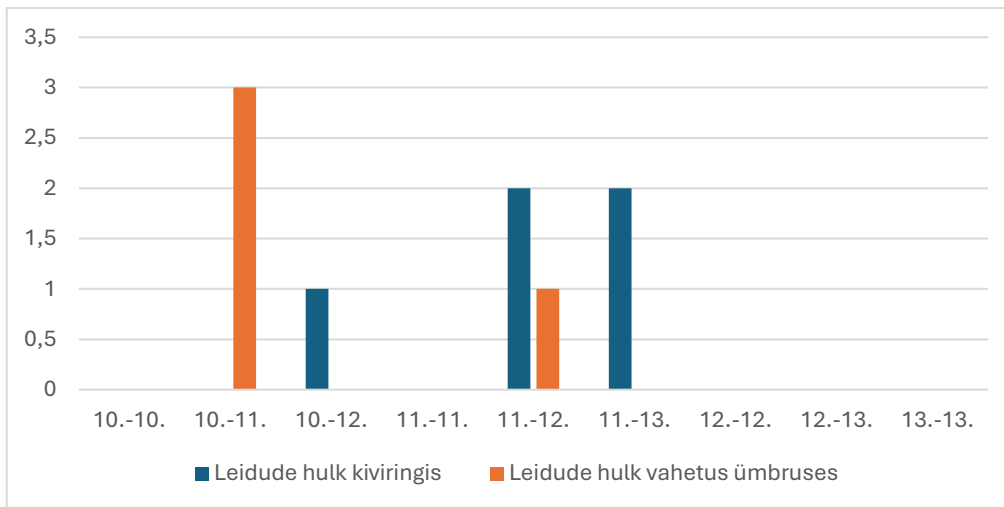
Graafik 4. Kiviringis asunud esemete dateeringud.

V kiviring

Viies kiviring asub kalme kaguosa edelanurgas, see on väga lõhutud, säilinud on vaid kiviringi põhjakülge (Lisa 1, joonis 4, 9). Leidude dateeringute põhjal jääb leiukompleks arvatavasti 11.–12. sajandisse (graafik 5; Lisa 3, tabel 5). Muuhulgas on mitme leiu juures märgitud, et nende juurest saadi põlenud luid (Lisa 3, tabel 5). Odaots on arvatavalt rituaalselt surmatud, st sellest on kalmesse pandud vaid tipp.

Samas peab mainima, et kiviringist vahetult kagus asub tihedam leiukontsentratsiooniga ala, kus on mitmeid ehteid (Lisa 3, tabel 5). Dateeringute põhjal võib matus jääda 10. sajandi lõppu

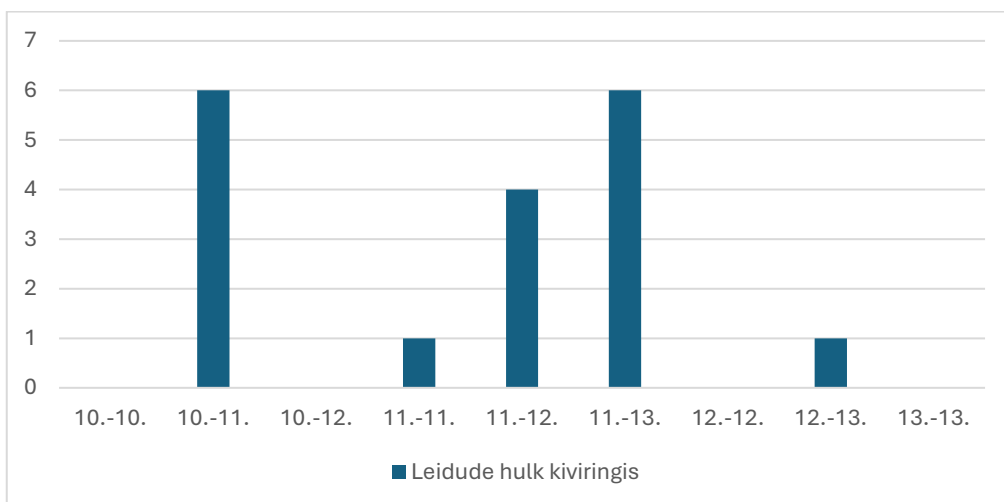
või 11. sajandisse, seega võib kiviring olla kõrvalolevast kompleksist noorem või samaaegne (graafik 5; Lisa 3, tabel 5).

Graafik 5. Kiviringis ja vahetult selle ümbruses asunud esemete dateeringud.

VI kiviring

Kuues kiviring on väga lõhutud, säilinud on vaid lõunaosas olev kividest kaareosa (Lisa 1, joonis 4, 10). See on kiviringide alla liigitatud tinglikult, kuna kaevamistel tehtud joonisel on see märgitud kiviringiks. Leiud pärinevad valdavalt 11.–12. sajandist, suurem osa jääb 11. sajandisse (graafik 6; Lisa 3, tabel 6). Valdavad on ehted, näiteks kaelavõru katked, varrasahelikud ja spiraaltrukesed (Lisa 3, tabel 6).

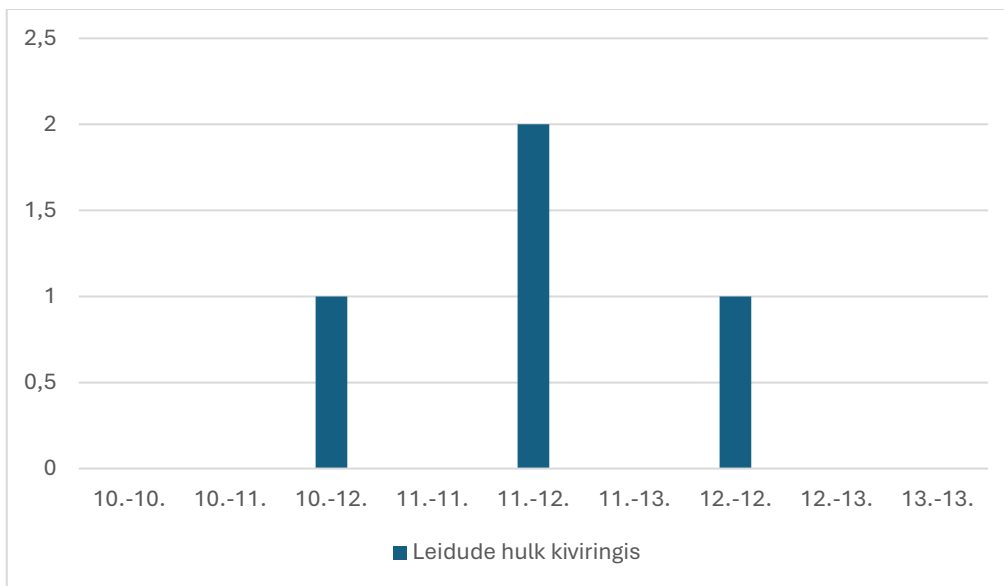

Graafik 6. Kiviringis asunud esemete dateeringud.

VII kiviring

Seitsmenda leiukogumi puhul ei ole kiviring enam üheselt määratav (Lisa 1, joonis 3, 11). Kuna kaevamiste käigus tehtud jooniste põhjal on see märgitud kiviringiks, siis analüüsitakse seda siinkohal põgusalt.

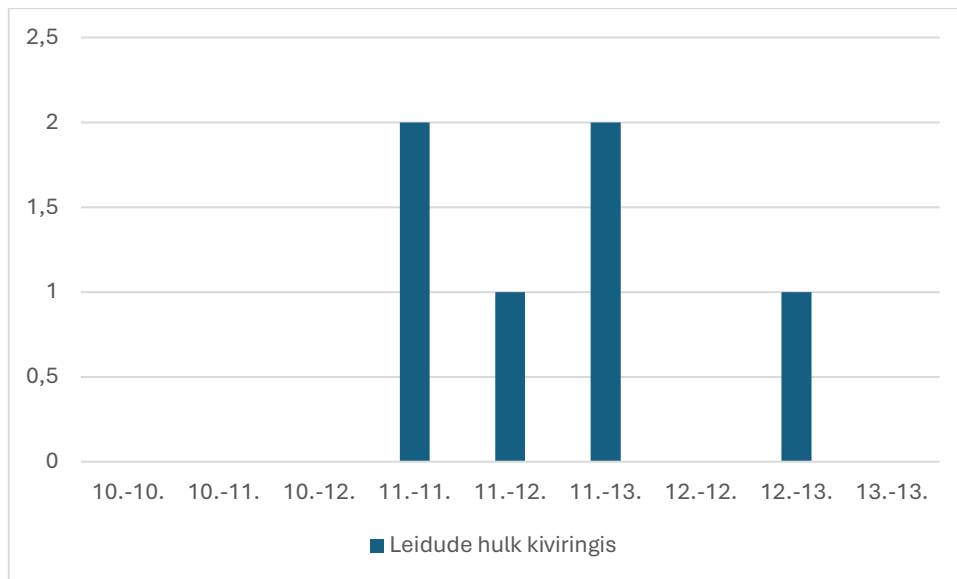
Mitmete leidude juures on märgitud, et alalt leiti põlenud luid (Lisa 3, tabel 7). Leiud on laiali kivide vahel ja ühtegi kindlat kontsentratsiooniala ei ilmne. Leidude dateeringute põhjal võib oletada, et konstruktsiooni rajamisaeg võiks jääda 11.–12. sajandisse, suurem osa leidudest dateerub 12. sajandisse (graafik 7; Lisa 3, tabel 7).

Graafik 7. Kiviringis asunud esemete dateeringud.

VIII Kiviring

Kaheksas kiviring asub kalme idaosas, selle läbimõõt on ligikaugu 3–4 meetrit (Lisa 1, joonis 4). See on väga lõhutud ja kiviring on säilinud vaid osaliselt (Lisa 1, joonis 12), seega on kompleksi määramine tinglik. Leidude juurest saadi põletatud luukilde (Lisa 3, tabel 8). Leiud dateeruvad 11.–13. sajandini, valdav osa leidudest jääb 11. sajandisse (graafik 8; Lisa 3, tabel 8).

Graafik 8. Kiviringis asunud esemete dateeringud.

IX kiviring

Üheksas kiviring koosneb viiest suuremast kivist, mis tinglikult moodustavad ringi (Lisa 1, joonis 4). Samas on kivide keskel vaid mõned üksikud leiud, põhiline kontsentratsiooniala tundub jäävat ringi idaküljele, kus on ka mõned suuremad kivid ära märgitud (Lisa 1, joonis 13). Samas olevat muld ringis olnud tume ja luuderikas (Kustin 1962, 77). Kiviringi kõrval olevat leiduderikast ala on analüüsitud komplekside all (vt peatükk 4.2.)

Valdava osa leidudest moodustavad savinõukillud, lisaks on seal näiteks ka odaotsa katke (Lisa 3, tabel 9). Kõik leiud on võrdlemisi halvasti säilinud ja seega on täpne dateerimine keeruline, kuna kõik leiud on dateeritud kalme kasutusaja järgi 10.–13. sajandisse (Lisa 3, tabel 9).

2.4.5. Laibamatused

Viltina kalmest on lisaks põletusmatustele leitud kolm laibamatust (Schmiedehelm 1944, 9; Lisa 1, joonis 14–16). Selliseid laibamatuseid võiks ennekõike seostada kristluse levikuga Saaremaal – arvatavasti oli tegu juba kristlastega, kuid endiselt peeti oluliseks esivanemate juurde matmist (vt Jonuks 2009, 274).

Esimene luustik oli umbes 20 sentimeetri sügavusel, peaga läände (Lisa 1, joonis 14). Surnu oli maetud selili-siruli asendis, veidi kõveralt, käed rinnal. Aruandes on märgitud, et esimesed ilmnunud luud korjati lihtsalt üles, kuna ka mujal kalmel esines üksikuid põletamata luid (kas inimese või looma omi, ei ole paraku määratud), samuti oli luustiku kolju purunenud.

Luustiku kolju juurest leiti spiraalitorudega ilustatud riideriba (AI 3884: 3097), tekstiilijäänuseid oli säilinud ka rindkere kohal, samast piirkonnast leiti nii luude pealt kui kõrvalt hulk tinulisi ja väikeseid helmeid.

Selliseid silmusnelinurga kujulisi tinulisi on leitud Eestis praeguseks vaid kahest kohast: Viltina kalmelt ja Voorepera I aardest Ida-Virumaalt (AI 7567: 26, 27; Keerman 2017, 69), vastava kujutisega valuvorm on leitud Lõhavere linnuselt (AI 4133: 2143; Keerman 2017, 70). Voorepera I aarde mündid on löödud vahemikus 1017–1018 (Kiudsoo, Tamla 2017), mistõttu võiks tinulised dateerida kalme kasutusaja järgi 11.–13. sajandisse. Kui arvesse võtta, et Saaremaal ei levinud laibamatused enne 12. sajandit, võib luustiku dateering olla pigem 13.–14. sajand.

Teine luustik oli võrdlemisi segamini, luude paiknemise põhjal võib oletada, et see oli maetud loode-kagu suunaliselt, peaga loodesse (Lisa 1, joonis 15). Luustiku juures ühtegi panust ei leitud, enamik luid paiknevad umbes 20 sentimeetri sügavusel. Luustiku sõrmes oli spiraalsõrmus, mille keskosa on tordeeritud, sellised on üldiselt dateeritud 15. sajandi keskpaigast kuni 17. sajandi alguseni (Valk 1991, 186).

Ka kolmas luustik oli segatud, kuid luude paiknemise põhjal oli ka see maetud arvatavasti loode-kagu suunaliselt, peaga loode poole (Lisa 1, joonis 16). Aruandes on märgitud, et parem jalg ja mõned teised luud puudusid, arvatavasti olid need kõdunenud. Luustiku pea asus umbes kümne sentimeetri sügavusel, samas kui jalgade sügavus oli vaid viis sentimeetrit. Maetu lamas kalmekivide peal, selle peale oli pandud väiksemaid kive. Jalgade ja külgede juurde oli pandud poolserviti mõningaid paekivitükke, sarnaseid näiteid on ka Maidlast ja Valjalast (Mandel 2017, 38, Mägi jt 2019). Viltina luustiku puhul jääb selgusetuks, kas paekivid võisid sümboliseerida kirstu, kuna täpsed joonised luustiku paiknemisest kivide vahel puuduvad.

3. Viltina kalme leiumaterjal

Juba kaevamiste käigus mõisteti, et Viltina kalme on erakordselt rikkaliku leiuainesega. Artur Vassar seostas selle jõukuse lähedalasuva sadamakohaga, mille olemasolu ja haldamine võis tagada kohaliku kogukonna majandusliku tõusu (Schmiedehelm, Vassar 1940, 2). Seda kinnitab ka leiumaterjal, kus esineb arvukalt importesemeid ja võõrapärast keraamikat. Samas on kalme rikkus selges kontrastis ümbritsevate kiviste ja väheviljakate põldudega, mis omakorda viitab, et jõukus pärines eeskätt strateegilisest asukohast ja kaubandustegevusest, mitte kohalikust põllumajandusest (Mägi 2002a, 62).

Kalme leiumaterjali analüüsimisel tuleb silmas pidada selle eripära võrreldes asulaleidudega. Erinevalt asulatest on kalmete leiumaterjal tavaliselt ühekülgsem ega võimalda otseselt teha järeldusi kogu ühiskonna igapäevaelu kohta. Matustega seotud esemetel on sageli sümboolne või staatust väljendav tähendus, kuigi osa neist võis olla ka lahkunu eluajal praktilises kasutuses. Lisaks on tõenäoline, et osa leide, näiteks loomaluud või savinõukillud, ei ole seotud otseselt matustega, vaid hilisemate rituaalidega (vt Jonuks 2022, 221). Teatud juhtudel pannakse nii toitu kui ka savinõusid surnutele kaasa juba matuse käigus.

Käesolevas töös on leiumaterjal süstemaatilisemaks käsitlemiseks jaotatud kaheksasse rühma:

1. tööriistad ja tarbeesemed
2. relvad ja kaitsevarustus
3. ratsaniku- ja hobuvarustus
4. ehted
5. rõivastusega seotud esemed
6. kaubandusega seotud esemed
7. savinõukillud
8. muud esemed

Tööriistade ja tarbeesemete hulka kuuluvad leiud, mida kasutatakse igapäevategevustes või töö tegemisel. Relvade alla on koondatud nii lahingurelvad kui ka nendega seotud esemed, näiteks mõõgatuppede või kaitsevarustuse fragmendid. Hobu- ja ratsanikuvarustuse kategooriasse kuuluvad hobuste ja ratsutamise seotud esemed. Ehete puhul eristatakse eraldi käe-, kaela-, rinna- ja vööeheteid, rõivastusega seotud esemete alla on liigitatud tekstiili külge kinnitatud kaunistused (tinulised, spiraalitorud ja rõngakesed). Kaubandusega seotud esemete all käsitletakse hõbedakaalusid, kaaluvihtisid ja münte. Savinõukildude puhul vaadatakse ainult neid kilde, millel on säilinud ornament ja mida on seeläbi võimalik täpsemalt määrata. „Muude

esemete“ kategooriasse on paigutatud kõik leiud, mille funktsiooni ei ole võimalik täpsemalt määratleda või mis ei sobitu eelnevatesse rühmadesse. Siinkohal tuleb märkida, et analüüsitakse vaid neid leide, mis on hoidlas olemas, kuna leiunimekirjas võib olla ebatäpsusi ja kadunud esemete puhul ei saa täpset tüüpi määrata.

Antud leidude analüüs on seotud Osiliana andmebaasi¹ koostamisega ja järgnevad esemete määratlused ja dateeringud põhinevad käesoleval andmebaasil, samuti on seal nähtavad leidude fotod (vt Mägi jt 2026). Esemete juures viidatud autorid ja tähelepanekud ei ole koondatud ainuisikuliselt töö autori poolt, vaid on koostatud ühistöö tulemusel, kuid näiteks keraamika määratlused on praeguse seisuga koostatud käesoleva töö autori poolt.

3.1. Tööriistad ja tarbeesemed

Viltina kalmest on tööriistade ja tarbeesemete alla liigitatavaid leide saadud kokku 292 alanumbri jagu (Lisa 2, graafik 1). Kõige sagedasemaks leiuks tööriistade hulgas on noad, neid leiti 114 juhul. Suurt nugade osakaalu hilisrauaaegsete kalmete hauapanustes on täheldanud ka teised uurijad (Kustin 1962; Selirand 1974; Mägi 2002a). Noad esinevad nii meeste kui ka naiste esemete juures ja laibamatustes on neid sageli ka lastele kaasa pandud (Mägi 2002a, 90–91). Marika Mägi (2002, 90) on märkinud, et nuge ja muid terariistu võidi kasutada matmiskompleksi piiride tähistamiseks.

Aita Kustin eristas Viltina kalmest ühe haruldase tüübi – rullis rootsuotsaga noa (AI 3884:1131), millele leidub paralleele kurši hõimude aladelt (Kustin 1962, 167–168). See viitab võimalikule kultuurilisele või kaubanduslikule kontaktile Kuramaaga.

Noatuppede katkeid on Viltina kalmes kokku 52 alanumbrit, enamik neist on naastud (36), üheksa on määratavad kui Saaremaa tüüpi laiendiga noatuppede naastud. Laiendiga noatuppesid on Saaremaalt leiutud 13. sajandi algusesse dateeritud laibamatustest, kuid mõnel juhul esineb neid ka põletusmatustega kivikalmetes, näiteks Randveres (Mägi 2002a, tahvel 40: 1). Tõenäoliselt olid sellised noatuped kasutusel 12. sajandi lõpust kuni 13. sajandi keskpaigani. Lisaks servanaastudele on üheksal juhul säilinud otsanaastud. Tinglikult on siia alla liigitatud ka aasad, mida esineb 16 korral. Võib oletada, et need pärinevad noatuppede küljest ja nende abil oli tupp kinnitatud vööle.

---

¹ Vt lähemalt <https://osiliana.eu/andmebaas/>

Noatuppede tegelik arv on arvatavasti suurem, kuna leiumaterjali hulgas leidub palju esemekatkeid, mis on tules niivõrd deformeerunud, et nende funktsiooni tuvastamine on keeruline. Samuti ei pruuginud kõik noatuped olla pronksplekiga kaunistatud, mistõttu nendest ei pruugi arheoloogilises materjalis midagi säilida.

Surulukkusid ja nende katkeid on kalmelt leitud kokku 18, neist seitsme puhul ei ole võimalik lukutüüpi täpsemalt määrata. Üheksa lukku kuuluvad Boriss Koltšini klassifikatsiooni järgi gruppi B ja on dateeritud 12.–13. sajandisse (Колчин 1959, 82). Lisaks on leitud kaks neljakandilist surulukku, millele leidub paralleele teistest Eesti kalmetest, näiteks Maidlast (Mandel 2017, 63, tahvel XVI). Surulukud on võrdlemisi levinud Saaremaa kalmematerjalis (Selirand 1974, 98).

Väga tähelepanuväärne leid on kalme keskosast ühtse kogumina avastatud kivist võrguraskused. Kokku korjati kaevamistel üles 28 auguga kivi, sama leiunumbri all on 15 jahvekivi. Leidude sügavuseks on märgitud 5–25 cm, mistõttu tundub olevat tõenäoline, et kalavõrk koos kividega pandi kalmesse selle kasutusajal, ilmselt hauapanusena.

Muid töö- ja tarbeesemeid esineb kalmel vaid üksikutel juhtudel, mistõttu ei ole nende siinkohal eraldi välja toomine mõttekas (lisa 2, graafik 1).

3.2. Relvad ja kaitsevarustus

Relvi või kaitsevarustuse katkeid on kalmest leitud kokku 122 leiunumbrit (Lisa 2, graafik 2). Relvad kalmel võivad ühest küljest näidata maetu kõrget staatust, samas võib terariist täita hoopis kaitsvat rolli. Kõige levinumad on odaotsad, neile järgnevad mõökade osad, mõõgatupe osad ja nooleotsad. Kirveid ja kilbikupla katkeid on kalmes vaid üksikud eksemplariid.

Odaotsasid on leiumaterjali hulgas 70 eksemplari, neist 11 on läinud kaduma. Valdav osa neist on putkega (25), rootsuga odaotsasid on vähem (15), 19 eksemplari puhul ei ole rootsu või putke säilinud. Teistes sama perioodi kalmetes on neid valdavalt seotud meestematustega (Selirand 1974, 109), kuid need esinevad ka naistematuste servaaladel (Mägi 2002a, 83). Viltina kalme materjalis on lausa 12 odaotsa katket, mille puhul on kalmesse pandud vaid teraviku ots. On näha ka teisi odaotsa rituaalse „surmamise“ viise, näiteks on ots tõmbiks löödud (AI 3884: 155), serv on täksitud (AI 3884: 2267) või on ots painutatud või rulli keeratud (AI 3884: 2877; 2890; 3338; 5092).

Odaotste leiusügavused varieeruvad 10–60 sentimeetri vahel. Leiunimekirjas on märgitud, et kuus odaotsa (AI 3884: 1671; 2786; 2801; 3009; 3338; 3542) paiknesid kalmel kas püstiselt või poolviltuselt.

Skandinaaviapäraseid ornamente on Indrek Jets oma doktoritöös (2013) eristanud Viltina odaotste puhul kolm, nendest kaks on Ringerike stiilis (10. saj lõpp–11. saj III veerand, Jets 2013, 58; AI 3884: 1671; 3905), ja üks Urnesi stiilis (11. saj II veerand–12. saj algus, Jets 2013, 94; AI 3884: 1537). Ringerike stiilis kaunistustega odaotsad kuuluvad mõlemad Jan Peterseni M tüüpi (Jets 2013, 80).

Kõige enam esineb sulgja lehega odaotsi, neid on kalmelt leitud 13, tõenäoliselt on tegu Peterseni G-tüübi edasiarendusega. Saaremaal leidub selliseid rohkesti kivikalmetes (Mägi 2002, tahvel 14: 6), Lätis olid need levinud eelkõige liivlaste alal ja vahel ka Kuramaal, need on dateeritud peamiselt 11. sajandisse, võimalik, et ka 12. sajandi esimesse poolde (Zariņa 2006, joonis 157–158, 174, 203; Atgāzis 2019, 55–57).

Suhteliselt palju esineb noakujulise teraga viskeodaotsi, mida on üheksa eksemplari. Tõenäoliselt levivad sellised relvad 12.–13. sajandil (Mandel 2017, 73), ühe puhul on roots tordeerimata, samas kui kaheksal on roots tordeeritud. See on väga levinud relvatüüp nii Saaremaal kui ka Eesti mandriosas, paralleele tuntakse nii Valjala, Pöide ja Muhu linnustest kui ka Põhja-Eesti 13. sajandi laibamatustest (Selirand 1974, 114–115; Peets, Valt 2011). Lisaks on neid leitud veel Lätist, Soomest ja Venemaalt (Selirand 1974, 115).

Ühtlase rootsuga heiteodaotsasid on viis. Sarnaseid odaotsi on leitud ka Läti aladelt, kus need on dateeritud 13.–14. sajandisse (Brūzis 2016, 120, 280–281). Esineb ka üks pika kaela ja kitsa teraga odaots, mis kuulub Rūdolfis Brūzise tüüpi B2 ning mille võib samuti 13–14. sajandisse dateerida (samas, 124–125, 281). Viltina kalme kontekstis jääb nende dateering arvatavasti 13. sajandisse.

Pika saleda, peaaegu kolmnurkse kujuga lehega odaotsi on neli. Sellised on Saaremaa ja Läänemaa kalmematerjalis suhteliselt levinud ja need on dateeritud 12. sajandi II poolde ja 13. sajandi I poolde (Mandel 2017, 73).

Peterseni M-tüüpi odaotsi on leitud kolm, need on dateeritud 11. sajandisse ja 12. sajandi algusesse (Pedersen 2014, 92). Saaremaa M-tüüpi odaotsad eristuvad mitmete kohalike tunnuste poolest, mis ei vasta täielikult tüüpi klassikalistele tunnustele (Mägi 2002a, 85; Tvauri 2014, 177).

Üks odaots meenutab üldjoontes Peterseni G- ja M-tüüpi odaotsa (Petersen 1919, joonis 30; 33–34; joonis 23–24), kuid ei vasta täielikult kummagi tüübi parameetritele. Taolisi vorme on tõlgendatud muinasaja lõpu edasiarendustena viikingiaegsetest odaotstest (Mägi 2002a, 84–85, tahvel 14: 6, 84; Mandel 2017, 72).

G-tüüpi odaotsi on leitud üks, see on dateeritud 10. sajandi lõppu ja 11. sajandi esimesse poolde (Petersen 1919, 29; Pedersen 2014, 92–93). Samuti on tuvastatud üks Peterseni K-tüüpi odaots, mis on dateeritud 10. sajandisse ja 11. sajandi esimese veerandisse (Petersen 1919, 31–32; Pedersen 2014, 92–94). Sarnaseid odaotsi on saadud Saaremaalt ja Lätist liivlaste ja kuralaste aladelt, vähem on neid leitud Eesti mandriosast ja Soomest (Lehtosalo-Hilander 1982, 32; Mägi 2002a, 85; Atgāzis 2019, 51–52).

Üks odaots on suhteliselt väike ja rombja lehega, selliseid on leitud üldiselt koos Peterseni M-tüüpi odaotstega (nt Mägi 2002a, tahvel 92: 2, 3; Zariņa 2006, joonis 162, 182: 2; Mandel 2017, tahvel II) ning seetõttu võib need peamiselt 11. sajandisse dateerida. Üks odaots on rombja lehega ja kanditud putkega, sellised on dateeritud 13.–14. sajandisse ja neid on leitud lisaks Lätist ja Kagu-Eestist Siksälä kalmistult (Brūzis 2012, 43; Valk, Laul 2014, 87).

Nooleotsi on Viltina kalmes vaid kuus. Arvatavasti ei olnud need hauapanusena eriti väärtustatud ja seetõttu neid hauda kaasa ei pandud, kuna neid esineb suhteliselt harva ka teistes kalmetes (Selirand 1974, 122).

Relvade hulgast olid hinnatud hauapanused ka mõõgaosad, mida on enamasti peetud ratsamehe varustuse hulka kuuluvaks (Selirand 1974, 116). Kuna mõök on väga kallis ese, siis on enamasti hauda kaasa pandud vaid osa sellest, näiteks käepideme detail. Mõõgaosi on Viltina kalmest leitud kokku 34, millest neli on läinud kaduma. Kaitseraudasid on 18, mõõganuppe või nende aluseid on üheksa, lisaks on leitud üks käepide ja üks mõõga teramik. Üks mõök (AI 3884: 2925) on painutatud, kuid terve. Paljudel on hõbedast ja kullast ilustused, samas esineb ka lihtsaid piklikke ja kitsaid, ilma kaunistusteta kaitseraudasid. Ühe eraldiseisva ornamendina saab välja tuua kontsentrilised ringid, mis olid lausa kuuel leiul (AI 3884: 755; 778; 779; 780, 1638 ja 2925). Tuginedes asukohale pärinevad leiud 778–780 arvatavasti ühe käepidemekomplekti juurest.

Indrek Jets on Urnesi stiili tuvastanud kolmel mõõga käepideme detailil (AI 3884: 1638, 1651 ja 778). Leiud 1638 ja 1651 asuvad võrdlemisi lähestikku ja seetõttu võivad pärineda samast mõõgast, samas kui leid 778 on leitud tunduvalt kaugemalt. Indrek Jets on määranud katked Peterseni T tüübiks (Jets 2013, 105, 110), kokku on T-tüübi katkeid leitud kuus. Skandinaavias

on T-tüüpi mõõgad dateeritud 10. sajandisse ja 11. sajandi algusesse, kuid siin levisid need arvatavasti hiljem, 11.–13. sajandil (Kazakevičius 1997, 123; Jets 2013, 110–111; Tomsons 2018, 86–87, 142).

Ringerike stiili esindavad leiud nr 1820 ja 2180, mõlemad kuuluvad Peterseni Z tüüpi (Jets 2013, 65) ja dateeruvad 10. sajandi lõpust kuni 12. sajandi alguseni (Moilanen 2015, 259–260).

Väga arvuka hulga mõõgaosadest moodustavad sirged kaitseraud. Neist enim esineb lühemaid sirgeid kaitseraudasid, mida on kokku üheksa eksemplari. Selliseid kaitseraudasid on Läti materjali põhjal seostatud eeskätt 12. sajandi teise poole ja 13. sajandiga, dateering sõltub sageli mõõganupu tüübist (Tomsons 2018, 109–115). Pikemaid sirgeid kaitseraudasid on Viltinast leitud kolm ja nende kasutusaeg langeb samuti peamiselt 12. sajandi teise poolde ja 13. sajandisse, ulatudes mõnel juhul ka hilisemasse aega (Selirand 1974, 118–119; Tomsons 2018, 109–132).

Mõõganuppe esindavad kõige sagedamini Peterseni S-tüüpi nupud, mida on kokku neli. Üks neist on kaunistatud lohkornameidiga, teine Urnesi stiilis kaunistusega, kahel ei ole ornament säilinud. Lätist on sarnaseid lohkornameidiga mõõganuppe leitud peamiselt liivlaste asualadelt ning need on dateeritud 11. sajandi teise poolde või 12. sajandi algusesse (Tomsons 2018, 57–58), samasse aega on dateeritud ka Urnesi stiilis kaunistatud mõõganupp (Jets 2013, 91–97).

Mitmeid tüüpe esineb üksikult, näiteks kurši tüüpi viieosaline mõõganupp, mille sarnaseid on leitud peamiselt põletusmatustest ja mis dateeritakse üldiselt 11.–13. sajandisse (Tomsons 2018, 59, 80–94). Samuti on leitud üks kettakujuuline mõõganupp, sellised on dateeritud 12. sajandi teisest poolest kuni 13. sajandini (Selirand 1974, 118–119; Tomsons 2012, 148–152). Kalmelt on saadud ka üks vasesulamist mõõga kaitseraud koos mõõganupu alumise osaga, mis on Mati Mandeli hinnangul kuršipärane (AI 3884: 5540; Mandel 2017, 71, tahvel XX: AM 1123: 55; AM 580: 4024). Mõõgaterasid esineb kalmel vaid üks, selle puhul on tera katki raiutud ja kalmesse on pandud vaid tipp.

Vaid ühel juhul on kalmesse pandud terve mõök (AI 3884: 2925), see on U-kujuliseks painutatud. Antud mõõga nupp on kaunistatud lohkornameidiga ja see on T-tüüpi, kuuludes 10.–11. sajandisse (Jets 2013, 110; Tomsons 2018, 60–61).

Mõõgatupeotsikuid on kokku seitse, nendest kolm (AI 3884: 2868; 4824 ja 4828) on valmistatud õhukesest plekist ja on suhteliselt halva teostusega, üks otsikutest on sulanud. Halva teostusega pronksplekist mõõgatupeotsikute puhul võib oletada, et mõõga omanik on

arvatavasti üritanud mõõgatuppe ise teha. Parema teostusega otsikutest üks kuulub Vytautas Kazakevičiuse tüpologia järgi VI rühma, sellised levisid kuralaste aladel 12.–13. sajandil (Kazakevičius 1992, 325), üks kuulub Kazakevičiuse IIIa tüüpi ja see on dateeritud 10. sajandi II poolde ja 11. sajandisse (Kazakevičius 1992, 289; Tomsons 2018, 147–153). Kahel juhul ei ole võimalik täpsemat tüüpi määrata.

Kirved on relvastuse alla liigitatud tinglikult, kuna tegelikult sai neid kasutada ka olulise tööriistana. Saaremaalt on kirveid leitud veel vaid Rahu ja Randvere kalmetest, nendest vaid üks kuulus arvatava mehematuse juurde (Mägi 2002, 89). Viltina kalmest on saadud kolm kirvest, neist üks on arvatavasti Peterseni M-tüüpi (Petersen 1919, 46–47) ja need dateeritakse enamasti 11.–13. sajandisse (Кирпичников 1966, 30, 39; Lehtosalo-Hilander 1982, 52–53; Atgāzis 1997; Mugurēvičs 2008, 201), Lätis on selliste kirveste hilisemaid variante dateeritud ka 14. sajandisse (Brūzis 2016, 189), Viltina eksemplar kuulub ilmselt 12.–13. sajandisse. Teine kirves kuulub Anatoli Kirpitšnikovi VI tüüpi (Кирпичников 1966, 30, 38-39), see on dateeritud 10.–11. sajandisse. Kolmas kirves on ebatavaliselt kitsa kannaga ja laia lõuaga, millele ei ole täpset vastet leitud, arvatavasti on tegu kohaliku toodanguga.

Kaitsevarustuse osi on Viltina kalmes võrdlemisi vähe. Leid AI 3884: 4084 on leiunimekirjas märgitud soomussärgi katketeks, kuid tegelikult on tegu varrasaheliku katkega. Kilbikuplaid on leitud kahe alanumbri jagu (AI 3884: 2848 ja 5189), kuid leid AI 3884: 5189 on kadunud, samuti on kaardile märgitud vaid üks leiunumbritest. AI 3884: 2842 on ümmargune keskelt kõrgem kilbikupal ja selle võib dateerida 10.–11. sajandisse (Pedersen 2014, 96–101).

3.3. Hobuse- ja ratsanikuvarustus

Hobuse- ja ratsanikuvarustuse juurde kuuluvaid esemeid on Viltina kalmest leitud kokku 182 alanumbrit, valdava osa leidudest moodustavad ratsmete kaunistused ja kuljused (Lisa 2, graafik 3). Ratsahobuse omamine on hilisrauaaja kontekstis väga prestiižne ja seega tähistab ratsamehe varustus kalmes maetu kõrget staatust (Mägi 2002a, 123). Sellele viitab ka ratsavarustuse esinemine koos relvadega.

Ratsmeosade alla liigituvaid leide on kokku 67, sinna alla kuuluvad erinevad valjanaastud, rihmajagajad ja muud kaunistused, mis valjaste juurde kuuluvad. Lisaks neile on leitud 60 suurt kuljust ehk krappi. Valdav osa neist on valmistatud rauast, kuid 13 on valmistatud vasesulamist.

Suure osa ratsanikuvarustusega seotud leidudest moodustavad suurauad, neid on kokku 37 alanumbrit. Nendest 12 on terved või peaaegu terved, kuid esineb ka üksikuid rõngaid või muid suuraudade osi. Seitsmel juhul on suitsed kolmeosalised, kuid lisaks on leitud kuus kaheosalist ja isegi üks neljaosaline. Katkete puhul ei saa kindlalt öelda, mitmeosalised need olnud on. Selle perioodi suuraudu on raske täpsemalt dateerida, mistõttu ajaldetakse need tavaliselt 11.–13. sajandisse (Selirand 1974, 123; Mandel 2017, 75; Leiman 2025). Sellised suuraudad olid levinud kõikjal Põhja- ja Ida-Euroopas (Selirand 1974, 123). Üks suuraudadest on Saaremaa kontekstis ebaharilikku tüüpi (AI 3884: 4786), selliseid on leitud näiteks Novgorodist 11. sajandi kihtidest (Кирпичников 1973, 25, joonis 54: 3, 56: 2).

Valjaste oluliseks osaks on pandlad, Viltinast on neid leitud kokku 14. Valjastele omistatavaid pandlad on kitsad nelinurkse raamiga, mõningatel juhtudel on neil kolmnurkne esiosa. Kalme kontekstis saab need dateerida 10.–13. sajandisse, kuid täpsem dateerimine ei ole võimalik.

Jaluseid on kokku leitud kolmest kohast, ümmargused jalused olid levinud 12.–13. sajandil (Mandel 2017, 76). Arvatavasti pärinevad numbrid 2640 ja 2644 ühest komplektist, kuna need asetsevad kalmes lähestikku. Kannuseid on üks, tõenäoliselt pärineb see 10.–12. sajandist (Кирпичников 1973, 123; Pedersen 2014, 103–104).

3.4. Ehted

Ehete alla liigituvaid esemeid on kalmel 1670 alanumbrit, terveid esemeid on võrdlemisi vähe. Ehetest arvukaima osa moodustavad naastud (271 alanumbrit), järgnevad rinnakeede katked (269 alanumbrit), käevõrude katked (225 alanumbrit) ja varrasahelike katked (207 alanumbrit) (Lisa 2, graafik 4).

Siinkohal tuleb tähele panna, et katkete hulk võib anda kallutatud pildi, nimelt on näiteks enamik rinnakeesid leitud katketena, ühtegi tervet eksemplari kalmes ei ole. Ei ole täpselt teada, kui suur osa rinnakeest surnule kaasa pandi – võimalik, et kalmesse jõudis näiteks vaid üks ketirida või osa sellest. Sama kehtib ka näiteks varrasahelike kohta – enamasti on neid leitud vaid katketena ja ei ole kindel, kui suuri kaunistusi need kandes moodustada võisid.

Samuti tasub ettevaatlik olla käevõrude, kaelavõrude ja sõrmuste hulga suhtes. Näiteks on sõrmuste all mitmeid võrdlemisi väikseid spiraalsõrmuste laadseid esemeid, mis mahuksid sõrme vaid lapsele. Selliseid esemeid võidi kasutada ka muude ehete juures või näiteks juustes kaunistusena, seega ei ole nende funktsioon lõpuni selge, mistõttu käsitletakse neid siinkohal pigem kui „suuri spiraale“. Lisaks on kaelavõrude alla liigitatud väga palju katkeid mitmest traadist keeratud esemetest, kuid sama tehnikaga võidi teha ka käevõrusid, mistõttu ei saa kindlalt väita, kas tegu on kaelavõrude või käevõrudega. Tinglikult on sellised leiud loetud kaelavõrude alla.

Kaelaehted

Kaelavõrude katkeid on Viltinast leitud 136 alanumbrit, kuid hoidlas on nendest vaid 107. Tuleb märkida, et võrud esinevad vaid katketena ja seega on nende tegelik arv tunduvalt väiksem. Kaelavõrude puhul on võimalik eristada kahte eri tüüpi – mitmest traadist keeratud kaelavõrud ja liitkaelavõrud. Tinglikult on siia alla arvatud ka plett-tehnikas ja aasakestest punutud keed.

Liitkaelavõrude tükke on Viltina materjalis kokku 51. Eesti aladelt on neid leitud vaid Saaremaalt (Mägi 2002a, 107; 2019, 73), sarnaseid kaelavõrusid on leitud ka Kuramaalt ja semgalite aladelt, kus need on dateeritud 10.–11. sajandisse (Mägi 2002a, 144; Tvauri 2014, 144).

Mitmest traadist keeratud kaelavõrude tükke on 50, mitmel on säilinud ka kinnitushaak. Sellised on Eesti aladel väga levinud, need on dateeritud 12.–13. sajandisse (Selirand 1974, 139–140; Mägi 2002a, 107).

Peenikestest pronkstraatidest plett-tehnikas punutud kettide katkeid on Viltinast leitud kolm. Sarnased ketid olid levinud ka Karjalas ja Lätis, viimases on need dateeritud 12. sajandi lõppu ja 13. sajandisse (Ligi 1993, 50; Zariņa 2006, 276; Spirģis 2008, 175).

Aasakestest punutud kette on leitud kaks, Lätis seostatakse taolisi kette Skandinaavia mõjudega ning dateeritakse need peamiselt 10.–11. sajandisse, vahel ka 12. sajandisse (Spirģis 2008, 175). Samuti on leitud üks kaelavõru otsanupp.

Ripatseid on Viltina kalmest leitud 24, kuid hoidlas on neid 16, nendest kümnel on ristisümbolika. Kõige tähelepanuväärsem on enkolpion (AI 3884: 2956). Enkolpionid on kahepoolsed ripatsid, milles hoitakse tihti tükikest reliikviast (Jonuks 2009, 296). Valdavalt on need levinud Vene aladel, kuid üksikuid on teada ka näiteks Ojamaalt, neid on üldiselt dateeritud 12. sajandisse (Корзухина, Пескова 2003, 165–169; Kurisoo 2021, 57). Viltinast leitud eksemplar on seni teadaolevalt Eestis ainus ja viitab tähtsale maetule.

Samuti on leitud üks hobusekujuline õõnes ripats (AI 3884: 4602). Sellised ripatsid olid levinud Loode-Venemaal soome-ugri rahvaste seas, Eestis on neid seostatud vadjalastega (Ligi 1993, 62–63; Kurisoo 2021, 105). Selliseid hobusekujulisi ripatseid on üldiselt dateeritud 12. sajandi lõppu ja 13. sajandisse (Ligi 1993, 62; Rainio 2010, 119–120).

Üks ripatsitest on luunulakujuline (AI 3884: 5461), selle alumised harud on „kokku kasvanud“. Sellised ripatsid olid levinud Eestis 11.–13. sajandil, kuid seda on peetud pigem liivipäraseks ehteks (Kurisoo 2021, 82).

Helmeid on leiumaterjalis kokku 76, hoidlas on neid 66. Kõige levinumad on klaashelmed, mida esineb 37 korral, samas kui pronkshelmeid on 29. Pronkshelmed on võrdlemisi levinud nii põletusmatustega kivikalmetes kui ka 12.–13. sajandi laibamatustes (vt nt Mägi 2002a, tahvel 13: 19–21; Spirģis 2008, 421), Eestis on neid ennekõike seostatud vöökaunistustega. Helmeste hulk on väga konkreetset seotud kaevamismetoodikaga, ehk kas pinnast sõelutakse või ei, mistõttu on suurem osa helmeid jäänud ilmselt üles korjamata.

Klaashelmestest kahel on olemas eristatav ornament – AI 3884: 158 on punase ja kollasega kujutatud „silmi“ mustal taustal, neid ümbritsevad põimuvad jooned. Sellised helmed kuuluvad Johan Callmeri jaotuse järgi Bh gruppi ning dateeruvad 10. sajandi lõppu ja 11. sajandi algusesse (Callmer 1977, 85, tahvel 6 ja 7). Teine helmes (AI 3884: 413) on sinine, selle keskosas jookseb kollane sirge joon. See kuulub Callmeri Bb gruppi ja sellised helmed on dateeritud pigem viikingiaja esimesse poolde, 9.–10. sajandisse (Callmer 1977, 82). Viltina kontekstis kuulub helmes arvatavasti pigem 10.–11. sajandisse.

Suhteliselt levinud on ka kuldfooliumiga helmed, mida esineb kaheksal korral. Sellised helmed hakkavad levima alates viikingiajast (Tvauri 2014, 111). Erandlikuks võib pidada kivist valget helmest (AI 3884: 1972), millele on keskele puuritud auk ja servades on joontest ornament.

Leiumaterjali hulgas on ka üks kaurikarp (AI 3884: 5312). Valdavalt on neid leitud Eesti lõunaosast, kus need on tavalised külakalmistutes ja dateeritud 13.–15. sajandisse (Valk 2001, 52).

Kuljuseid on kokku 15, nendest kümne „lehtedel“ on joontest ornament, teised on sileda pinnaga. Joonornamendiga kuljused on dateeritud 10.–12. sajandisse (Седова 1981; Лесман 1984; Spirõis 2008). Enamik kuljuseid on nelja lehega, vaid kolme puhul ei ole võimalik lehtede arvu täpsemalt määrata, kuna tegu on väikeste katketega.

Kätehted

Käteehete alla on liigitatud sõrmused ja käevõrud. Sõrmuste all on kokku 85 leiunumbrit, neist 32 on kadunud ehk hoidlas käimise ajal ei olnud neid karbis. Nagu varem öeldud, käsitletakse spiraalsõrmuseks määratud esemeid siinses töös pigem kui „suuri spiraale“ ja seega neid siinkohal ei analüüsita. Kindlalt spiraalsõrmuseid on vaid kolm, sest kaks on laia keskkeermega spiraalsõrmused ja üks on tordeeritud keskosaga spiraalsõrmus, mis leiti II luustiku sõrmest, viimane on dateeritud 15.–17. sajandisse (Valk 1991, 186).

Kõige levinum sõrmusetüüp on laieneva keskosaga vaheliti otstega sõrmus, neid on materjalis 25. Sarnased sõrmused on levinud Soomes, Lätis ja Ojamaal, kus need dateeritakse 11. sajandist kuni 13. sajandi alguseni (Selirand 1974, 174; Lehtsalu-Hilander 1982, 124–126; Thunmark-Nylén 1998, tahvel 143; 2006, 158; Vask 2008, 157–158). Saaremaal on samasugune sõrmus leitud Valjala kirikuaia 12. sajandi lõpu või 13. sajandi kontekstist (Mägi jt 2019).

Pakseneva keskosaga sõrmuseid on Viltinast leitud kaheksa. Sellised sõrmused on levinud peamiselt 13. sajandil, kuid need võisid kasutusele tulla juba 12. sajandi lõpus (Mägi 2002a, 109), eriti levinud olid need saartel (Selirand 1974, 174). Pakseneva keskosaga sõrmustest üks on punutud esiosaga ning Lätis on sellised dateeritud 12. sajandi teisest poolest kuni 14. sajandini (Valk, Laul 2014, 121). Nelja puhul on esiosa põiki soonitud.

Kaksikspiraalotstegasõrmuseid on viis. Sellised sõrmused on levinud 7.–12. sajandini (Selirand 1974, 174; Tvauri 2014, 165), kuid Saaremaa kontekstis on neid dateeritud pigem kitsamalt 10.–11. sajandisse (Mägi 2002a, 108).

Laia keskkeermega spiraalsõrmuseid on kaks. Sellised spiraalsõrmused on levinud Läänemere idaosa rannikualadel ja Loode-Venemaal ning need on dateeritud 10.–12. sajandisse (Mägi 2002a, 108; Valk, Laul 2014, 120–121).

Ühtlaselt laiu vaheliti otstega sõrmuseid on samuti viis, lihtsaid kinniseid sõrmuseid on neli. Kuna nende teostus on äärmiselt lihtne ja ornament puudub, siis on selliste sõrmuste täpsem dateerimine keeruline ning tuleb piirduda kalme üldise dateeringuga, 10.–13. sajandiga.

Erandlikuks Viltina sõrmuste hulgas võib pidada laia kilbiga sõrmust. Selliseid sõrmuseid leidub mitmel pool Eestis, samuti Põhja-Lätis ja liivlaste alal. Siksälä leidude põhjal on need dateeritud 13.–15. sajandini (Valk, Laul 2014, 118–119).

Käevõrusid on kokku 225 alanumbrit, neist 31 on kadunud. Paljude mitmest traadist keeratud esemekatketel on kaheldav, kas tegu on käevõruga või kaelavõruga. Kuna Saaremaa leiumaterjalis on mitmest traadist keeratud käevõrud väga vähelevinud (Mägi 2002a, 106), siis on need tinglikult paigutatud kaelavõrude alla ja neid siinkohal ei analüüsita. Käevõru täpsemat tüüpi ei ole võimalik määrata 17 juhul.

Kõige rohkem on spiraalkäevõrude katkeid, koguni 118. Spiraalkäevõrud ilmusid kasutusele juba 5. sajandil ning püsisid kasutusel kogu ülejäänud rauaaja (Tvauri 2014, 147), ka Saaremaa materjalis on need võrdlemisi levinud (Selirand 1974, 162). Viltina kontekstis saab spiraalkäevõrud dateerida 10.–13. sajandisse.

Saaremaa tüüpi laienevate otstega käevõrusid on 21. Need on Mägi-Lõugase tüpoloogia järgi X-tüübi käevõrud, mida iseloomustavad tugevalt laienevad otsad ja mille läbilõige varieerub täiesti lamedast kuni õõneskumerani (Mägi-Lõugas 1995b, 311–312). Enamus selliste käevõrude katkeid on leitud Saaremaalt.

Liivipäraseid kitsenevate otstega õõneskumeraid käevõrusid on leitud 9. Selliseid käevõrusid on teada rohkesti liivlaste matustest, kuid neid on leitud ka Saaremaa kivi kalmetest (Mägi 2002a, 106). Selliste käevõrude õhukesed variandid on dateeritud peamiselt 11.–12. sajandisse (Spirõgis 2008, 287–290).

Laiu õhukesi käevõrusid on 17, need olid levinud peamiselt Saaremaal, Põhja- ja Lääne-Eestis, aga ka Põhja-Lätis, mõned eksemplarid on teada Kagu-Eestist Siksäläst, kus need on dateeritud 13.–14. sajandisse (Vaska 2006; Valk, Laul 2014, 115–117).

Üheksa käevõru on ahenevate otstega, see tüüp levis 12.–13. sajandil (Ligi 1993, 73–77; Vaska 2006; Valk, Laul 2014, 116). Sarnaseid käevõrusid on leitud Ojamaalt, kus need dateeritakse peamiselt 12. sajandisse (Thunmark-Nylén 1998, tahvel 156–157, 160; 2006, 177–178).

Laienevate otstega käevõrusid, mis kuuluvad Mägi-Lõugase (1995, 290–293) tüpologia järgi II-tüüpi, on üks. Selliseid on leitud lisaks Eestile veel Lätist, Soomest ja Loode-Venemaalt (samas). Kuna selliseid käevõrusid ei ole suletud leiukompleksidest teada, on nende dateering ebakindel, kuid üldiselt on need paigutatud 10.–11. sajandisse (samas, 290–291). Üks käevõru kuulub Mägi-Lõugase VIII-tüüpi (samas, 307).

Üheks erandlikuks leiuks on käevõru alanumbriga 3888, selle puhul on tegu ühest otsast ühtlase ja teisest otsast pseudotordeeritud massiivse käevõruga.

Pea- ja rinnaehted

Rinnaehete alla kuuluvad rinnapiirkonnas asunud rõivastusega seotud (nt kinnitusfunktsiooniga) esemed. Sinna alla kuuluvad ehtenõelad, rinnakee osad ja sõled. Peahete alla käivad vaid linikunõelad, mis on tavalistest rinnanõeltest väiksemad ja üldjoontes dateeritud 10.–13. sajandisse (Mägi 2002a, 103).

Ehtenõelu ja nende katkeid on Viltina kalmest kokku 35, kuid hoidlas on neid alles 28. Kõige levinumad on Saaremaa tüüpi kolmnurkpeaga ehtenõelad, mida leiti kümme eksemplari. Enamik selliseid nõelu on leitud Saaremaalt, harvem ka Lääne-Eesti põletusmatustega kivi kalmetest ja need dateeritakse üldiselt 11.–12. sajandisse (Selirand 1974, 145; Mägi 2002a, 104).

Ühendharudega kaksikristpeanõelu on kolm, need võisid kasutusele tulla 12. sajandi lõpus, kuid peamiselt on selliseid leitud 13. sajandi esimese poole laibamatustest (Mägi jt 2019, 94, joonis 14: 1). Üks nõel (AI 3884: 5324) on kokkukasvanud harudega, kuid väikese katke põhjal ei ole võimalik öelda, kas tegu on kaksikristpeanõelaga, seetõttu on see dateeritud 13. sajandisse.

Enamik ehtenõelte katketest on ilma varreta, kuid kalmest on leitud ka 14 ehtenõela varrekatket, neist üks on tehtud rauast (AI 3884: 148).

Keekandjaid on kalmest kokku leitud 12, neist hoidlas on säilinud 11. Levinuimad on Saaremaa tüüpi keekandjad, lisaks Saaremaale on neid vähesel määral leitud ka Põhja- ja Lääne-Eestist.

Sarnaseid keekandjaid on teada ka Lätist liivlaste aladelt, kus need sageli esinevad matustes koos teiste Saaremaa-päraste esemetega (Spirģis 2008, 144–145). Kuigi varem dateeritud juba 11. sajandisse, olid need peamiselt kasutusel 12.–13. sajandil (Mägi 2002a, 105).

Poolovaalseid (või luunulakujulisi) keekandjaid on Viltinast teada vaid üks. Lätis on sellised dateeritud 10.–11. sajandisse, Eestist on selline leitud Öötlast ja see on dateeritud 11. sajandisse (Zariņa 2006, 259–261; Tvauri 2014, 131–132), valdavalt olid sellised levinud Liivlaste ja Latgalite aladel, samuti Leedus, Eestist on need levinud enamasti Mandri-Eestis (Selirand 1974, 149). Ilmselt pärineb ka Viltina eksemplar 11. sajandist.

Lisaks keekandjatele on leitud ka üks rinnakee otsaplaat. Sellised otsaplaadid olid levinud peamiselt Saaremaal ja Ranniku-Eestis, aga ka liivi aladel ja Põhja-Kuramaal. Liivlaste laibamatustes on need dateeritud 10. sajandi II poolest kuni 12. sajandi I pooleni (Zariņa 2006, 363; Spirģis 2008, 427), enamik neist on dateeritud 11. sajandisse (Mägi 2019, 75).

Keejagajaid on kokku kuus, need kõik on nelinurksed ja mõigastega. Sellised on tüüpiliseks osaks Eesti naiste 13. sajandi laibamatustesse kaasa pandud rinnakeedes, kuid neid leidub rohkesti ka varasemates kivist kalmetes ja juhuleidudes. Neid on leitud kõikjalt läänemeresoomlastega asustatud olnud aladelt ja mujaltki, näiteks Semgallias (Selirand 1974, 150; Spirģis 2008, 168–170).

Rinnakeede katkeid on leitud 269 alanumbrit, kuid enamik katkeid on võrdlemisi väikesed. Enamasti on tegu kahekordsetest rõngaslülidest ketiga, mis oli hilisrauaajal laialdaselt levinud (vt Selirand 1974, 142–143).

Sõlgesid on kokku 98 alanumbrit, kuid hoidlas on neid alles vaid 89. Sealjuures tuleb arvestada, et enamik neist on vaid katketena, kuna terviklikke (koos nõeltega) sõlgi on üksnes 17. Suurima hulga moodustavad nõelte katked, mida on kokku 22. Kuna enamikul sõlgedel katketel nõelad puuduvad, siis arvatavasti kuuluvad need sõlekatkete juurde ja ei ole eraldi kalmesse pandud. Täpsemat tüüpi ei ole võimalik määrata 22 juhul.

Kõige levinumad on nuppotstega hoburaudsõled, neid on leiutamaterjalis kokku 16. Kuna üheksal juhul on tegu vaid nupuga, ei saa kaare ristlõiget määrata. Neljal juhul on kaare ristlõige romb. Põiki soonitud kaareosaga sõlgi on kaks, neid leitakse peamiselt 13.–14. sajandisse kuuluvatest laibamatustega kalmistutest ja vaid harva põletusmatustega kivist kalmetest (Mägi 2002a, tahvel 125: 1–2), näiteks Siksäläs on sellised ka 14. sajandi matustes (Valk, Laul 2014).

Rullotstega hoburaudsõlgi on kokku kümme, neist terviklikke vaid kaks, sealhulgas üks hõbedast. Kaheksa sõlge on lühikeste otsarullidega, sellised sõled on Balti aladel levinud pikema aja vältel 8.–14. sajandil (Selirand 1974, 155; Mägi-Lõugas 1994, 473; Mägi 2002a, 100; Vaska 2017, 26; 2019, 201). Kaks sõlge on laiade otsarullidega ja lameda kaarelõikega. Neist ühel (AI 3884: 3854) on kaarele lükitud laieneva keskosaga spiraalsõrmus, selle saab dateerida 11. sajandi keskpaika (Pauts 1997, 31).

Suhteliselt arvukad on tahuliste otsanuppudega hoburaudsõled, neid on kalmest leitud kaheksa, millest viis eksemplari on säilinud tervena. Sellised sõled on väga levinud Eesti põletusmatustega kivikalmetes, kuid ka laibamatustes, seega võib need dateerida kuni 13. sajandi keskpaigani (Pauts 1997, 197; Mägi 2002a; Mandel 2017). Kaks sõlge on valmistatud hõbedast, neist üks (AI 3884: 4563) on pahaga. Kahe sõle kaarele on lükitud spiraal – ühel juhul (AI 3884: 208) tõenäoliselt sõrmus, teisel juhul (AI 3884: 5194) mingit muud tüüpi kaunistus, kuna käevõruks on see liiga kitsas ja sõrmuseks liiga suur.

Mooninuppotstega hoburaudsõlgi on Viltina kalmes kuus, neist neli on terved või peaaegu terved, ühel juhul on säilinud vaid otsanupp. Selliste nuppude seas on võimalik eristada kahte eri tüüpi – kaksikkooniliste mooninuppotstega sõled ja ümmarguste otsanuppudega sõled. Viltina kalmes on esimesi viis, teisi vaid üks. Kaksikkooniliste nuppudega sõled on levinud lisaks Saaremaale eriti Kuramaal, liivlaste aladel ja Ojamaal, kus need dateeritakse 10.–11. sajandisse (Mägi 2002a, 100–101; Vaska 2019, 198), samas kui ümmarguste mooninuppotstega sõlgi leiab enim 11.–12. sajandi Latgaliast ja Lõuna-Eestist (Mägi 2002a, 100–101; Vaska 2019, 198).

Jämenevate pasunakujuliste otstega sõlgi on Viltinas kolm, kõik esinevad vaid väikeste katketena. Võimalik, et need on imporditud Kuramaalt, kus selliseid võib leida 11.–13. sajandi matustest (Griciuvienė 2009, 317, 339).

Tähotstega hoburaudsõlgi on üks, see tüüp on levinud laial alal Eestis, Lätis, Leedus, Venemaal ja Ojamaal, sellised sõled võisid kasutusele tulla juba 10. sajandil (Седова 1981, 84; Thunmark-Nylén 1998, tahvel 95–99; Zariņa 2006, 281; Shiroukhov 2019, 60, 64).

Kalmest tõenäoliselt hilisem leid on rõngassõlg, millel on kitsas põiki soonitud kaareosa (AI 3884: 412). Selliseid rõngassõlgi hakati Eestis kandma alles 13. sajandil (Valk, Laul 2014, 104).

Vööosad

Pandlaid on Viltina materjalist leitud kokku 45, nendest üks on kadunud. Kõige levinumad on Ojamaa-Balti tüüpi pandlad, mida on 23. Ojamaa-Balti tüüpi pandlad on väga levinud 10. sajandi teisest poolest kuni 13. sajandini nii Baltikumis kui ka Ojamaal (Zariņa 2006, 233–237; Lehtsalu-Hilander 1982b, 149–151; Mägi 2002a, 97). Üks pannal (AI 3884: 856) on erandlik, olles kaunistatud Urnesi stiilis. Selliseid on leitud nii Ojamaalt kui ka Lääne-Eestist ning neid võib dateerida 11. sajandisse (SHM 7640; Thunmark-Nylén 1998, tahvel 129; Mandel 2017, 82, tahvel XL).

Lihtsaid kandilisi raudpandlaid on seitse, poolovaalseid neli ja ümmargusi kolm. Üks pannal on kaheosaline ja nelinurkse esiosaga, mis on võrdlemisi ebatavaline pandla kuju. Neljal juhul on säilinud vaid pandla nõel ja seega ei saa pandla tüüpi täpsemalt määrata.

Kolmnurkse esiosaga kaheosalisi pandlaid on kaks, neid on leitud lisaks Ojamaalt, kuršide aladelt ja liivlastelt (Tõnisson 1974; Thunmark-Nylén 1998, tahvel 127; Griciuvienė 2009, 210), Eestis on neid võimalik dateerida 11.–12. sajandisse (Selirand 1974, 130; Tvauri 2014, 152).

Rihmakeeli on kokku 15, neist varasemaid, 10.–12. sajandisse dateeritud esineb üheksal korral, aasotsiseid, mida dateeritakse 11.–12. sajandisse, kuuel korral.

Rihmajagajaid on 24, millest hoidlas on säilinud 18. Esineb nii ühe-, kahe- kui ka kolmeosalisi. Üheosalisi on kuus, kaheosalisi kolm ja kolmeosalisi üheksa; tihtilugu on nende küljes kas tavaliselt pronksplekist või loomapeakujulised rihmakannad. Loomapeakujulisi rihmakandu on kuus, need on Eesti, Soome ja Läti rannikualade materjalid väga levinud, üldiselt on need dateeritud 11.–12. sajandisse (Jets 2013, 166–178).

Naastusid on kokku 271 alanumbrit, nendest täpsemalt määramata on 94 ja mõne alanumbri all esineb mitut eri tüüpi naaste. Kõige levinumad on ümmargused kohrutatud servadega keskelt kõrgemad naastud, neid on kokku 66 alanumbrit. Eestis on sellised naastud dateeritud üldiselt 11.–12. sajandisse, samas kui Ojamaal on selliseid naaste leitud ka juba 10. sajandi kompleksidest (Mägi 2002a, 98; Mandel 2017, 36). Väga levinud on ka kitsad piklikud nelinurksed naastud, mida on 36 alanumbri jagu.

Nelinurkse reljeefse ristimotiiviga naaste on 26, viiel nelinurksel naastul on nurkades täpikesed. Selliseid naaste on dateeritud üldiselt 11.–12. sajandisse (Mägi 2002a, 96–99; Mandel 2017, 83, tahvel XLII). Viisnurkseid naastusid on kümme. Selliseid on leitud Novgorodi aladelt aga

ka näiteks Maidlast ning need on dateeritud 12. sajandisse (Седова 1981, 149, joonis 58: 15; Mandel 2017, 83, tahvel X).

Kümnel nelinurksel naastul on T-kujuline auk, Saaremaal ja naaberpiirkondades ei ole sellised üldiselt levinud. Veidi sarnaseid vöönaaste on leitud 10. sajandi II poolest praegustelt Vene aladelt, mordvalaste ja maride juurest (Мырашева 2000, 45–46). Kuna antud naastud paiknesid kalmes lähestikku, võin oletada, et need pärinevad ühest vööst.

Neli naastu on kalakujulised, selliseid on leitud 11. sajandi matustest (vt Mägi 2002a, Mandel, 2017). Urnesi stiilis nelinurkseid naastusid on kolm, mõned sellised on leitud ka Ojamaalt ja need on dateeritud 11.–12. sajandisse (Thunmark-Nylén 1998, tahvel 140: 28c; Jets 2013, 160). Südamekujulisi naastusid on kolm, neid on leitud ka näiteks Soomest, Liivi aladelt ja Ojamaalt, enamasti dateeritakse need 11.–12. sajandisse (Lehtosalo-Hilander 1982, 152–154; Thunmark-Nylén 1995, joonis 62, 63, 79, 83; Mägi 2002a, tahvel 30; Zariņa 2006, 206; Mandel 2017, 83).

3.5. Rõivakaunistused

Spiraaltorusid ja rõivastele kinnitatud rõngakesi on Viltina kalmest kokku registreeritud 1680 alanumbrit (Lisa 2, graafik 5). Hilisrauaajal on kombeks matta surnuid pidulikes rõivastes, kuid teave rõivastuse detailide kohta on säilinud peamiselt laibamatustest. Näiteks hakatakse spiraaltorusid rõivaste kaunistamiseks kasutama hiljemalt 10. sajandil (Rammo, Ratas 2015: 65). Laibamatuste põhjal on selgunud, et enamasti olid spiraaltorukestega kaunistatud naiste rõivad, samas kui meeste rõivastel kasutati spiraaltoruke si märksa vähem.

Spiraaltorud on levinud laialdaselt ka naaberpiirkondades, näiteks Soomes, Loode-Venemaal, Lätis ja Leedus. Vanimad säilinud leiud pärinevad Ida-Leedust ja on dateeritud 4. sajandisse (Rammo, Ratas 2015, 66). Lätis hakatakse sõbasid pronksilustustega kaunistama juba 7. sajandil ja Soome varaseimad leiud pärinevad 9. sajandist (samas). Eestist on vanimad dateeritavad mustrikatked dokumenteeritud Raatvere kalmistust ja need on dateeritud 11. sajandisse (samas). Eesti aladel valitsenud põletusmatuste tõttu ei ole varasemast ajast mustrikatkeid säilinud.

Saaremaa 12.–13. sajandi laibamatustest selgub, et spiraaltorud kaunistavad valdavalt põllesid, kuid esineb ka kaunistatud peakatteid ning ühel juhul võib oletada, et ka sõba oli spiraaltorudega kaunistatud (Rannaäär 2022). Viltina kalme materjalis on säilinud mitu mustrikatket, mis pärinevad arvatavasti ühest esemest (AI 3884: 3097 ja 5587). Enamasti esinevad spiraaltorud kas üksikutena laiemal alal või tihedate kobaratena, kuid nendel juhtudel ei ole enam võimalik mingeid mustreid eristada. Tihedamate kogumite puhul võib eeldada, et spiraalid pärinesid ühest esemest või rikkalikumalt kaunistatud rõivastusega matusest. Juhul kui kaunistatud esemed pandi surnule tuleriidale kaasa, siis jäi arvatavasti suur osa pronksspiraalidest põletuskohta, kuna need on võrdlemisi väikesed ja võivad tuha sees jääda kergesti märkamatuks.

Samas tuleb tähele panna, et suurem osa Viltina kalmest leitud spiraalidest on põletamata. Seega on võimalik, et kaunistatud rõivaesemed pandi surnule hauda kaasa põletamata kujul või toodi näiteks põletatud jäänused kalmele mõnesse tekstiili mähituna. Sellele võiksid viidata tihedamad spiraalikobarad kalmel, kuid kuna tekstiil pinnases reeglina ei säili, on mustrikatked sellistel juhtudel hävinud.

3.6. Kaubandusega seotud esemed

Kaubanduse ja kaubitsemisega seotud esemeid on kokku 66 alanumbrit, siia alla on koondatud kaalud, kaaluvihid ja mündid (Lisa 2, graafik 6).

Kaaluvihte on kalmest leitud 38 alanumbrit, nende hulka kuulub ka üks viiest kaaluvihist koosnev komplekt, lisaks on ühel juhul leitud neli vihti koos ja kolmel juhul on kaaluvihid paaris. Kuus kaaluvihti olid leidude üle vaatamise ajal Ajaloo Instituudi hõbedanäitusel. Enamik vihtidest on kahe lameda otsaga kerakujulised ja nende otstel on sõõridest märgistus. Sellised leiud on dateeritud 10.–12. sajandisse (Berga 2017).

Kaaluvihtidest kaks on hobuse- või koerakujulised. Kuigi sellised kujukesed on üldilme poolest sarnased, on tõenäoline, et need valmistatud erinevate kohalike meistrite poolt. 2023. aasta seisuga on selliseid kaaluvihte Eesti aladelt leitud 14 kohast (Jonuks, Kurisoo 2023, 196). Läti aladel koonduvad sellised leiud Daugava jõe ümbrusesse (samas). Loomakujuline kaaluviht on leitud ka näiteks Klooga peitleiust, kus see on dateeritud 10. sajandi lõppu (vt Kiudsoo, Russow 2011, joonis 7).

Kolm kaaluvihti on kandilised. Valdavalt esinevad kaaluvihid üksikleidudena, kuid kolmel juhul paiknevad need lähestikku, mis lubab oletada, et kaaluvihid pandi tuleriidale komplektina. Mündid on leitud kaaluvihtidega samast piirkonnast, kuid vahetult koos need üldjuhul ei esine.

Tähelepanuväärne on, et neljal juhul on leitud kaalude katkeid – kahel juhul kaaluõlgade ja kahel juhul kaalukausside tükke. Nii Eesti kui Läti arheoloogilises materjalis ilmuvad sellised kaalud 10. sajandi lõpul ning on kasutusel kuni 13. sajandini (Berga 2017, 62). Kaalud ja kaaluvihid on Eestis ennekõike levinud rannikualadel ja saartel, mis viitab mereteede olulisusele (Selirand 1974, 99).

Münste on leitud 24 alanumbrit, kuid suur osa neist on kadunud ja hoidlas on alles vaid 14 münti. Viiel juhul on münti taaskasutatud ripatsmündina, neljal juhul jääb dateering vahemikku 10.–13. sajand, ühel juhul on tegemist 16. sajandi Nürnbergi arvestuspenniga². Viie münti puhul ei ole võimalik dateeringut määrata. Kaks münti pärinevad 11. sajandist, neist üks on vermitud Saksamaal Goslaris keiser Henrik III valitsusajal vahemikus 1039–1056 ning teine Emdenis

---

² Müntide määrangud on saadud leiunimekirjast, kuid kuna töö kirjutamise ajal olid TLÜ arheoloogia teaduskogu leiuhoidlad suletud, siis pole võimalik määrajat täpsustada.

umbes 1086. aasta paiku. Need kaks münti paiknesid ka kalmes koos (AI 3884: 4916 ja 4916_1), mistõttu võib oletada, et need pandi kalmele samaaegselt.

12. sajandist pärineb kolm münti. Eesimene (AI 3884: 114) on vermitud Saksamaal Soesti linnas ning on Kölni peapiiskopi Philippi 1167–1191 aastate järelmünt. Teine ja kolmas münt (AI 3884: 307 ja 4240) on vermitud Kölnis ning kuuluvad peapiiskop Philippi V-tüüpi müntide hulka, mis on dateeritud vahemikku 1190–1191. Üks münt (AI 3884: 27) on vermitud Saksamaal Paderbornis, Simon I von der Lippe valitsusajal vahemikus 1247–1277.

Lisaks on leitud üks Tallinna šerf, mis välimuselt meenutab brakteaati. Neid vermiti Eesti aladel Tallinnas ja Tartus 15. sajandil. Üks münt (AI 3884: 2937) on vermitud Riias, Sigismund III valitsusajal vahemikus 1586–1621.

Kaks ripatsmünti ja kaks münti on sedavõrd kulunud, et nende täpsem dateerimine ei ole võimalik. Ühe münti puhul (AI 3884: 3086) on tegemist Otto Adelheidi järelmündiga, kuid münti halva säilivuse tõttu on täpsem dateering ebakindel, tõenäoliselt jääb see vahemikku 10.–13. sajand.

Aita Kustin (1962, 74) on maininud lisaks eelkirjeldatutele kahte münti, mida praeguseks enam hoidlates ei ole. Üks neist on ripatsmünt, mis on dateeritud 905. aastasse (AI 3884: 3582) ning teine on poolik hõbemünt, mis on vermitud vahemikus 914–943 (AI 3884: 3484). Arvestades, et esimese puhul on tegemist ripatsmündiga, võib selle kalmesse sattumise aeg jääda pigem 10. sajandi lõppu või 11. sajandi algusesse, mil kalme rajati.

Tinglikult saab münte nende dateeringute põhjal jaotada kahte perioodi: 10.–13. sajandi ja 15.–17. sajandi mündid. Hilisemad mündid jäävad kalme peamise kasutusperioodi piiridest välja ning tagantjärei ei ole võimalik kindlalt öelda, kas need on sattunud kalmele juhuslikult või peeti kalmet ka mitu sajandit hiljem au sees ja need viidi kalmele ohvrirahana.

3.7. Savinõukillud

Savinõukillud asuvad kalmes suhteliselt hajali ja tihtilugu teistest metall-leidudest eraldi. Vahel esineb savinõukildude juures ka põletamata loomaluid ja -hambaid, mis võivad viidata kalmele jäetud toidule (Kustin 1962, 91). Savinõukillud võivad lisaks hauapanustele tähistada ka hilisemaid kombetalitusi, näiteks haul toimunud söömist.

Viltina kalmes esineb nii kedra- kui ka käsitsikeraamiliste nõude katkeid. Kokku on keraamikakilde 1801 alanumbri jagu, neist määratava ornamendiga on 219 alanumbrit, kusjuures tuleb arvestada, et paljude leiunumbrite all on mitu kildu. Peamised eristuvad ornamendimotiivid on lihtsad mitmekordsed sirged või lainejooned ja võreornament.

Kõige levinum on Viltina kalmes võreornament, selle kaunistusviisiga kildude alanumbreid on 80. Muuhulgas on võreornamenti sobitatud täppe ja ringe kuuel juhul. Võreornament on ka üldiselt Eesti keraamika hulgas laialt levinud, kõige enam leidub seda Lääne- ja Loode-Eestis (Tvauri 2005, 94, joonis 85). Saaremaalt pärit võreornamendiga katked on enamasti leitud kalmetest (samas). Naabermaades on võreornamendiga kaunistatud nõusid enim Edela-Soomes (Lehtinen 2003, lisa 7; Tvauri 2005, 105).

Viltina keraamika seas on võrdlemisi palju eriilmelisi nõusid, millele mujalt Eesti aladelt vasteid ei teata. Nii on näiteks leitud kilde potist, mille ornament on tehtud kuuepiilise kammstambiga ja potist, mille õlal paiknev võreornament moodustub kolmest omavahel põimuvast kahekordsest siksakjoonest (Tvauri 2005, 96, joonis 81; AI 3884: 2516 ja 3898).

Joon- või laineornamenti esineb kokku 76 alanumbril. Kuna joonornament on hilisrauaajal väga levinud, ei ole selle põhjal täpsem dateerimine või piirkondlike erinevuste välja toomine võimalik, laineornament hakkas laiemalt levima alles peale viikingiaega (Tvauri 2005, 90). Laineornamendi üheks alatüübiks on põimuv laineornament, selliseid on Viltinast leitud üks kild. Seda kaunistamisvõtet on kasutatud valdavalt Lääne-Eestis ja seni teatakse selliseid kaunistusi vaid hilisrauaaegsetel nõudel (Tvauri 2005, 90). Saaremaale sarnaseid vasteid on saadud näiteks Väina jõe äärest Daugmale linnuselt (Cimermane 1974, joonis 5: 10; Tvauri 2005, 92), samuti on neid leitud Rootsi viikingiaegsete nõude hulgast (Selling 1955, tahvel 6: 7; Tvauri 2005, 92).

Lääne-Eesti lihtkedrakeraamiliste nõude rühma kuuluvaid katkeid on Viltina kalmes kokku 14 alanumbrit. See vorm meenutab nii kujult kui kaunistuste poolest slaavipärast keraamikat, kuid teostuse ja kaunistamisviisi põhjal on võimalik oletada, et tegu on siiski kohaliku erimiga

(Tvauri 2005, 53–59). Enim selliseid katkeid on leitud Soontagana linnuselt, Saaremaalt on neid leitud peale Viltina kalme veel Pöide ja Valjala linnustelt (samas). Kõige enam sarnaneb keraamikarühm Väina alamjooksu piirkonna keraamikaga, samas esineb sarnast keraamikat ka Koiva liivlaste kääbastes (samas).

Üheks kaunistuselemendiks on pinnast horisontaalselt eenduvad mõikad, selliseid on Viltina kalmest leitud 14 alanumbrit. Tvauri (2005, 88) on pidanud Viltina kalmest leitud mõikaid üheks omanäolisemaks savinõude kaunistamise viisiiks. Tema rekonstruktsiooni põhjal on tegu suure (suuava läbimõõt 25 cm) tünnikujulise potiga, mille küljele on kinnitatud kahekaupa vähemalt neli mõigast (samas, joonis 71). Mõikad on kaunistatud sisse vajutatud kaldkriipsukestega, lisaks esineb potil joon- ja laineornamenti. Nõu on valmistatud arvatavasti käsiketra kasutades, Eesti materjalis ei ole sellisele nõule veel vasteid leitud, lähimad näited pärinevad Läänemere lõunaranniku slaavi keraamika hulgast (Tvauri 2005, 88).

Lisaks mõigastega nõule on levinud tihedatest joontest koosneva ornamendiga nõud, seda kaunistusvõtet on näha lausa 30 alanumbril. Lääne-Eesti kedrakeraamika kontekstis on tihe ja korrapärane horisontaaljoontest kaunistus, mis ulatub peaaegu nõu ülaservani, haruldane, lähim vaste on leitud Ojamaalt (Selling 1955, 103–118, tahvel 23: 6; Tvauri 2005, 61).

Eesti hilisrauaaja käsitsikeraamika seas on võrdlemisi levinud kahe joone vahel kulgev siksakmuster. Viltinast on leitud selliseid katkeid vaid üks (AI 3884: 3918). Hilisrauaajal on see muster suhteliselt lai, mitme sentimeetri kõrgune, samas kui viikingiaegsed vasted on võrdlemisi kitsad. Saaremaal on sellise ornamendiga nõusid leitud veel Rahu kalmelt, Pöide linnuselt ja Tornimäe sadamakohalt (Tvauri 2005, 92–93). Selliseid leide on ka näiteks Ida-Rootsi viikingiaegsetelt muististelt ja Lätist Daugmale linnuselt (Selling 1955, tahvel 39: 2; 6; Cimermane 1974, joonis 5: 8; Tvauri 2005, 92–93).

Eriliseks leiuks Viltina kalme puhul on põhjamärgiga savinõukild (AI 3884: 532). Sellised märgid esinevad tavaliselt slaavipärastel kedral vormitud pottidel, mille valmistamisel kasutati puust potikedrale sisse lõigatud märke. Eesti materjalis on need üldiselt haruldased, neid on teada näiteks Tartust, Raatvere kalmistult ja Lahepera kalmest, samuti Lõhavere linnuselt ja Jõuga kääbaskalmistult. Viltina põhjamärk on siiski kõige omapärasem, sest sellele ei ole senini paralleele teada (Tvauri 2005, 62–64).

3.8. Muud esemed

Muude esemete alla on jaotatud kõik esemed, mis teiste kategooriate alla ei sobi või mida ei saa täpsemalt määrata, näiteks pronkspleki katked, tugevalt sulanud esemed jms (Lisa 2, graafik 7). Samuti on muude esemete alla paigutatud naelad ja needid, neid on kokku 1339 leiunumbrit (sealhulgas naelu umbes 384 ja neete 955 alanumbrit)- Kuna väiksemate katkete puhul ei ole alati võimalik kindlalt määrata, kas tegu on needi või naelaga, on need siinkohal käsitletud ühtse rühmana. Määramata esemekatkeid on kokku 889 alanumbrit.

Neetide ja naelte suure osakaalu põhjuseks on kalme idaosast leitud paadid (vt peatükk 2.4.3.). Samas leidub naelu ja neete üksikult üle terve kalme. Nende puhul on oletatud, et kalmele või tuleriidale pandi surnule kaasa näiteks kast panustega, kuid kuna puitosad ei säili, siis on alles vaid metallosad (vt Seepter 2017).

Erilisteks leidudeks on rauasulatusega seotud leiud. Nimelt on kalmelt leitud neli šlaki või sulanud savi tükki, need on kõik saadud kalme kaguosast. Ei ole võimalik öelda, kas need on kalmele pandud hauapanusena või on need kalmest varasemad või hilisemad.

4. Analüüs, tulemused ja järeldused

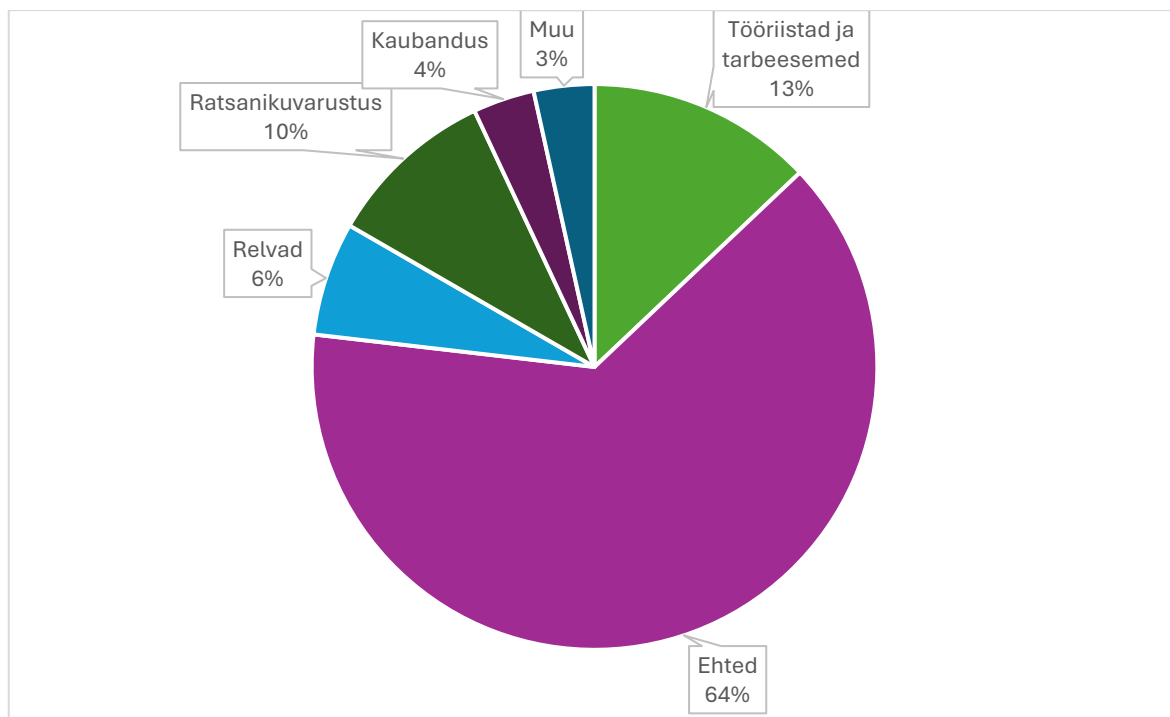
4.1. Esemete hulk ja levik kalmes

Viltina leiukogus on alanumbreid kokku 5592, kuid paljude alanumbrite all on mitut tüüpi esemeid, mistõttu on leidude hulk 8264.³ Analüüsist jäetakse välja massiliselt esinevad leiud, mida esineb rohkem kui 250 alanumbrit, kuna nende hulk kallutab tugevalt üldpilti. Sellisteks leidudeks on keraamika (1801 tk) naelad ja needid (1339 tk), spiraalitorud (925 tk), määramata esemed (889 tk), rõngad (753 tk), naastud (271 tk) ja rinnakeede katked (260 tk). Antud leidude suure hulga põhjuseks on asjaolu, et enamasti pärinevad need mõnest suuremast esemest või kaunistusest, nii võib näiteks ühel spiraalitorukestega kaunistatud rõival olla sadu spiraale, või üks savinõu võib olla kalmele puruks visatud sadadeks tükkideks. Sel juhul võib ühest esemest kalmel olla väga palju katkeid. Tuleb arvestada, et ka teised hauapanused on tihtilugu lõhutud, näiteks on käevõrud või relvad tihti vaid osadena, kuid nendel juhtudel kalmel enamasti vaid paar katket ja see ei mõjuta üldpilti niivõrd tugevalt.

Leiud on jagatud töö- ja tarberiistadeks, relvadeks ja kaitsevarustuseks, hobu- ja ratsanikuvarustuseks, eheteks, rõivastuse osadeks, kaubandusega seotud esemeteks, keraamikaks ja muuks (Lisa 1, joonis 17). Kuna rõivastusega seotud leidude alla käivad vaid spiraalitorud ja rõngad, mis mõlemad kuuluvad suurehulgaliste leidude hulka, siis neid siinkohal graafikutes ei kuvata. Samuti ei kuvata eraldi keraamikat, kuna ka selle katkete hulk on väga suur.

---

³ Siinkohal ei ole arvestatud ühe alanumbri all oleva ühte tüüpi eseme, näiteks savinõukild, katkeid, kuid eraldi on arvestatud näiteks ühe alanumbri all olev eri tüüpi esemed, näiteks spiraalitoru ja ehtenõel.

Graafik 10. Ilma massmaterjalina käsitletud esemeteta esineb kalmel suurim hulk ehteid (1200), järgnevad tööriistad (243), ratsanikuvarustus (182), relvad (122), kaubandusega seotud esemed (66) ja muud esemed (65).

Kui välja jätta arvukalt, enam kui 250 katkega esindatud esemerühmadesse kuuluvad leiud, siis on kalmes enim ehteid ja rõivakaunistusi (64%), tunduvalt vähem on tööriistu ja tarbeesemeid (13%) ning ratsanikuvarustuse osi (10%). Relvi ja kaitsevarustusega seotud esemeid on vaid 6%, kaubandusega seotud leide 4% ning 3% moodustavad antud leiukategooriatesse mitte sobivad esemed. Leidude levikus on ei ole võimalik erinevaid alasid välja tuua, esemetüübid on kalmel suhteliselt ühtlaselt jaotunud.

Suur osa ehetest esineb katketena, mis viitab esemete tahtlikule lõhkumisele enne kalmesse panemist. Väga suur hulk on spiraalطورusid ja rõngaid, need viitavad kaunistatud rõivastele. Uhked rõivad võisid surnul põletamise ajal seljas olla või asetati hiljem kalmele hauapanusena, kuid nende hajus levik lubab oletada, et suurem osa sattus kalmele koos põletusjäänuste ja tuhaga.

Noad on ka teistes Saaremaa kalmetes väga levinud hauapanus ja nende laialdane esinemine viitab nii praktilisele tähtsusele igapäevaelus kui ka võimalikule sümbolsele või

kaitsefunktsioonile matusekontekstis (Mägi 2002a, 90–91). Asjaolu, et tööriistad esinevad enamasti vaid üksikute eksemplaridena, võib tähistada nende väiksemat tähtsust hauapanusena.

Hobu- ja ratsanikuvarustuse osakaal on 10%. Kalmesse on enamasti pandud üksikuid ratsavarustuse osi, mitte terviklikku varustust. Ratsahobuse pidamine oli kulukas ja seetõttu kättesaadav vaid jõukamatele ühiskonnaliikmetele, arvatavasti olid ratsahobused valdavalt seotud sõdalastega. Ratsavarustuse vähene osakaal kalmes tuleneb ilmselt sellest, et kombestik ei näinud selle kalmesse toomist ette.

Relvastuse ja kaitsevarustuse osakaal kogu kalme materjalis on küll väike (6%), kuid selle hulk on siiski võrdlemisi suur võrreldes teiste sama perioodi Saaremaa kalmetega. Arvukaimaks leiuks on odaotsad (70), neile järgnevad mõõgaosad (34). Nagu ka teistes Saaremaa kalmetes, on odaotsad sagedane hauapanus ning mõnel juhul on kalmesse pandud vaid odaotsa tipp, mis võib viidata rituaalsele eseme lõhkumisele enne selle kalmesse panemist (Mägi 2002a, 83–84).

Mõõkade tegelik arv on väiksem, kuna mitmed katked pärinevad tõenäoliselt ühest mõõgast. Minimaalne mõõgadetailide komplektide arv kalmes on 19, kui arvestada, et kokku on leitud 18 kaitserauda ja üks terve mõök.

Kaubandusega seotud esemeid on võrreldes teiste esemetega kalmes võrdlemisi vähe, vaid 4%. Kaaluvihte on 38 ja kaalude katkeid 4, kuid nende vähese hulga tingib asjaolu, et kaaluvihetised ei ole kalmele pannes lõhutud. Seevastu on kalmelt leitud 24 münti, kuid kogus on neist alles vaid 14. Dateeringutes saab eristada kahte rühma: 10.–13. sajand (8 münti) ja 15.–17. sajand (3 münti), viis münti on määratud kalme kasutusaja põhjal, mistõttu nende dateering ei ole eriti usaldusväärne. Ilmselt kasutati kalmet rituaalsetel eesmärkidel ka mitu sajandit pärast selle esialgset kasutusperioodi, näiteks peeti endiselt au sees esivanemate mälestamist.

Kõige väiksema osa (3%) leiukogumist moodustavad muud üksikleidud, mida ei ole võimalik täpsemalt määrata (näiteks sulanud katked või väikesed killud) ja mis ei sobitu eelnevatesse rühmadesse. Nende väike arv ei võimalda teha ulatuslikke järeldusi, kuid need täiendavad üldpilti kalmeleidude esemelisest koosseisust.

4.2. Leiukompleksid ja maetute hulk

Varasemad uurijad on Viltina kalmel eristanud mitmeid leiukomplekse (Lisa 1, joonis 19; Lisa 3, tabel 10), kuid enamasti ei ole täpselt selgitatud, milliste kriteeriumide alusel need eristused on tehtud. Aita Kustin (1962, 71–93) on koostanud nimekirja oletatavatest leiukompleksidest, kuid nende määramise alused ei ole alati üheselt jälgitavad, suuremas osas need kattuvad juba kaevamiste ajal määratletud kompleksidega, kuid üksikud alad on vaid tema kommentaarides märgitud (Lisa 1, joonis 18). Kuna Kustini eristatud komplekside kriteeriumid ei ole üheselt selged ning põgusalt on ta enda töös nendest kirjutanud, siis siinkohal neid lähemalt ei analüüsita. Järgnevalt antakse ülevaade 50-st kaevamiste käigus määratud kompleksist, üheksast kiviringist ja naastude- ja keraamika kogumitest.

Vaatluse alla võetakse vaid kaevamiste käigus määratletud ilma konstruktsioonideta kompleksid, kiviringid ning keraamika ja naastude levik. Kaevamisplaanidele on märgitud 50 ala, kus tuvastati tumedamat mulda, luupuru või konkreetseid leiukompleksid (Lisa 1, joonis 19). Luupuru või luupesa olemasolu on leiunimekirja kommentaarides märgitud vaid neljal juhul (8., 15., 32. ja 50. kompleksi juures), leiunimekirjas on luid viiel juhul (4., 12., 16., 26. ja 31.; Lisa 3, tabel 10). Luude vähesus võib tuleneda matmiskombestikust, kuna ka näiteks Rootsisis on rauaaegsete kalmete puhul täheldatud, et põletatud luudest on kalmele jõudnud vaid 10–20% (Sigvallius 1994, 28–29). Samas oli 20. sajandi esimese poole kaevamistel uuringute kvaliteet võrreldes tänapäevasega tunduvalt halvem ja enamasti väga põhjalikult luid üles ei korjatud ega dokumenteeritud.

Leiukomplekside nimekirjades on näha, et paljudes esineb selgelt erineva dateeringuga esemeid (Lisa 3, tabel 10). Samuti on määratletud kompleksid kohati väga laialivalguvad, mistõttu ei ole kindel, kas tegu on alati ühtse leiukogumiga. Ei saa välistada, et mõningad hilisemad esemed on kompleksi jõudnud hilisema segunemisega, kui näiteks kõrvale on maetud järgmine matus, mille käigus mõned esemed võisid sattuda ka vanale matmiskohale.

Leiusügavused varieeruvad viie kuni 25 sentimeetri vahel, paljude esemete juures on märges, et need on leitud kas kalmekihi põhjalt või põhja lähedalt (Lisa 3, tabel 10). Kui suuremates leiukompleksides on kuni 112 leiunumbrit (30.), siis väiksemates on vaid üksikud leiud (nt 1. ja 46.; Lisa 3, tabel 10). Komplekside läbimõõt jääb keskmiselt 2–3 meetri juurde, samas kui suurimate läbimõõt ulatub üle nelja meetri, kõige väiksemad aga on umbes 50 sentimeetrise läbimõõduga (Lisa 1, joonis 19).

Kuna enamike komplekside leidude hulk on võrdlemisi suur ja esemete dateeringud on ebamäärased, siis on komplekside täpsem dateerimine keeruline. Lausa 17 kompleksi ei ole võimalik dateerida täpsemalt kui 10.–13. sajandisse, ühe kompleksi saab dateerida 11. sajandisse, kaks 12. sajandisse ja neli 13. sajandisse, ülejäänute puhul on dateeringud ebamäärasemad (Lisa 3, tabel 10). Kui jätta välja vahemik 10.–13. sajand, siis saab ühe kompleksi dateerida 10.–11. sajandisse, viis kompleksi 10.–12. sajandisse, kuus 11.–12. sajandisse, kaheksa 11.–13. sajandisse ja kuus 12.–13. sajandisse (Lisa 3, tabel 10). See tulemus on korrelatsioonis leidude üldiste dateeringutega (vt peatükk 4.3.), ehk kompleksid on samaaegsed laiali puistatud esemetega.

Relvasid esineb 11 kompleksis, neist kümnes on odaotsad, vaid kahes esineb mõõgaosasid (Lisa 3, tabel 10). Kompleksis number 31 on kaks mõõgatupeotsikut, üks mõõga kaitseraud ja kolm odaotsa (Lisa 3, tabel 10). Tinglikult võib kompleksi jagada kaheks, kuna leiud on ala kirde- ja edelaservas, kuid siiski koonduvad kõik relvaleiud peale ühe odaotsa (AI 3884: 4788) kompleksi edelaserva. Lisaks relvadele on seal veel kaks nuga, Ojamaa-Balti tüüpi pannal, vöörõngas kahe naastuga, kolm varrasahelikku, kolm pronkshelme, luisk, mõned spiraalitorud ja keraamikakillud (Lisa 3, tabel 10). Kompleks asub kalme servas E15 ruudus, seega võib osa sellest olla künniga hävitatud.

Suurauad on kompleksidega seotud kuuel juhul (12.; 15.; 25.; 27.; 37. ja 44.), ühel juhul jääb kompleksi alale jalus (43.; Lisa 3, tabel 10). Relvade ja suuraudade vahel väga tugevat seost välja ei joonistu, kuna need esinevad koos vaid 37. ja 44. kompleksis. Väljaspool komplekse on mõök ja suuraud koos leitud veel J3 ja O10 ruudust, samuti esinevad odaots ja suuraud koos V kiviringis.

Ehteid esineb enamikes leiukompleksides, vaid kaheksas puuduvad ehted täielikult, neist kahes on üksnes vööle viitavad esemed, kuid muud ehted puuduvad (Lisa 3, tabel 10). Ehtenõel ja sõlg esinevad üksikult vastavalt 10. ja 11. kompleksis. Kahel juhul (4. ja 25.) on sõlgesid kaks, 6. ja 22. kompleksis on üks sõlg ja üks ehtenõel ning 12. kompleksis on lausa kolm ehtenõela. 18., 19. ja 30. kompleksis esineb koos üksiku ehtenõela või sõlega ka üksik keekandja, kokku on keekandjaid kompleksides seitse. Käevõrusid on 29 kompleksis ja kaelavõrusid 12 kompleksis, kaelavõrud esinevad pea alati käevõrudega koos, vaid 47. kompleksis on kaelavõru ilma käevõruta. Eriti palju ehete katkeid on 12 kompleksis (7., 12., 18., 28.–30., 33.–34., 39.–41., 50.).

Pandlaid on kokku kaheksas kompleksis (8., 13., 19., 25., 31., 35., 39. ja 50), kahes kompleksis (8. ja 35.) on kaks pannalt (Lisa 3, tabel 10). Naastud esinevad koos pannaldegaga viies kompleksis (8., 19., 25., 35. ja 39.), seega võib nende puhul oletada, et sinna on pandud naastudega kaunistatud vöö. Koos pannaldegaga on rihmajagajaid kahes kompleksis (31. ja 35.).

Enamikes kompleksides esineb võrdlemisi palju keraamikat, tõenäoliselt on esemed toodud kalmele kas potis või on nõu hilisema rituaalse söömise käigus kalmele purustatud. Kuues leiukompleksis (1; 5; 27; 32; 34; 41) on vaid mõned keraamikakillud, seega on need arvatavasti kuskilt mujalt sinna sattunud või ongi kalmele pandud vaid mõni kild. Üheksas kompleksis (4; 17; 23; 24; 35; 37; 38; 40; 45) ei esine keraamikat üldse (Lisa 3, tabel 10).

Neete ja naelu esineb 17 kompleksis, kuid nelja leiukogumi puhul on nende hulk eriti suur (Lisa 3, tabel 10). Viimastest kolm (24., 27. ja 36.) on seotud kalmele veetud paatidega, kuid ühe puhul (48.) selline seos puudub. Tõenäoliselt on surnule kaasa pandud näiteks puidust kirst esemetega või pärinevad naelad ja needid mõnest muust (puidust) esemest, mis on kalmel lagunened.

Lisaks ilma konstruktsioonideta kompleksidele on kalmel ka üheksa kiviringi, sealjuures on IX kiviring väga kaheldav (Lisa 3, tabel 1–9). Eristatud kiviringidest on vaid I ja II suhteliselt terviklikud, ülejäänud on väga lõhutud. Ühtne leiukogum on tuvastatud vaid I, II ja III kiviringi puhul, teistes asuvad leiud võrdlemisi hajusalt. Enamasti jääb kiviringide läbimõõt 3–4 meetri juurde, vaid II kiviringi puhul on see kuni 4,5 meetrit. Ringide servad on ehitatud valdavalt paeplaatidest ja raudkividest, kindlat mustrit (näiteks vaid raudkivide kasutamine) välja ei joonistu. Põlenud luude olemasolu on märgitud pea kõikide kiviringide juures, vaid VI ja IX ringi puhul ei ole luid märgitud, kuid see ei tähenda, et neid ei pruukinud seal olla.

Kõikide kiviringide dateeringud jäävad vahemikku 11.–12. sajand, mõningaid leide on saadud ka 10. ja 13. sajandist (Lisa 3, tabel 1–9). Ühtne leiukogum on registreeritud vaid pigem terviklikumate kiviringide juurest. Juhul kui kiviringid on hilisema tegevusega kalmel lõhutud, siis näivad ka leiukompleksid olevat laiali aetud. VII ja IX kiviringi puhul tundub konstruktsiooni olemasolu kaheldav või on need väga tugevalt lõhutud.

Lisaks varasemalt määratud kompleksidele ja kiviringidele saab määrata leiukomplekse üht tüüpi naastude leviku põhjal (Lisa 1, joonis 20). Kuna ühel vööl on enamasti mitmeid naaste ja see võidi koos surnuga põletada, siis saab naastude leviku põhjal oletada, kui suurele alale surnu jäänused puistati. Ühes kobaras esinevad naastud võivad viidata vööle, mis on peale põletamist surnule hauapanusena kaasa pandud. Naastude leviku põhjal võiks kalmel eristada ligikaudu

30 võimalikku kompleksi, nendest kuus kattuvad kaevamisjoonistel märgitud kompleksidega (Lisa 1, joonis 18).

Levikukaardilt (Lisa 1, joonis 20) nähtub, et eri tüüpi naastud koonduvad kalme eri piirkondadesse. Nii on näiteks keskelt kõrgemad nelinurksed naastud peamiselt kalme keskosas, samas kui keskelt kõrgemad ümmargused naastud koonduvad kalme kaguossa. Saehambulised naastud paikevad enamasti kalme servaaladel, ristimotiiviga naastud aga kalme põhjaküljel. Piklikud nelinurksed naastud moodustavad poolkaare kujulise levikuala kalme keskosas. Mõnede vähemlevinud naastutüüpide – näiteks viisnurksete, T-kujulise auguga, Urnesi stiilis nelinurksete ja täpikestega nelinurksete naastude puhul on näha väikseid kompaktsed kobaraid, mis võivad viidata kas hauda kaasa pandud vööle või tuleriidalt korjatud ja ühte kohta asetatud esemetele. Enamasti jäävad need kompleksid kuni kahe meetri laiusele alale, samas kui mõned esinevad ka laiemal alal ja esineb ka tihedamaid kobaraid.

Sarnaselt naastudele saab leiukomplekse määrata keraamika leviku põhjal (Lisa 1, joonis 21). Keraamikakilde esineb kalmel väga laialdaselt ja suur osa neist on hajusalt laiali. Erinevaid nõusid on võimalik eristada eeskätt ornamendipõhiselt ja 14 juhul moodustab eri tüüpi ornamentidega kildude levik kalmel selgeid alasid. Keraamika põhjal eristatud kompleksidest kolm kattuvad kaevamiste käigus eristatud kompleksidega (Lisa 1, joonis 18).

Laineornamendiga keraamika on levinud suhteliselt ühtlaselt üle kogu kalme, samuti ka võreornamendiga keraamika, kuigi viimast ei esine kalme põhjaservas. Lääne-Eesti lihtkedrakeraamikat esineb seevastu kolmes kohas kalme servaaladel ja vaid üksikud killud paiknevad kalme keskosas. Lisaks neile on Viltinast leitud Eestis ainulaadne mõigastega nõu (Tvauri 2005, 88). Levikukaardilt (Lisa 1, joonis 21) on näha, et selle nõu katked pärinevad ühest umbes nelja meetrise läbimõõduga piirkonnast kalme edelaosas, D12 ja D13 ruutudes. Antud kohast vahetult põhjas, D12 ruudus paikneb viisnurksete naastude kontsentratsiooniala.

Kui arvestada varasemalt kaardile märgitud alasid, kiviringe, naastude ja keraamika levikut, siis on kalmel ligikaudu 90 ala, mida võiks tõlgendada matusekompleksidena. Samas kattuvad osad neist aladest omavahel ning mõnel juhul põhineb kompleks vaid ühel kriteeriumil. Samuti esineb kalmel piirkondi, kus komplekside vahel on näiliselt tühjad alad, kuigi seal leidub hajusalt esemeid. Arvatavasti on ka nendes piirkondades matuseid, kuid selliste hõredalt täidetud alade piirid ei ole selgelt määratavad. Kuna kaevamise käigus ei ole nendes piirkondades pinnases muutuseid märgatud, siis on tagantjärele väga keeruline nendel aladel komplekse määratleda.

Kalmesse maetute koguarvu kohta on uurijad esitanud erinevaid hinnanguid. Artur Vassar on oletanud, et üksnes kalme lõunaossa võis olla maetud kuni 50 inimest (Schmiedehelm, Vassar 1940, 8). Selle põhjal on Marika Mägi (2002a, 61) järeldanud, et kogu kalmes võis olla kuni sadakond matust. Samas tuleb arvestada, et 20. sajandi keskpaiga kaevamismeetodid ei vasta tänapäevastele standarditele: pinnast ei sõelutud ja väiksemad luufragmendid jäid sageli märkamata. Seetõttu on indiviidide täpse arvu määramine keeruline. Ka matusepanused varieeruvad märkimisväärselt – osa matuseid on rikkalikud, teised väga tagasihoidlikud või sootuks panusteta.

Tõenäoliselt on kalmesse maetud veidi üle saja indiviidi, seega veidi enam kui seni arvatud. Maetute tausta kohta on keeruline midagi järeldada ja ei saa öelda, kas sinna maeti vaid kohapealne eliit või sadama- ja kogunemiskohta hallanud eliidi liikmed laiemalt alalt.

4.3. Kalme kasutuslugu ja dateering

Viltina kalme kasutusaeg jääb vahemikku 10.–13. sajand, kõrgaeg on umbes 12. sajandil (Lisa 2, graafik 8, 9). Kõige rohkem esemeid on dateeritud vahemikku 11.–12. sajand (240), suhteliselt palju on ka 12.–13. ja 11.–13. sajandi dateeringuga leide (vastavalt 173 ja 155). Ainult 13. sajandi dateeringuga esemeid on 36, 13.–14. sajandi omi aga 12. See näitab, et 13. sajandi alguses ei toimunud järsku kalme kasutuse lõppu, vaid matmine lõpetati järk-järgult, samas on 13. sajandi leiumaterjali hulk juba väiksem kui 11. või 12. sajandil. Üldiselt on peetud tõenäoliseks, et ristiusu levikuga lõpetati paganlikesse põletuskalmistutesse matmine ja need asendati kristlike surnuaedadega.

Relvade dateeringutest domineerib ajavahemik 12.–13. sajand (Lisa 2, graafik 10), samas kui suhteliselt palju relvi esineb ka vahemikus 11.–13. sajand. Mõõgaosade jaotus on sajandite kaupa suhteliselt võrdne, kuid 12.–13. sajandil esineb neid rohkem. Odaotsad on samuti dateeritud valdavalt 11.–13. sajandisse, mitmed neist aga lausa 13.–14. sajandisse – kas need võivad olla seotud rahutute aegade ja uue usu tulekuga? Tähelepanuväärne on, et mõõgaosade ja odaotste hulk on 12.–13. sajandi jooksul eriti kõrge (vastavalt 14 ja 15), kuid see võib olla seotud ka kalme tähtsuse tõusu ja suurema maetute hulgaga.

Hobu- ja ratsavarustuse dateering on ühtlasem, jäädes enamasti 11.–13. sajandisse (67 eset), üksikud leiud on varasemad ning 12.–13. sajandisse on dateeritud vaid 19 eset (Lisa 2, graafik 11). Selle tingib asjaolu, et hobuvarustusest suurima osa moodustavad rakmete kaunistused ja suitsed, mis on suhteliselt sarnased väga pika aja vältel ja seetõttu ei ole neid võimalik täpsemalt dateerida.

Ehete hulgas domineerib vahemik 11.–12. sajand (213 eset), kuid suhteliselt palju on ka 10.–11., 10.–12. ja 12.–13. sajandi dateeringuga esemeid (vastavalt 121, 136 ja 118; Lisa 2, graafik 12). Teiste vahemike leidusid on vähem. 11.–12. sajand on niivõrd tugevalt esindatud, kuna suur osa naastudest on dateeritud sellesse perioodi, kuid teadupärast on ühe vöö peal enamasti mitmeid naaste. Vaadates teisi ehteid, näivad need suhteliselt ühtlaselt jaotuvat 11.–13. sajandi vahel, mõningate esemete dateeringud algavad juba 10. sajandist.

Kaubandusega seotud esemete dateeringud on tunduvalt laialivalguvamad, seda suuresti keskaegsete ja isegi uusaegsete müntide tõttu (Lisa 2, graafik 13). Kaalud ja kaaluvihid on dateeritud enamasti vahemikku 10.–12. sajand, üksikud neist ka 12.–13. sajandisse. Münte leidub kõige enam 12. sajandist (3), kuid kaks on ka juba 10. sajandist ja kahe dateering on 11. sajand. Üksikuid münte on saadud ka 13., 15., 16. ja 17. sajandist, need viitavad ilmselt kalme

hilisemale järelkasutusele või esivanemate austamise traditsioonile. Aita Kustin (1962) on maininud mitmeid Viltina münte, kuid neist kaks on hoidlast kadunud, ja tema on need mõlemad dateerinud 10. sajandisse.

Kui kalme üldistele dateeringutele lisada kalmelt leitud kiviringid, siis need on võrreldes ülejäänud kalmega pigem varased, jäädes suuresti 11., kuid osalt ka veel 12. sajandisse. Mujal Saaremaal oli 12. sajandiks kiviringidesse matmine üldiselt lõpetatud (Mägi 2002a, 126). Kõik kiviringid, mis on kas osaliselt (IV; V ja IX) või täielikult (I ja VII) dateeritud 12. sajandisse, on suuremal või vähemal määral lõhutatud. On võimalik, et 12. sajandi esemed sattusid sinna hilisema lõhkumise tulemusel. Täielikult ei saa aga välistada ka võimalust, et sinna korralikke kiviringe ei rajatudki ja tegu ongi hilisemate, kehvemate kiviringidega, mille teostusele ei pandud niivõrd tugevalt rõhku.

Dateeringute põhjal võib oletada, et esmalt rajati kiviringid, kuid suhteliselt kiiresti hakati nende vahele ja kõrvale ka ilma kindla konstruktsioonita matma. Sellele viitab ka asjaolu, et kiviringid paiknevad ühe vööndina kalme idaosas, lääneosas neid aga ei esine. Ei saa välistada võimalust, et kaevamiste käigus teistes piirkondades kivikonstruktsioone ei märgatud, ning seetõttu võib jääda nende levikupiirkonnast eksitav mulje.

Lahtiseks jääb kalmelt leitud paatide dateering. Selgemad leiukompleksid seostuvad I ja II paadiga, samas kui III, IV ja V paadi aladelt pärinevaid leide peale naelte ja paadineetide on tunduvalt vähem. Teise paadi leiukompleks võimaldab selle dateerida 11. sajandisse, kuid ülejäänud paatide puhul jääb täpsemalt määratletavate leidude puudumise tõttu dateering ebamääraseks. I paadi neetide levikuala paikneb vahetult II kiviringi kõrval ja osa kiviringi kividest asub paadineetide peal (Seepter 2017, 46). Sellest on järeldatud, et paat võib olla kiviringist varasem, ent kiviringi rajamise ajal oli paadi asukoht teada ning seda ei lõhutatud kalme rajamisel (samas). Võimalik, et esimese ja teise paadi puhul on tegemist kenotaafidega, mis rajati kalme kasutusajal, samas kui ülejäänud kolm paati on kalmele toodud hiljem, järelpanustena.

Samas viitavad mitmed leiud sellele, et kalmet kasutati või külastati ka pärast selle peamise kasutusaja lõppu. Kalmele on maetud kolm laibamatust, mis erinevad selgelt varasemast põletusmatuste traditsioonist. Kõik kolm surnut on maetud selili-siruli asendis peaga loodesse, mis vastab kristlikule matmiskombestikule. Matuste paiknemine kalme pealmises kihis, maksimaalselt umbes 20 sentimeetri sügavusel näitab, et need pärinevad ajast pärast kalme aktiivse kasutuse lõppu.

Ühel maetutest oli sõrmes tordeeritud keskosaga spiraalsõrmus, mis on dateeritud 15.–17. sajandisse (Valk 1991, 186). Selline sõrmusetüüp on omane eelkõige Lõuna-Eestile ja võib viidata maetu kontaktidele Lõuna-Eestiga. Teise luustiku juures oli rohkelt tinulisi, mis võivad kuuluda näiteks põlle või sõba kaunistuste hulka. Tinuliste põhjal võiks matuse dateerida 13.–14. sajandisse. Kolmanda luustiku juurest panused puuduvad, mistõttu on selle täpsem dateerimine ilma süsinikdateeringuta keeruline. Varasemates uurimustes on oletatud, et need laibamatused võivad pärineda 13.–14. sajandist (Mägi 2002a, 62), kuid vähemalt ühe matuse puhul viitab sõrmus selgelt hilisemale ajale.

Kalme järelkasutusele viitavad mõned teisedki üksikleid. Näiteks on kalmelt leitud 13.–15. sajandile iseloomulik rõngassõlg (AI 3884: 412; Valk, Laul 2014, 104). Eriti huvitava pildi kalme kasutusloost annavad aga mündid. Kokku on kalmelt leitud 24 münti, kuid umbes pooled neist on kadunud. Säilinud müntide dateeringutes joonistuvad välja kaks perioodi: esimene langeb 10.–13. sajandisse, mil mündid esinevad koos muu hilisrauaaegse leiumaterjaliga, 13. sajandil müntide kalmesse panek lõppeb ja uuesti ilmuvad need kalmele alles 15.–17. sajandil.

Müntide levik kalmel ei ole otseselt seotud laibamatustega, kuna need paiknevad kalme teistes osades. I perioodi müntide näol on tegu arvatavasti hauapanustega, kuid kuna mündid ei ole tuld saanud, siis on nad toodud otse kalmele, mitte pandud surnuga tuleriidale. Võimalik, et need on kalmele visatud peale matmist, mõne rituaali käigus. Samuti on hilisemate kombetalituste käigus järelpanustena kalmele jõudnud keskaegsed mündid. Kirjalikest allikatest on teada, et keskaja lõpul oli kohalikel elanikel kombeks külastada vanu kalmeid ja mõnel juhul ka sinna matta (Köpp 1959, 258; Mägi 2002a, 153). Seetõttu on võimalik, et ka Viltina kalmel jätkus rituaalne tegevus veel sajandeid pärast selle esialgset kasutusperioodi.

4.4. Viltina kalme laiemas kontekstis

Viltina kalme kuulub laiemasse kalmete ja asustuse võrgustikku. Kalme vahetus läheduses paikneb mitmeid matusepaiku, näiteks asub Viltina sadamakoha kõrval Käo-Matsi kalme ja ümbruskonnas leidub teisigi väiksemaid kivikalmeid, mida ei ole seni arheoloogiliselt uuritud. Oluline on ka pooleteise kilomeetri kaugusel asuv Randvere kalme, mille kõrgaeg jääb umbes 11. sajandisse. Viltina kalmesse maetute päritolu ei ole üheselt selge, arvatavasti pärinesid maetud ümbruskonna küladest. Kalmesse maetud inimestel oli eluajal ilmselt piisavalt mõjuvõimu, et kontrollida või reguleerida sadamakoha kasutust. Sel juhul võis kalme demonstreerida ka sotsiaalset staatust ja mõjuvõimu piirkonna üle.

Viltina kalme ehitus ja matmisviisid sobituvad hästi Läänemere kirde- ja lääneosa rannikuala hilisrauaaegsete kivikalmete traditsiooni. Sellised kalmed paiknevad sageli maapinnaga samal tasapinnal ja on kaetud suhteliselt õhukese või kohati katkendliku kivikihiga. Ka Viltina puhul on täheldatud, et mullakiht leidude peal on väga õhuke, mistõttu ei saa välistada, et osa esemeid ei olnudki matmise ajal täielikult kinni kaetud. Sarnast nähtust on täheldatud ka Soome hilisrauaaegsetel kalmistutel, kus matusejäänused ja esemed paiknevad samuti vahetult maapinna lähedal (Wessman 2010, 21–23).

Viltina kalmele on iseloomulik põletusmatuste domineerimine ja luude ning esemete laialipuistamine kalmealale. Ka naabermaadest leitud kivikalmetes on selline kollektiivne matmisviis tavaline – põletusjäänused ja esemed puistatakse kalmele laiali ning üksikindiviidide eristamist ei peeta oluliseks. Samas on Viltina kalmel täheldatavad leiukompleksid või kontsentratsioonialad, mis võivad viidata konkreetsele matusele või rituaalsele tegevusele. Ka Soome kivikalmetes on kollektiivse matmise kõrval kohati väiksemaid esemete ja luude kogumeid (Wessman 2010, 24). Ojamaal on hilisrauaajal nii põletus- kui laibamatuseid, kuid juba eelviikingiajal hakatakse surnuid matma kiviringkalmetesse, mis sarnaneb Saaremaa traditsiooniga (Mägi 2002a, 30).

Viikingiaegsed kiviringkalmed on iseloomulikud eelkõige Saaremaale ja Kuramaale (Mägi 2005, 191; Vasks 2025, 616). Kuramaa kiviringkalmetest on leitud nii põletatud kui põletamata luid, samas kui Saaremaa kiviringkalmetest on enamasti leitud üksnes põletatud luid (Mägi 2005, 191–192), mis vastab ka Viltina kalme üldisele matmispraktikale.

Läänemeresoome asualas esineb siiski ka piirkondlikke erinevusi. Näiteks Läänemaal on kiviringkalmeid teada vaid üks, samas kui Saaremaal on need märksa tavalisemad (Mandel 2013, 140). Viltina kalme kiviringid kinnitavad seega Saaremaa kalmetraditsiooni eripära.

Samas viitavad mitmed leiumaterjali paralleelid tihedatele sidemetele Läänemaa ja teiste Läänemere piirkondadega, mis peegeldab tõenäoliselt piirkonna aktiivset osalust merekaubanduses ja kultuurikontaktides.

Märksa vähem on levinud komme matta kivikalmesse põletamata surnuid. Sarnaselt Viltinale on põletusmatustega kalmelt leitud laibamatus näiteks Rahu kivikalmelt Valjala lähedal. Seal on hilisrauaaegsele kalmistule maetud 16.–17. sajandil surnud täiskasvanud mees (Mägi 2002a, 153). Mandri-Eestist saab näiteid tuua Läänemaalt – Maidla, Enivere ja Laukna kivikalmetest (Mandel 2003, 159; Mandel 2017). Nii Enivere kui ka Laukna luustikud on panuste poolest väga tagasihoidlikud, samas kui Maidlast on leitud ka rikkalike panustega luustike (samas). Saaremaal on kivikalmest rikkalike panustega laibamatus leitud seni vaid Lõmalast (Mägi 2022; Rammo, Rannaäär 2024), kuid rohkem esineb selliseid varakristlikel laibakalmistutel. Nii on näiteks Valjala kirikaia kõrvalt leitud matused, kus on veel maetud kaunistatud rõivastes (Mägi jt 2019).

Varem on arvatud, et laibamatused põletuskalmel on kalmega samaaegsed või veidi hilisemad, kuid II luustiku sõrmest leitud 15.–17. sajandisse dateeritud sõrmus viitab tunduvalt hilisemale järelmatusele. Tegu on erandliku juhuga, näiteks ei saanud surnut mingil põhjusel kristlikule kalmistule matta ja seetõttu peeti seda parimaks lahenduseks. Kahjuks on enamik põletuskalmetel asunud laibamatuseid radiosüsinikmeetodil dateerimata ja seega ei ole nende dateeringud teada. Maidla kalmel on dateering tehtud ühest imiku laibamatusest, selle tulemusel selgus, et matmisaeg jääb vahemikku 15.–17. sajand (Mandel 2017, 135). See näitab, et hilisem kalmele matmine võis olla tavapärasem kui seni on arvatud. Näiteks on Eestimaa piiskop Joachim Jhering 1647. aastal kirjutanud, et talupojad matavad salaja oma surnuid vanade kalmistute ja kabelite juurde (Köpp 1959, 258; Mägi 2002a, 153), sarnasest kombest on kirjutatud ka 1428. aasta Riia provintsiiaalkontsiili otsuses (Jonuks 2009, 272).

Siiski tuleb tunnistada, et laibamatused viitavad kristluse levikule ühiskonnas. Seda tõendavad ka mitmed ristiusu sümbolid kalmes. Need hakkavad Eesti aladel levima 11. sajandil, saavutades suurima arvukuse 12. sajandi lõpul ja 13. sajandi algul (Jonuks, Kurisoo 2013, 72). Saaremaa matustest on ristripatseid leitud vaid põletusmatustest, kuna laibamatuste juures neid enam ei esine (Mägi 2002a, 152). Võimalik, et paganlikus ühiskonnas oli vaja välja näidata oma teistsugust usulist kuulumist ja seetõttu kanti ristripatseid (Kurisoo 2021, 288). Kui kristlus sai valdavaks, siis ei olnud selline väljendusviis enam oluline. Samas on hilisrauaaegsetele põletusmatustega kalmistutele iseloomulik, et religioosne sümboolika esineb ennekõike

rikkalikumalt panustatud matustes ja tihtilugu esinevad paganlikud ja kristlikud sümbolid koos (Mägi 2002a, 151; Jonuks, Kurisoo 2013, 75). Sel viisil ei ole tegelikult võimalik kindlalt eristada kristlasi ja paganaid, arvatavasti ei tehtud sellist eristamist ka tollal, kui need panused kalmesse pandi (Jonuks, Kurisoo 2013, 86). Samuti on võimalik, et ristile kui sellisele ei omistatud sügavamat usulist tähendust ja seda nähti näiteks kaitsva sümbolina (samas, 76–77).

Viltina leiumaterjal peegeldab hästi Saaremaa hilisrauaaegset materiaalist kultuuri. Kalmes esineb palju piirkonnale iseloomulikke esemetüüpe, kuid oluline on ka esemete paiknemine kalmel. Näiteks esineb keraamika sageli umbes kahe- kuni kolmemeetrise läbimõõduga alal. See viitab võimalusele, et savinõu purustati koos põletusjäänuste ja muude esemetega kalmel (Mägi 2002a, 38–39). Sellised kontsentratsioonialad võivad tähistada konkreetseid matuseid või rituaalseid tegevusi, mille käigus asetati panused kalmele ja purustati need osana matuseriitustest. Võrreldes näiteks Läänemaa kivi kalmetega on Viltina kalmel sellised alad selgemini eristatavad. Läänemaal on esemed sagedamini üle kalme hajutatult laiali puistatud ning kindlaid esemekogumeid ei joonistu nii selgelt välja (Mandel 2003, 137).

Viltina kalme esemeline materjal viitab samaaegselt nii laiematele kultuurikontaktidele kui ka selgelt väljajoonistuvale kohalikule eripärale. Näiteks torkab silma, et väga mitmete ehtetüüpide seas on Saaremaale omaseid jooni, kuid relvastus on rahvusvaheline ja seotud laiemaga kultuuriruumiga. Ilmselt on tegu meeste ja naiste vahelise erinevusega – kui mehed liikusid rohkem ringi, siis naised olid paiksemad.

Relvade puhul võib näha ühtset kultuuriruumi kogu Läänemere ümbruses ja seetõttu ei ole piirkondlikke erinevusi võimalik kuigivõrd esile tuua. On selge, et sõdalaskultuur oli levinud laial alal ja kultuurikontaktid olid seeläbi tihedad. Enamik relvatüüpe on levinud laialdaselt ja seetõttu ei saa kindlat valmistamiskohta välja tuua. Tõenäoliselt jõudsid Skandinaavia kultuurimõjud siinsetele aladele, mille peale kohalikud sepad võtsid uued tehnikad üle ja vormisid neid kohalikele vajadustele sobivamaks. Võõrapäraste relvadega võidi rõhutada enda kuulumist kõrgemasse sotsiaalsesse kihti ja suhteid teiste piirkondade eliidiga (Mägi 2018, 135–136). Lisaks võib Skandinaaviapärase relvade esiletõus 10. sajandi teisel poolel ja 11. sajandil viidata idasse suunduvate veeteede tähtsuse kasvule, mistõttu tihenesid kontaktid nende piirkondade vahel (Mägi 2011; Jets 2013, 270), Mägi (2011, 218) on osutanud, et Ranniku-Eesti, Liivi, Soome ja Gotlandi mehi ei ole võimalik materiaalse kultuuri põhjal eristada.

Lisaks relvadele on rahvusvaheliselt levinud vöödetailid. Vööosade seas on tähtsaimad loomapeakujulised rihmakannad, mis on algselt olnud Skandinaavia laen, kuid mis said kiiresti kohaliku kultuuri osaks ja mida hakati kohapeal tootma (Jets 2013, 283). Samas on näiteks ristikujulise motiiviga nelinurksed naastud levinud nii Eestis, Soomes kui ka Lätis (Jets 2013, 283). Mõned naastutüübid on laenatud idast, Novgorodi aladelt ja selle põhjal on Indrek Jets (2013, 283) oletanud, et eesmärk ei olnudki Gotlandi võid jäljendada, vaid teha midagi omapärasemat. Samuti on leitud üks Urnesi stiilis pannal (AI 3884: 856), millele on vasteid teada Ojamaalt. T-kujulise auguga naastud ei ole Saaremaal ega ümbritsevatel aladel levinud, kuid sarnaseid on leitud näiteks Venemaalt mordvalaste aladelt, mis viitab kultuurikontaktidele selle piirkonnaga.

Üldiselt on kultuurimõjud jõudnud Skandinaaviast Eestisse ning vastupidiseid näiteid on suhteliselt vähe (Mägi 2018, 297). Üheks selliseks näiteks on kolmnurkpeaga ehtenõelad, mida võib pidada Saaremaa kohalikuks esemetüübiks ja mida on leitud ka Viltinast. Väljaspool Eestit on neid teada peamiselt kaubitsemiskohtadest, üksikleidudena on neid saadud ka näiteks Gotlandilt ning mõned on teada ka liivlaste aladelt (Mägi 2018, 298). Nende ehtenõelte puhul on tähelepanuväärne, et neid on leitud Skandinaaviast, kuid seni ei ole ühtegi näidet Sise-Eestist (Mägi 2018, 298).

Viltinast on leitud kümme Saaremaale tüüpilist 11.–12. sajandi ehtenõela, samas kui muud tüüpi nõelu on leitud vähem. Sama muster joonistub välja ka keekandjate puhul – valdav osa Viltinast leitud keekandjaid on samuti just Saaremaale omased. Käevõrude seas saab samuti eristada Saaremaale omast tüüpi, mida on Viltina kalmest leitud kõige arvukamalt. Suhteliselt palju on leitud ka liivipäraseid käevõrusid, mis viitab tihedatele kultuurikontaktidele.

Kokkuvõte

Käesolev magistritöö käsitleb Saaremaal Viltina külas asuvat hilisrauaaegset kivikalmet. Tegemist on Saaremaa suurima kivikalmega, mis kaevati 1940. aastal pea täielikult läbi. Paraku toimusid arheoloogilised uuringud kiirustades ja pinnast ei sõelutud, seega jäi hulk leiumaterjalist avastamata, samuti läks suur hulk leidude sõja eest evakueerimise käigus kaduma. Kalme varasemad tõlgendused on killustatud ja materjal oli süstemaatiliselt läbi töötamata, mistõttu annab käesolev töö tervikliku ülevaate kalme struktuurist, leiumaterjalist, matmiskommetest ja kasutusloost, toetudes leidude analüüsile ja varasematele tõlgendustele.

Kalme analüüsimiseks koondati teadaolev materjal, esemed määrati, dateeriti ja kanti Osiliana andmebaasi koos fotode, määrangute ja dateeringutega. Analüüsi jaoks jagati esemed kaheksasse suuremasse rühma – tööriistad ja tarbeesemed, relvad ja kaitsevarustus, hobu- ja ratsanikuvarustus, ehted, rõivakaunistused, kaubandusega seotud esemed, keraamika ja muu.

Töö esimene uurimisküsimus keskendus matmisviiside ja kalme struktuuri analüüsile. Viltina kalmel on valdavad laiali puistatud põletusmatused, kuid kaevamiste käigus eristati ka mitmeid leiukomplekse ja kontsentratsioonialasid. Lisaks esineb kalmel üheksa kiviringi, millest enamik on hilisemate matmistega tugevalt lõhutud. Erandliku nähtusena on kalmel kolm laibamatust. Nende paiknemine kalme pealmistes kihtides ja ühe maetu sõrmes olnud 15.–17 sajandi sõrmus viitavad kalme hilisemale järelkasutusele. Lisaks matustele on kalmele veetud kuni viis paati, neist enamikke ei ole võimalik dateerida, kuid ühes paadis olnud leiukompleks pärineb 11. sajandist.

Töö teine uurimissuund oli leiumaterjali süstemaatiline dateerimine ja analüüs. arasemate teadmiste kohaselt jäi kalme kasutusaeg 10.–13. sajandisse, kuid käesoleva töö põhjal võib täpsustada, et kalme rajati kas 10. sajandi lõpul või 11. sajandi alguses ning selle kõrgaeg jääb 12 sajandisse. Kalme kasutus ei lõppenud täielikult 13. sajandil, vaid seal toimus tegevus ka hilisemal ajal, millele viitavad hilised mündid ja laibamatused.

Esemelises materjalis domineerivad ehted ja rõivakaunistused. Ehete hulgas on palju Saaremaale iseloomulikke tüüpe, nagu näiteks ehtenõelad, keekandjad või käevõrud. Relvad ja ratsavarustus on esindatud vähemal määral, kuid need näitavad tugevaid sidemeid Läänemere-äärse kultuuriruumiga. Leidude levikus on ei ole võimalik erinevaid alasid välja tuua, kuna esemetüübid on kalmel suhteliselt ühtlaselt jaotunud.

Kolmanda eesmärgina analüüsiti leiukomplekse ning naastude ja keraamika levikut kalmel, et täpsustada maetute hulka. Varasemates uuringutes pakutud hinnang, et kalmesse on maetud kuni sada inimest, on tõenäoliselt alahinnatud ja tegelik maetute arv oli mõnevõrra suurem. Täpsema arvu määramist takistab leiumaterjali fragmentaarsus ja kaevamiste puudulik dokumentatsioon.

Kokkuvõttes annab käesolev töö olulise ja tervikliku tõlgenduse Viltina kalmest ning loob tugeva aluse edasiseks uurimiseks. Esiteks vajavad täiendavat uurimist kalme järelpanused ehk esemed, mis ei sobitu kalme üldise dateeringuga. Samuti on oluline uurida hilisemaid kalmetele matmisi, nende usundilist tausta ja dateeringuid.

Vajalik oleks analüüsida kalmest leitud luumaterjali, et eristada inim- ja loomaluud ning hinnata loomade olulisust hauapanustena. Samuti oleks oluline radiosüsinikmeetodil dateerida kõik kolm laibamatust, et täpsustada kalme hilisemat kasutust.

Metoodiliselt vajab edasiarendamist ka esemehulkade analüüs, kuna fragmentaarselt säilinud materjal võib statistilist pilti moonutada. Lisaks on oluline arvestada, et kaevamised toimusid kiirustades ja ilma pinnase sõelumiseta, mistõttu jäi osa leiumaterjalist tõenäoliselt avastamata. Võimaluse korral võiks kalme mõnes osas läbi viia väikesemahulised proovikaevamised, et hinnata võimalike kaevamata jäänud alade olemasolu.

Kasutatud kirjandus ja allikad

Käsikirjad ja andmebaasid

Kustin, A. 1962. Saaremaa ja Muhu muistised feodalismi tärkamise perioodist. Dissertatsioon, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut.

Lavi, A. 1986. Raatvere maa-aluse kalmistu arheoloogilisest uurimisest 1981. a. *Käsikiri TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis.*

Leiman, L. L. 2025. Hobune kesk- ja varauusaegses Tallinnas arheoloogia andmetel. Rannamäe, E.; Tvauri, A. (juh). Magistritöö, Tartu Ülikool.

Ligi, M. 1994. Saaremaa noorema rauaaja kivikalmed ja teoreetiline arheoloogia. Diplomitöö, Tartu Ülikool.

Metsar, L. 1949. Aruanne Kaarma valla Käku küla Kilgiaugu paemurru põhjakaldal asuva kivikalme kaevamisest. 13. VIII–27. VIII 1948. *Käsikiri TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis.*

Metsar, L. 1950. Aruanne Kaarma valla Käku küla Kilgiaugu paemurru põhjakaldal asuva kivikalme kaevamisest. 1.–29. VII 1949. *Käsikiri TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis.*

Mägi, M. 2022. Lõmala kivikalme. Saaremaa vald, Lõmala küla, Niidi asustusüksus. Arheoloogiliste uuringute aruanne. *Käsikiri Muinsuskaitseameti arhiivis.*

Rammo, R.; Rannaäär, K. 2024. Eksperdi hinnang Saaremaalt Lõmala külast Niidi katastriüksuselt 2021. aastal leitud esemete kohta. *Käsikiri Muinsuskaitseameti arhiivis.*

Rannaäär, K. 2022. Saaremaa naiste rõivastus 12.–14. sajandil haualeidude põhjal. Rammo, R. (juh). Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool.

Schmiedehelm, M. 1944. Kaevamisaruanne Põide khk. Laimjala vl. Viltina kl. Peerna tl. „Rutirängal“ 4.VI–31.VII 1940. a. *Käsikiri TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis.*

Seepter, J. 2017. Paadiosad Eesti rauaaegsetes kalmetes. Konsa, M.; Saage, R. (juh). Magistritöö, Tartu Ülikool.

Valk, H. 1988. Aruanne arheoloogilistest kaevamistest Makita Kabelimäel 1986. ja 1987. a. *Käsikiri TÜ Arheoloogia osakonna arhiivis.*

Vassar, A.; Schmiedehelm, M. 1940. Kaevamisaruanne Põide khk. Laimjala vl. Viltina kl. Peerna tl. „Rutirängal“ 13.VI–27.VII 1940. a. *Käsikiri TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis*.

EKN 2021= Eesti kohanimeraamat. Toim Viikberg, J. Tallinn. Eesti Keele Instituut, 2021. URL=<https://www.eki.ee/dict/knr/> Vaadatud 2026.

Mägi, M.; Palm, P. S.; Niinesalu-Moon, M.; Rannaäär, K.; Leiman, L. L. Archaeological Artefacts of Saaremaa. Foundation Osiliana / Tallinn University. URL=<https://osiliana.eu/andmebaas/> Vaadatud 2026.

Rahvusarhiivi fotoandmebaas. URL= <https://www.ra.ee/fotis/> vaadatud 05.05.2026.

Kirjandus

Apals, J.; Mugurevics, E.; Vasks, A. 2001. Latvijas senākā vēsture. 9. g. t. pr. Kr – 1200. g. Riia.

Atgāzis, M. 2019. Tuvcīņas ieroči Latvijā 10.–13. gadsimtā. Riia.

Berga, T. 2017. The distribution and chronology of trading equipment in present-day Latvia in the tenth to thirteenth centuries. *Archaeologia Baltica*, 24. Klaipeda. Lk 59–77. DOI: <https://doi.org/10.15181/ab.v24i0.1566>

Brūzis, R. 2012. 14.–16. gadsimta tuvciņas ieroči Rīgā. *Sēna Rīga*, 7. Riia. Lk 64–94.

Brūzis R. 2016. Tuvciņas ieroči Latvijā 14.–16. gadsimtā. Riia.

Callmer, J. 1977. Trade beads and bead trade in Scandinavia ca 800–1000 A.D. *Acta Archaeologia Lundensia, Series in 4, No. 11*. Bonn/Lund.

Carlsson, D. 2004. ‘Ridanæs’: A Viking Age port of trade at Fröjel, Gotland. London. DOI: https://doi.org/10.4324/9780203412770.CH8_6

Cimermane, I. 1974. Spodrināta keramika Latvijā. *Arheoloģija un etnogrāfija*, 11. Riia. Lk 99–110.

Doniņa, I., Stivrings, N., Bērziņš, V. 2020. Burial practices at Lapiņi Curonian cremation cemetery, West Latvia, at the close of the Iron Age and in the Middle Ages (12th–14th/15th

centuries). *Archaeologia Baltica*, 27. Klaipėda. Lk 84–103. DOI: <https://doi.org/10.15181/ab.v27i0.2179>

Griciuvienė, E., Grižas, G., Buža, Z. 2005. Semigallians, V–XIII cent. Žiemgaliai. *Baltų archeologijos parodos katalogas*. Vilnius/Riia.

Griciuvienė, E. 2009. Kuršiai. Genties kultūra laidosenos duomenimis. *Baltų archeologijos parodos katalogas*. Vilnius/Riia.

HLK 1982 = Henriku Liivimaa kroonika. Kleis, R. (tõlk.), Tarvel, E. (toim). Tallinn.

Jets, I. 2013. Lahingu maod: Skandinaavia 9.–11. sajandi kunstistiilid Eesti arheoloogilistel leidudel. Markus, K.; Mägi, M. (juh). Doktoritöö, Tallinna Ülikool.

Jonuks, T. 2009. Eesti muinasusund. Lang, V. (juh). Doktoritöö, Tartu Ülikool.

Jonuks, T. 2022. Eesti muinasusundid. Tallinn.

Jonuks, T.; Kurisoo, T. 2013. To be or not to be... A Christian: Some New Perspectives on Understanding the Christianisation of Estonia. *Folklore*, 55. Lk 69–98. DOI: https://doi.org/10.7592/FEJF2013.55.jonuks_kurisoo

Jonuks, T.; Kurisoo, T. 2023. Between the Beasts: On the Meaning and Function of Small Quadruped Figurines from Estonia. *Animals and Animated Objects in the Early Middle Ages. New Approaches in Archaeology; 1*. Turnhout. Lk 193–204. DOI: <https://doi.org/10.1484/M.NAA-EB.5.132521>

Kazakevičius, V. 1992. Sword shapes from Lithuania. *Die Kontakte zwischen Ostbaltikum und Skandinavien im frühen Mittelalter. Acta Universitatis Stockholmiensis, Studia Baltica Stockholmiensia*. Stockholm. Lk 91–107.

Kazakevičius, V. 1997. On one type of Baltic sword of the Viking Period. *Archaeologia Baltica*, 2. Vilnius. Lk 117–132.

Keerman, M. 2017. Tuhat aastat tinulisi Eesti aladel: kasutamine ja valmistamine. *Studia Vernacula*, 8. Viljandi. Lk 66–93. DOI: <https://doi.org/10.12697/sv.2017.8.66-93>

Kiudsoo, M. 2016. Viikingiaja aarded Eestist. Idateest, rauast ja hõbedast. Tallinn.

Kiudsoo, M., Russow, E. 2011. Hoards discovered in 2010. *Archaeological Fieldwork in Estonia 2010*. Tallinn. Lk 225–232.

- Kiudsoo, M., Tamla, Ü.** 2017. New hoards from Voorepera, eastern Virumaa. *Archaeological Fieldwork in Estonia 2016*. Tallinn. Lk 77–92.
- Kivikoski, E.** 1955. Hämeen rautakausi. *Hämeen historia, 1*. Hämeenlinna. Lk 37–197.
- Kivikoski, E.** 1963. Kvarnbacken. Ein Gräberfeld der jüngeren Eisenzeit auf Åland. Helsingi.
- Kurisoo, T.** 2021. Adornment, self-definition, religion: pendants of the North-Eastern Baltic Sea Region, 9th–13th century. *Studien zur Siedlungsgeschichte und Archäologie der Ostseegebiete, 19*.
- Kõpp, J.** 1959. Kirik ja rahvas. Sugemeid Eesti rahva vaimse palge kujunemise teelt. Lund.
- Lang, V.** 2007. The Bronze and Early Iron Ages in Estonia. *Estonian Archaeology*, 3. Tartu.
- Lehtinen, S.** 2003. Saviastiat Raision Ihalan Mullin myöhäisrautakautisella / varhaiskeskiaikaisella asuinpaikalla. Magistritöö, Turu Ülikool.
- Lehtosalo-Hilander, P.-L.** 1982. Luistari II. The Artefacts. *SMYA*, 82:2. Helsinki.
- Ligi, P.** 1993. Vadjapärased kalmed Kirde-Eestis (9.–16. sajandil). *Muinasaja Teadus*, 2. Tallinn. Lk 7–175.
- Lõugas, V.** 1974. Die Bodendenkmäler in der Umgebung von Kuninguste und Tagavere auf der Insel Saaremaa. *Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised, Ühiskonnateaduste seeria I*. Tallinn. Lk 79–84.
- Mandel, M.** 2003. Läänemaa 5.–13. sajandi kalmed. *Töid ajaloo alalt*, 5. Tallinn.
- Mandel, M.** 2017. Maidla muinaskalmistu saladused. Tallinn.
- Moilanen, M.** 2015. Marks of Fire, Value and Faith. Swords with Ferrous Inlays in Finland during the Late Iron Age (ca. 700–1200 AD). *Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XXI*. Turu.
- Moora, T.** 1970. Surnute põletamise kohast Rakke lähedal. *Studia archaeologica in memoriam Harri Moora*. Tallinn. Lk 133–137.
- Mugurēvičs, Ē.** 2008. Viduslaiku ciems un pils Salaspils novadā. Riia.
- Mägi-Lõugas, M.** 1994. Eesti viikingiaegsed hoburaudsõled ja nende ornament. *Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised*, 43: 4. Lk 465–484. Tallinn. DOI: <https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1994.4.16>

- Mägi-Lõugas, M.** 1995a. Iila matus. *Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised*, 44: 4. Tallinn. Lk 516–531. DOI: <https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1995.4.15>
- Mägi-Lõugas, M.** 1995b. Eesti viikingiaegsed käevõrud ja nende ornament. Eesti arheoloogia historiograafilisi, teoreetilisi ja kultuuriajaloolis aspekte. *Muinasaja teadus* 3. Tallinn. Lk 271–325.
- Mägi, M.** 2000. Weapons find and an ancient harbour site at Viltina Käo-Matsi. *Archaeological Fieldwork in Estonia 1999*. Tallinn. Lk 92–99.
- Mägi, M.** 2002a. At the crossroads of space and time. CCC Papers 6. Tallinn.
- Mägi, M.** 2002b. Piirkonnad ja keskused. *Keskus – tagamaa – ääreala*. Tallinn/Tartu. Lk 169–232.
- Mägi, M.** 2004. „...Ships are Their Main Strength.” Harbour Sites, Arable Lands and Chieftains on Saaremaa. *Estonian Journal of Archaeology*, 2004, 8. Tallinn. Lk 128–162. DOI: <https://doi.org/10.3176/arch.2004.2.03>
- Mägi, M.** 2007. Saaremaa muinasaeg 600–1227. *Saaremaa* 2. Tallinn. Lk 55–76.
- Mägi, M.** 2008. Facing the sea. *Leva vid Östersjöns kust. En antologi om naturförutsättningar och resursutnyttjande på bada sidor av Östersjön ca 800-1800*. Södertörns Högskola. Lk 82–103.
- Mägi, M.** 2009. Harbour sites in ritual landscape – the example of Viltina in southern Saaremaa. *Estonian Journal of Archaeology*, 13:2. Tallinn. Lk 110–131. DOI: <https://doi.org/10.3176/arch.2009.2.03>
- Mägi, M.** 2011. Viking Age and early medieval Eastern Baltic between the West and the East. *Taxes, tributes and tributary lands in the making of the Scandinavian kingdoms in the Middle Ages*. „Norgesveldet“, *Occasional papers No. 2*. Trondheim. Lk 189–233.
- Mägi, M.** 2018. In Austrvegr. The Role of the Eastern Baltic in Viking Age Communication across the Baltic Sea. *The Northern World. North Europe and the Baltic C. 400-1700 AD. Peoples, Economics and Cultures*. Vol. 84. Leiden/Boston. DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004363816>
- Mägi, M.** 2019. Late Viking Age burial place and ritual deposits at Lööne, Saaremaa. *Archaeological Fieldwork in Estonia 2018*. Tallinn. Lk 69–78.

- Mägi, M., Allmäe, R., Maldre, L.** 1998. Viking Age graveyard at Piila, Saaremaa. *Archaeological Fieldwork in Estonia 1997*. Tallinn. Lk 99–116.
- Mägi, M.; Rudi, A.** 1999. New Stone Circle Graves at Piila Cemetery, Saaremaa. *Archeological fieldwork in Estonia 1998*. Tallinn. Lk 39–49.
- Mägi, M., Malve, M., Toome, T.** 2019. Early Christian burials at Valjala churchyard, Saaremaa. *Archaeological Fieldwork in Estonia 2018*. Tallinn. Lk 93–118.
- Pauts, H.** 1997. Pahaga hoburaudsõled Eestis. *Töid ajaloo alalt, 1*. Tallinn. Lk 79–115.
- Pauts, H.** 2024. Follow-up excavations on the Ahli grave-field. *Archaeological Fieldwork in Estonia 2023*. Lk 99–104. Tallinn.
- Pedersen, A.** 2014. Dead Warriors – a study of weapon and equestrian burials in viking-age Denmark, AD 800–1000. Odense.
- Peets, J., Valt, J.** 2011. Ühest rauaaja lõpu relvast Saaremaal, Mandri-Eestis ja naaberpiirkondades. *Saaremaa Muuseumi kaheaastaraamat 2009–2010*. Kuressaare. Lk 3–29.
- Petersen, J.** 1919. De Norske Vikingesverd. Kristiania.
- Puolakka, H.-L.** 2020. Ancestors and additional bones. *Entangled beliefs and rituals. Monographs of the Archaeological Society of Finland, 8*. Helsingi.
- Rainio, R.** 2010. Suomen rautakautiset kulkuset, kellot ja kelloriipukset. *Äänimaiseman arkeologiaa*. Helsingi.
- Rammo, R., Ratas, J.** 2015. Ühte kadunud tehnikat taastades. *Studia Vernacula, 6*. Viljandi. Lk 65–87.
- Selirand, J.** 1974. Eestlaste matmiskombed varafeodaalsete suhete tärgkamise perioodil (11.–13. sajand). Tallinn.
- Selling, D.** 1955. Wikingerzeitliche und frühmittelalterliche Keramik in Schweden. Stockholm.
- Shiroukhov, R.** 2019. AMS 14C dating of the cremated human bones and funeral fuel of the Western Balts. *Archaeologia Lituana, 20*. Vilnius. Lk 40–74.
- Sigvallius, B.** 1994. Funeral pyres. Iron Age cremations in North Spimga. *Theses and papers in osteology, 1*. Stockholm.
- Spirģis, R.** 2008. Bruņrupuču saktas ar krūšu važiņrotām. Riia.

- Zariņa, A.** 2006. Salaspils Laukskolas kapulauks 10.–13. gadsimts. Riia.
- Thunmark-Nylen, L.** 1998. Die Wikingerzeit Gotlands II. Stockholm.
- Thunmark-Nylen, L.** 2006. Die Wikingerzeit Gotlands. I. Abbildungen der Grabfunde. Stockholm.
- Tomsons, A.** 2018. Zobenī Latvijas teritorijā no 7. līdz 16. gadsimtam. Riia.
- Tvauri, A.** 2005. Eesti hilisrauaaja savinõud. *Muinasaja Teadus*, 16. Tartu.
- Tvauri, A.** 2014. Rahvasterännuaeg, eelviikingiaeg ja viikingiaeg Eestis. Tartu.
- Tõnisson, E.** 1974. Die Gauja-Liven und ihre materielle Kultur (11. Jh. – Anfang 13. Jhs.). Ein Beitrag zur Ost-Baltischen Frühgeschichte. Tallinn.
- Valk, H.** 1991. Lõuna-Eesti sõrmused 13.–17. sajandil. *Muinasaja Teadus*, 1. Tallinn.
- Valk, H.** 1993. Põletusmatustest keskaegses Lõuna-Eestis. *Kleio*, 7. Tartu. Lk 3–13.
- Valk, H.** 2001. Rural cemeteries of Southern Estonia 1225–1800 AD. *CCC Papers*, 3. Visby/Tartu.
- Valk, H., Laul, S.** 2014. Siksälä kalme I. Tartu/Tallinn.
- Vaska, B.** 2006. Ornamentation on shield-shaped bracelets. *Etnos ja kultuur. Uurimusi Silvia Laulu auks. Muinasaja teadus*, 18. Tartu/Tallinn. Lk 301–318.
- Vaska, B.** 2017. Rotas un ornaments Latvijā no 13. gs. līdz 18. gs. vidum. Riia.
- Vaska, B.** 2019. Rotas un ornaments Latvijā no bronzas laikmeta kuni 13. gadsimtam. Riia.
- Vasks, A.** 2008. Kurši padurē? – Pētījumi Kuršu Senatnē. Rakstu Krājums. *Latvijas Nacionālā Vēstures Muzeja Raksti*, 14. Riia. Lk 153–166.
- Vasks, A.** 2025. Couronians. *Latvian Archaeology*. Riia. Lk 616–617.
- Wessman, A.** 2010. Death, destruction and commemoration. *ISKOS 18*. Helsinki.
- Кирпичников, А. Н.** 1966. Древнерусское оружие IX–XIII вв. Вып. 2. Москва.
- Колчин, Б. А.** 1959. Железообрабатывающее ремесло Новгорода Великого. *Материалы и исследования по археологии СССР* 2, 65. Москва. Lk 7–120.
- Корзухина, Г. Ф. Пескова, А. А.** 2003. Древнерусские энколпионы. Нагрудные кресты-реликварии X–XIII вв. Санкт-Петербург.

Лесман, Ю. М. 1984. Погребальные памятники Новгородской земли и Новгород (проблема синхронизации). *Археологическое исследование Новгородской земли*. Ленинград. Lk 118–153.

Мурашева, В. В. 2000. Древнерусские ременные наборные украшения (X–XIII вв.). Москва.

Седова, М. В. 1981. Ювелирные изделия древнего Новгорода. Москва.

Summary

LATE IRON AGE CEMETERY IN VILTINA, SAAREMAA

The Viltina stone grave is located on Saaremaa Island, in Põide parish, in the village of Viltina, on the lands of Peerna farm, and is locally known as Rutiränk. It is a Late Iron Age (9th–13th century) burial site, with its main period of use extending from the late 10th century to the 13th century. The site covers approximately 3,500 m², of which about 3,236 m² were excavated in 1940 (Kustin 1962, 70). The excavations were prompted by the 1939 Soviet–Estonian Mutual Assistance Treaty, according to which the area was to be used for Soviet military bases (Schmiedehelm 1944, 1). Although there was a risk that the cemetery would be destroyed during construction, the bases were never built, and the site remained unaffected by military activity.

During the excavations, more than 5,500 artefacts were recorded, while the actual number of artefacts and their fragments exceeds to 20,000. The analysis of the material is complicated by both its large quantity and the loss of approximately 700 artefacts during World War II, when the finds were evacuated.

The aim of this study was to provide a comprehensive overview of the Viltina cemetery, to refine its chronology, to analyse burial practices and material culture, and to estimate the number of individuals buried at the site. For this purpose, the excavation material was reviewed, the artefacts were identified and dated, and the data were entered into the Osiliana database. For analytical purposes, the finds were divided into eight categories: tools and everyday items, weapons and defensive equipment, horse and riding gear, jewellery, clothing-related items, trade-related items, ceramics, and other finds. While all artefacts are discussed, particular attention is given to more precisely datable items, as broadly dated artefacts provide limited value for determining the chronology of different parts of the cemetery.

The cemetery was likely established in the late 10th or early 11th century, with its peak period of use in the 12th century. Its use did not cease entirely in the 13th century; later activity is indicated by late coins and inhumation burials. In addition to dispersed cremation burials without clear structural features, the site also includes nine stone circles, three inhumation burials, and up to five places with boat remains.

Jewellery and clothing ornaments dominate the assemblage, including many types characteristic of Saaremaa. Weapons and horse-related equipment are less common, but they

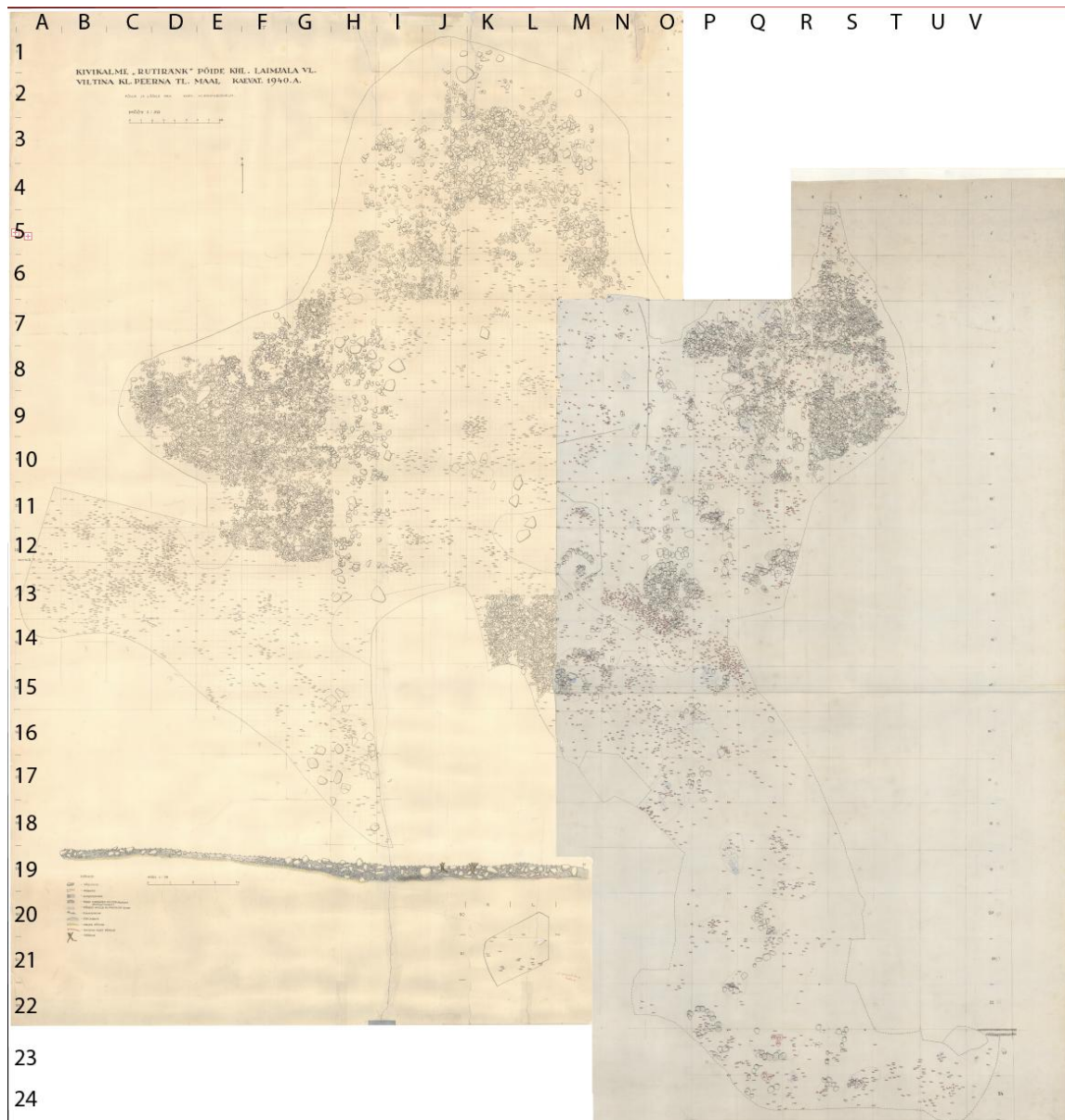
display clear connections to the wider Baltic Sea cultural sphere. The spatial distribution of finds reveals distinct concentration areas, particularly of ceramics, suggesting that vessels were deliberately broken at the site. These concentrations may represent individual burials or ritual activities in which grave goods were deposited and intentionally fragmented.

Based on previously identified find complexes as well as the distribution of mounts and ceramics, approximately 90 burial areas can be distinguished, although their boundaries are not always clearly defined. Earlier estimates suggest that around one hundred individuals were buried at the site; however, the present analysis indicates that the actual number may have been somewhat higher. Determining the exact number is hindered by the fragmentary nature of the material and the limitations of excavation documentation.

In conclusion, the Viltina cemetery provides a valuable insight into Late Iron Age burial practices and material culture on Saaremaa, reflecting both local traditions and wider connections within the Baltic Sea region. As a result of this study, all finds, together with images, identifications, and dating, have been made accessible in the Osiliana database.

LISAD

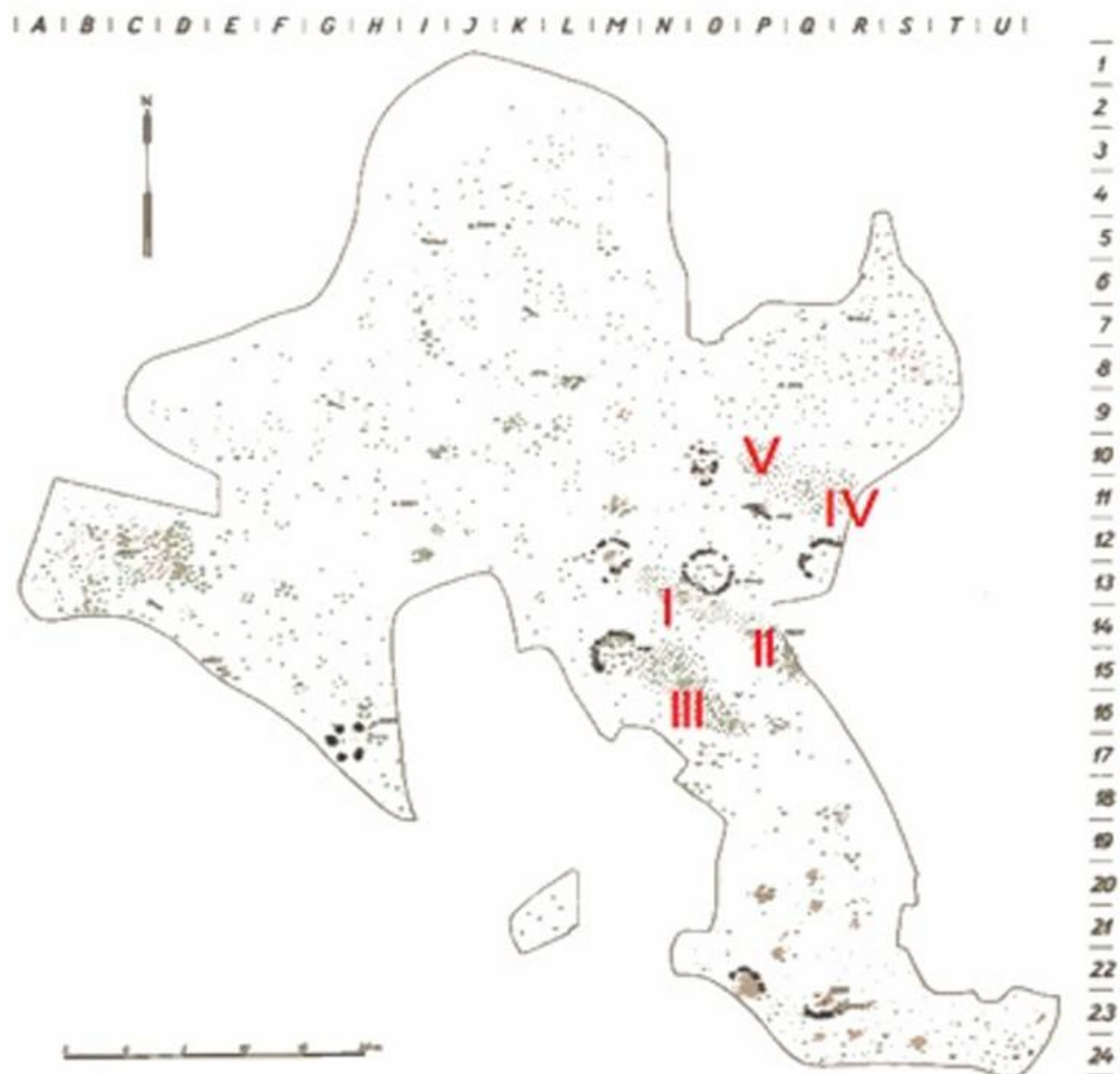
LISA 1. Kalme plaanid ja joonised

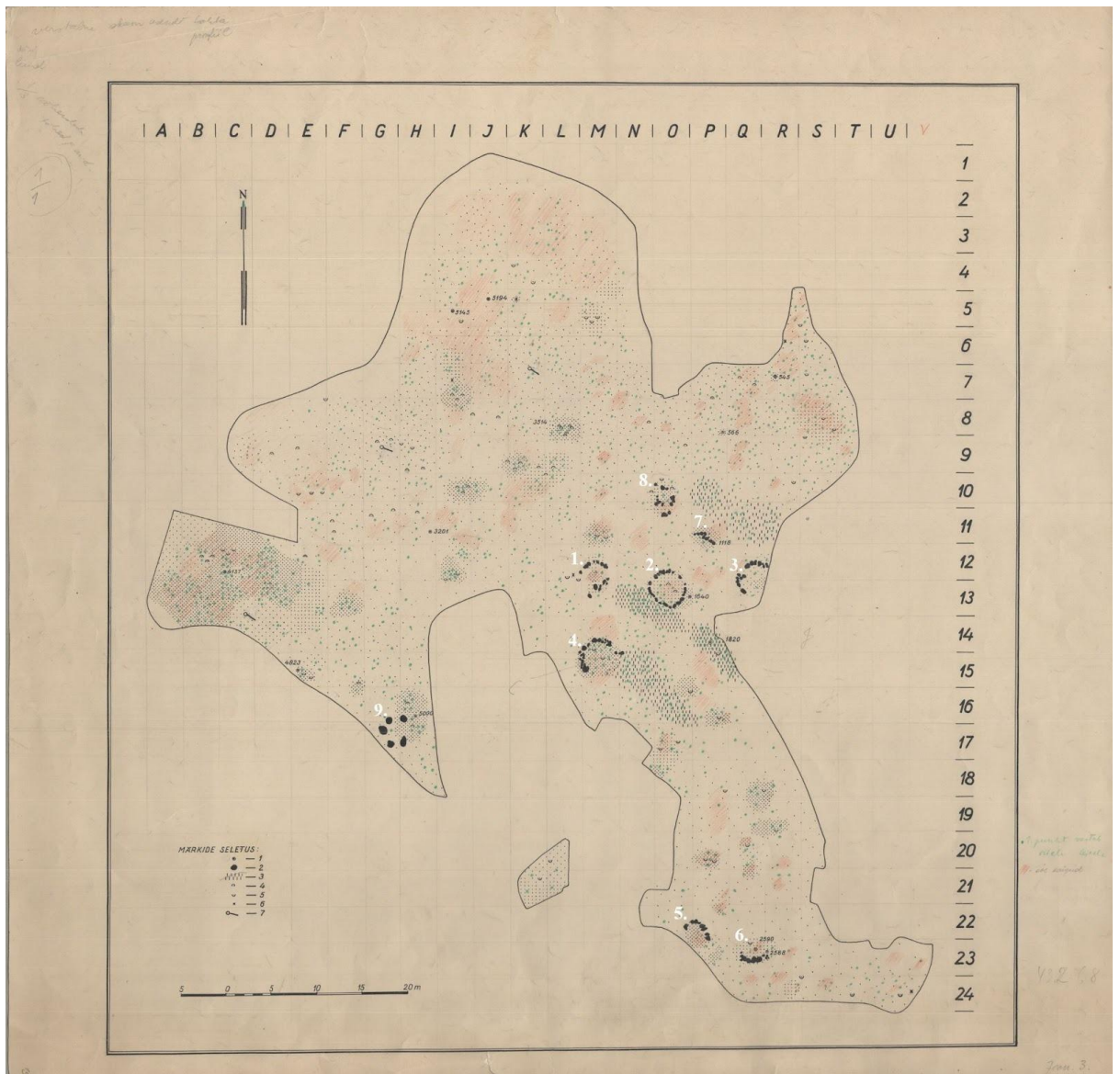
Joonis 1. Kalme üldplaan. Alusjoonised TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

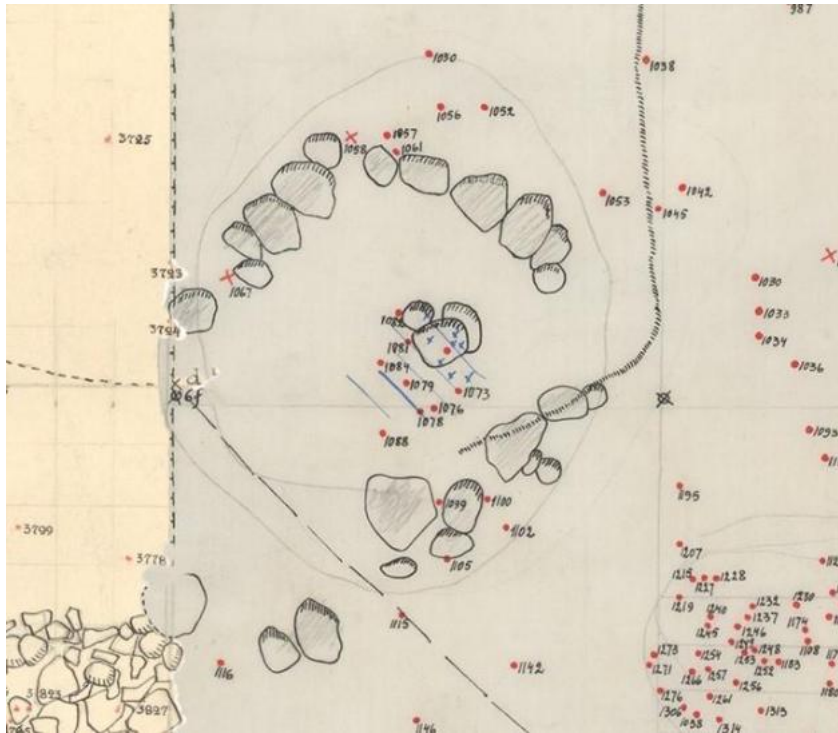
Joonis 2. Kalme plaan, kalme on jagatud väiksemateks kaevanditeks. Joonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

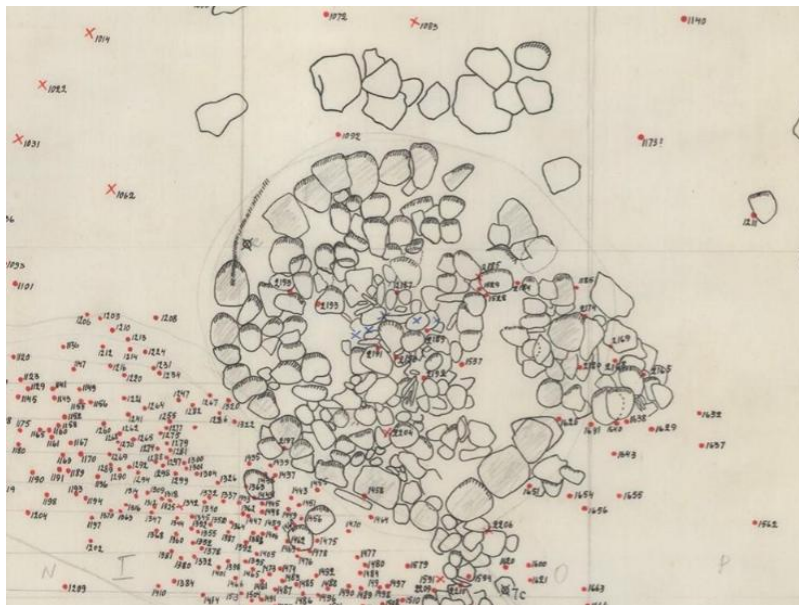
Joonis 3. Paadineetide kontsentratsioonialad. Joonis Jüri Seepter (2017), alusjoonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

Joonis 4. Numbritega on tähistatud kiviringkalmed. Alusjoonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

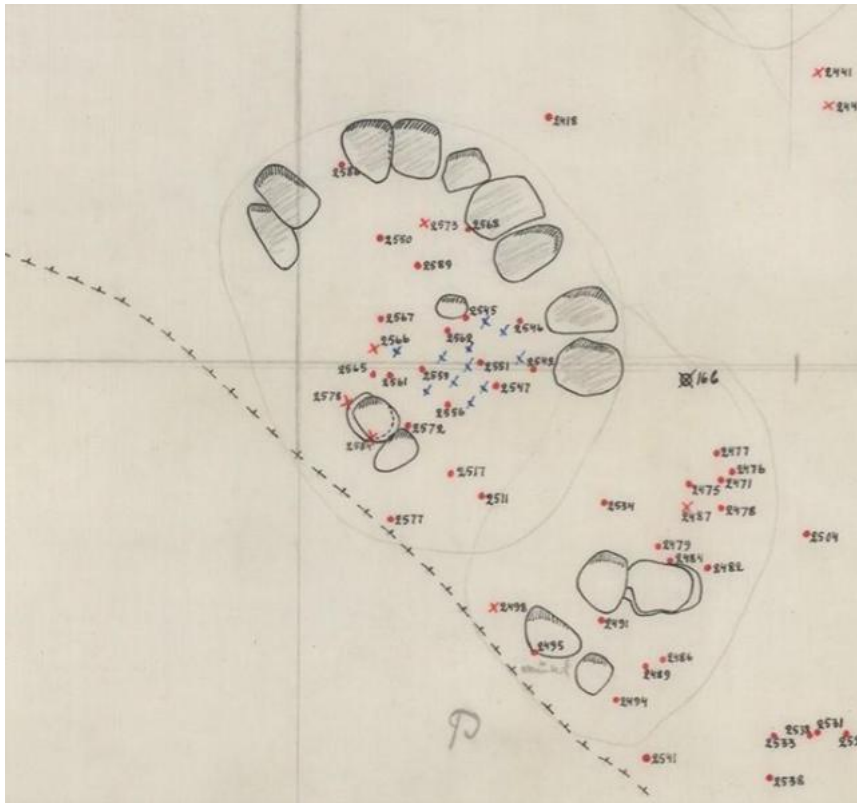

Joonis 5. I kiviringkalme. Joonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

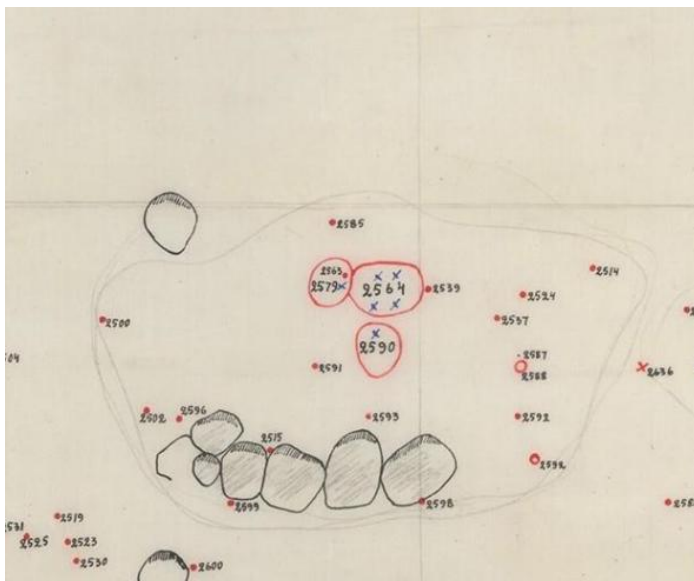

Joonis 6. II kiviringkalme. Joonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

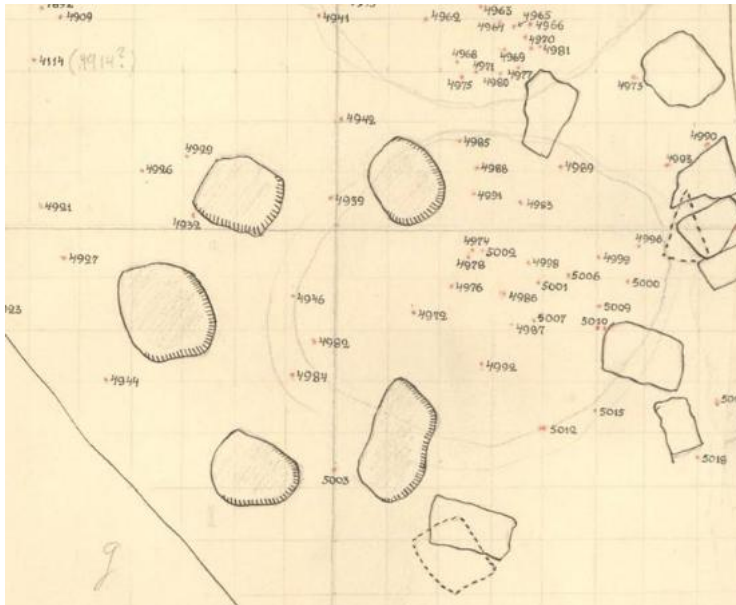

Joonis 9. V kiviringkalm koos vahetult kõrval asuva leiukompleksiga. Joonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

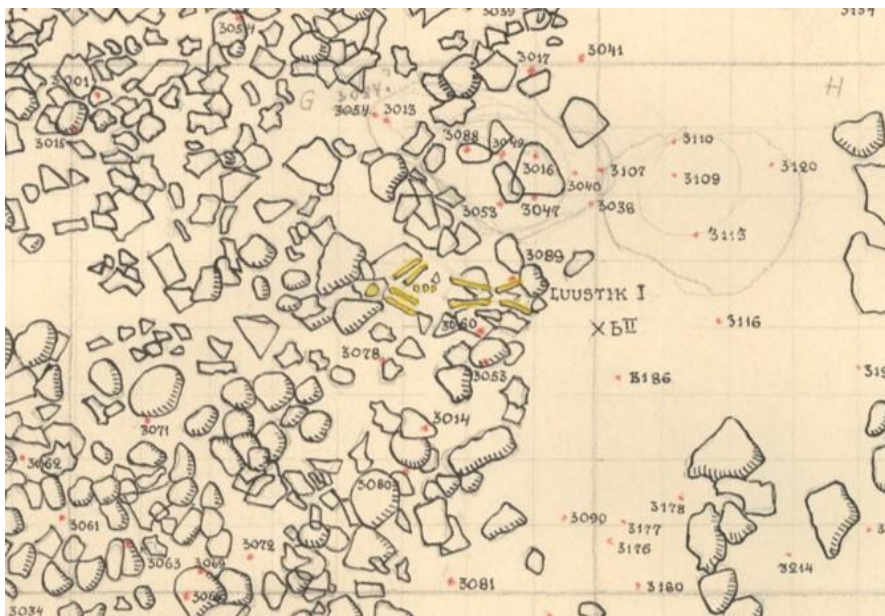

Joonis 10. VI kiviringkalm. Joonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

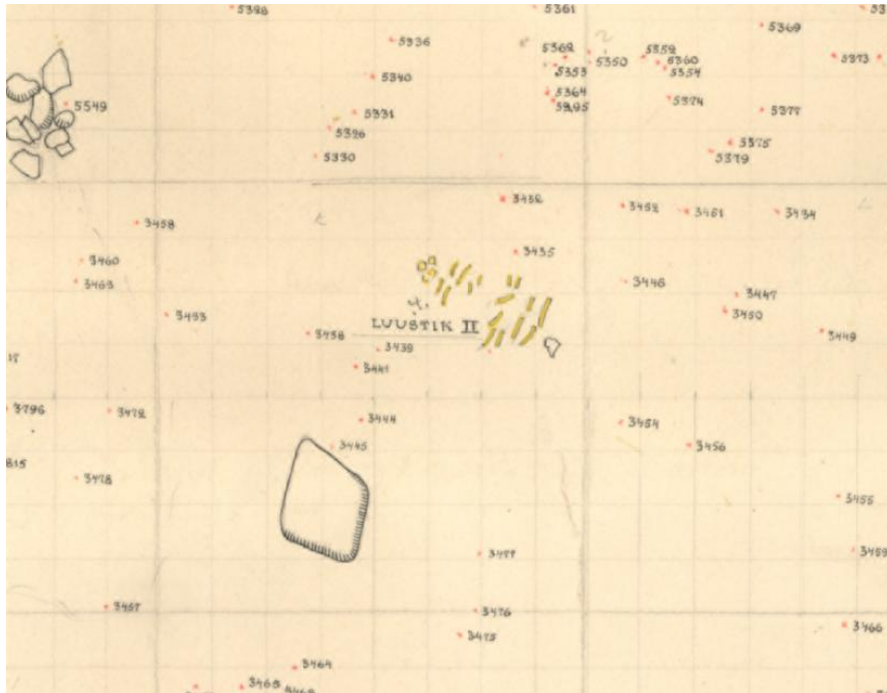

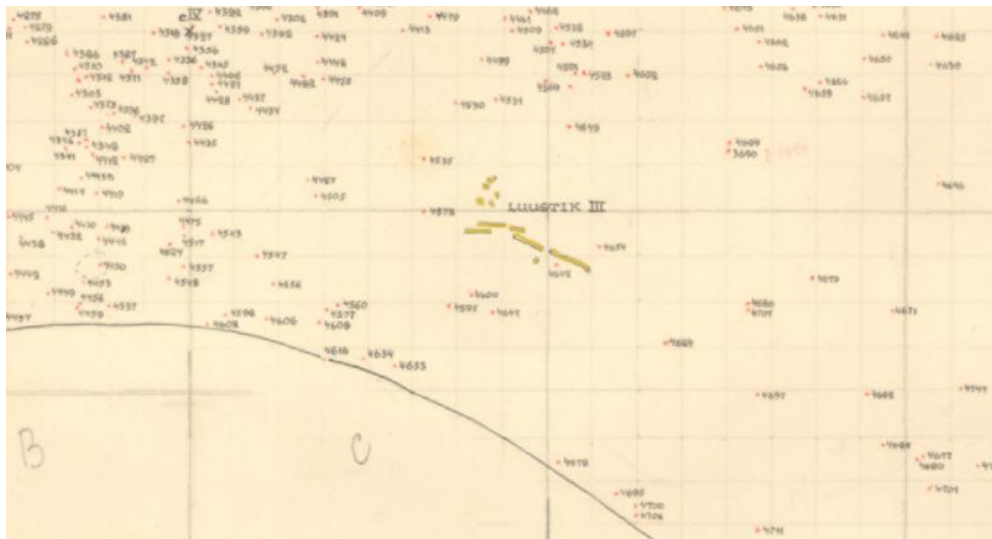
Joonis 13. IX kiviringkalm. Joonis TLÜ Arheologia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

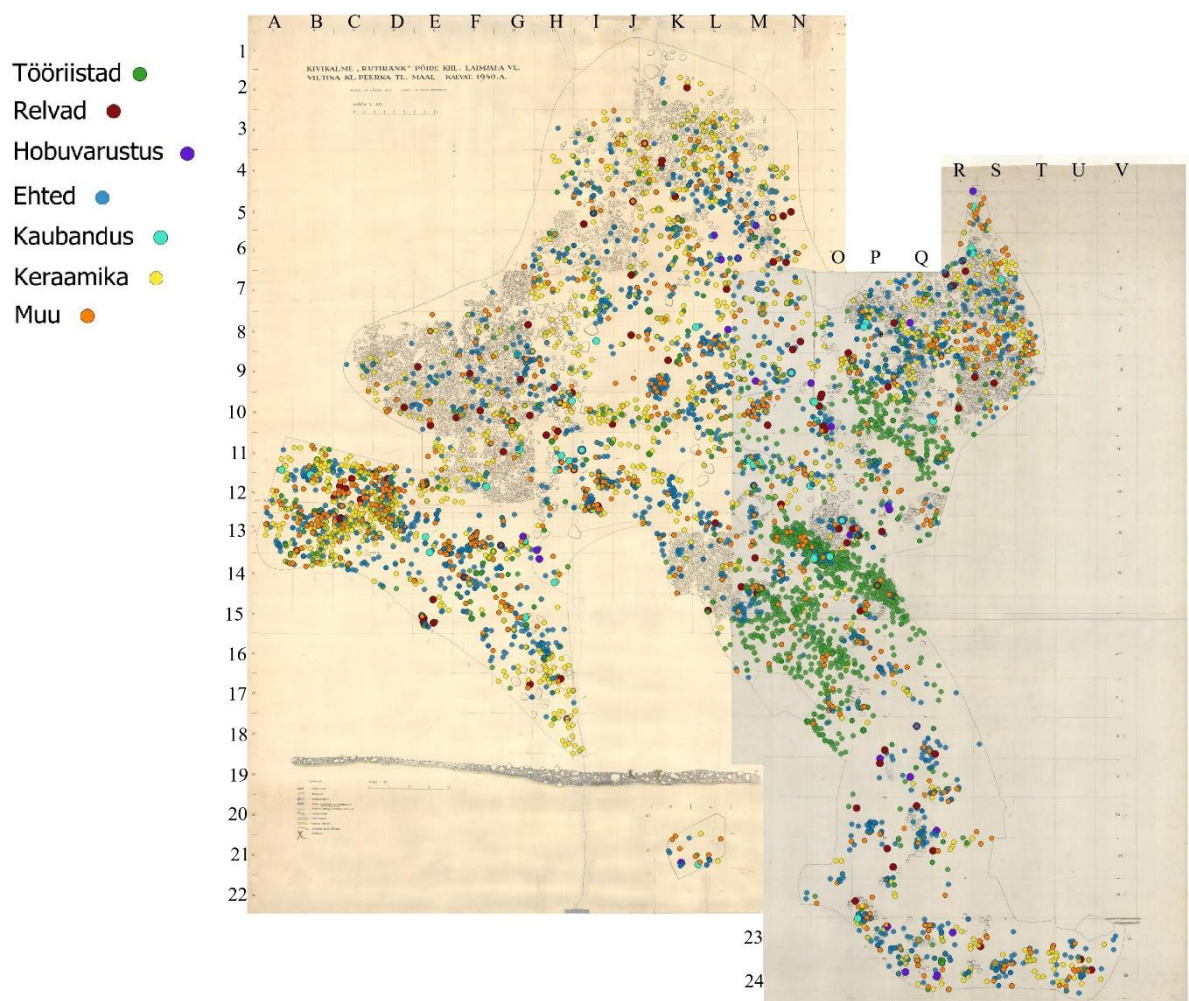
Joonis 14. Luustik I kalmekivistiku vahel. Joonis TLÜ Arheologia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

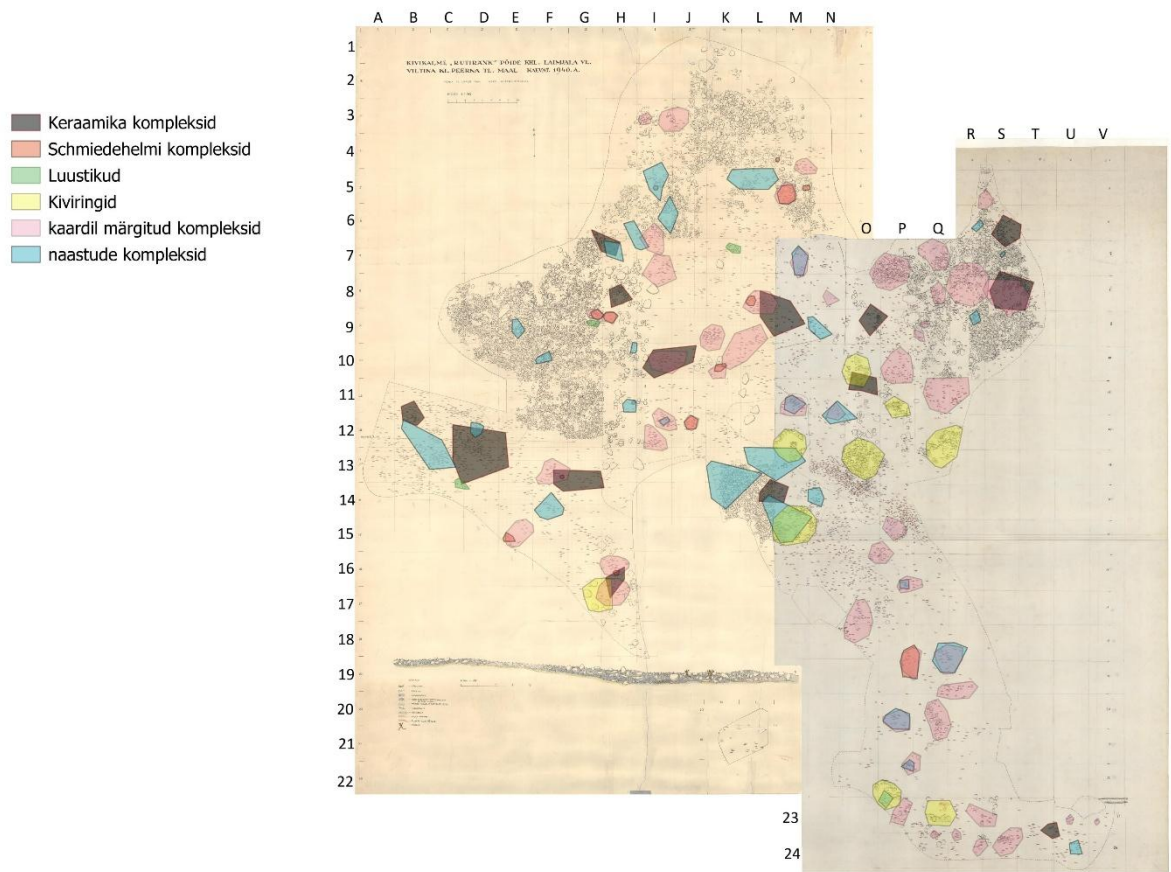
Joonis 15. Luustik II kalmekivistiku vahel. Joonis TLÜ Arheologia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

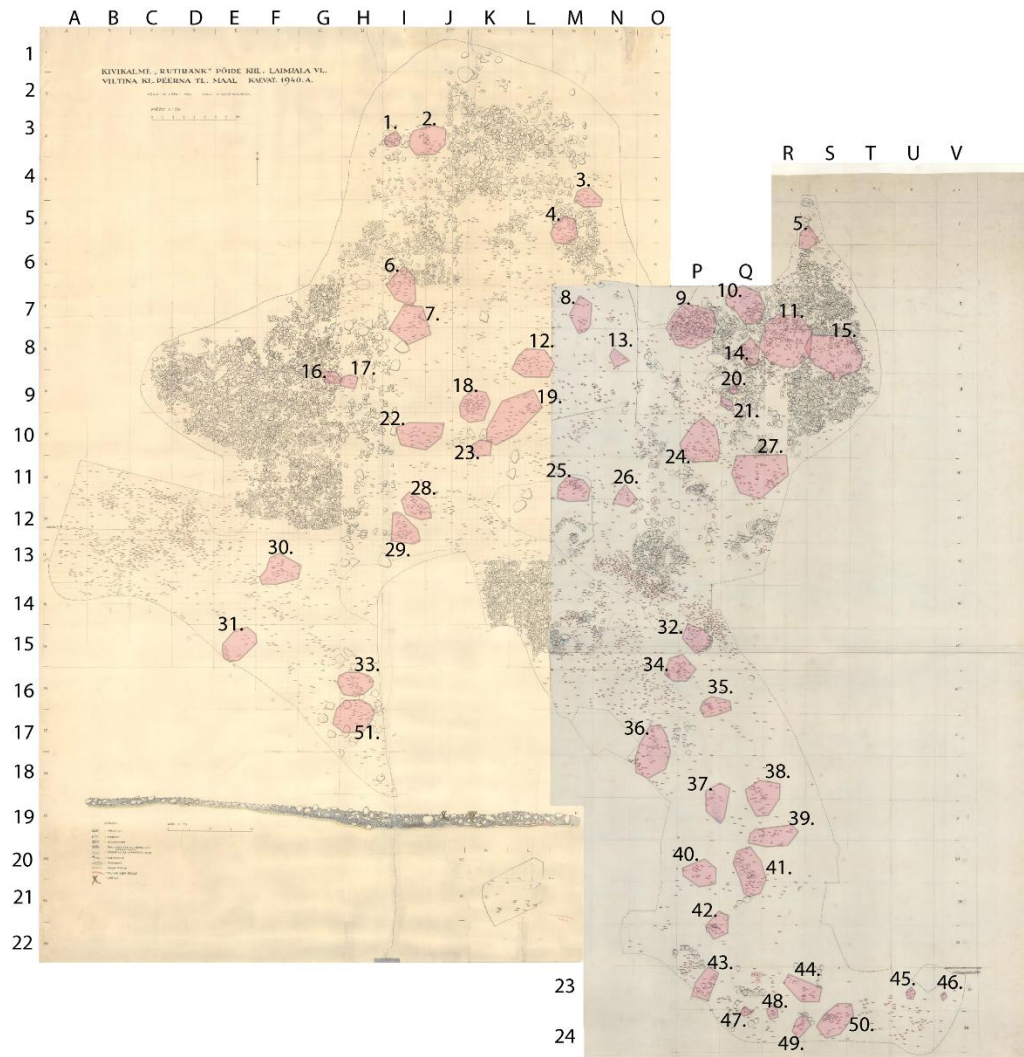
Joonis 16. Luustik III kalmekivistiku vahel. Joonis TLÜ Arheologia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

Joonis 17. Leiukategooriate levik kalmel. Alusjoonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

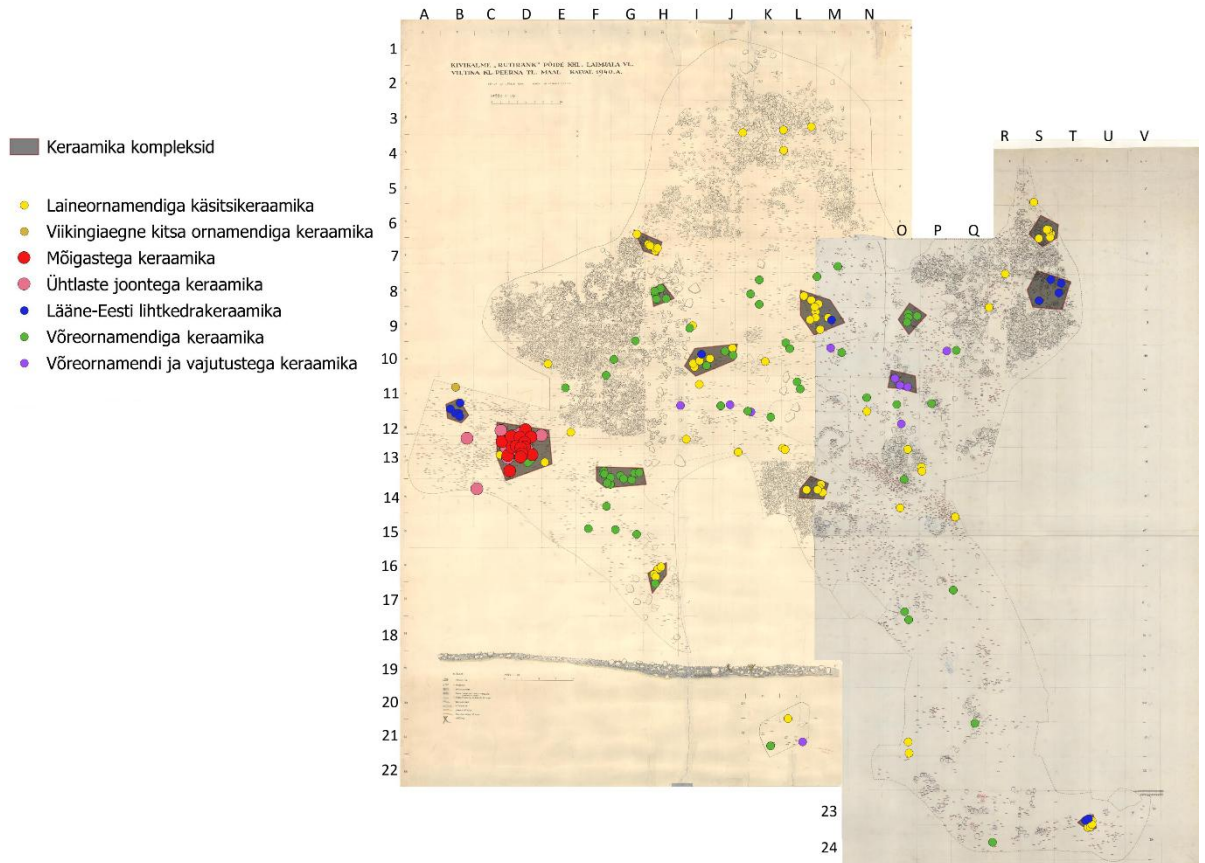

Joonis 18. Eri kriteeriumite alusel määratud kompleksid. Alusjoonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

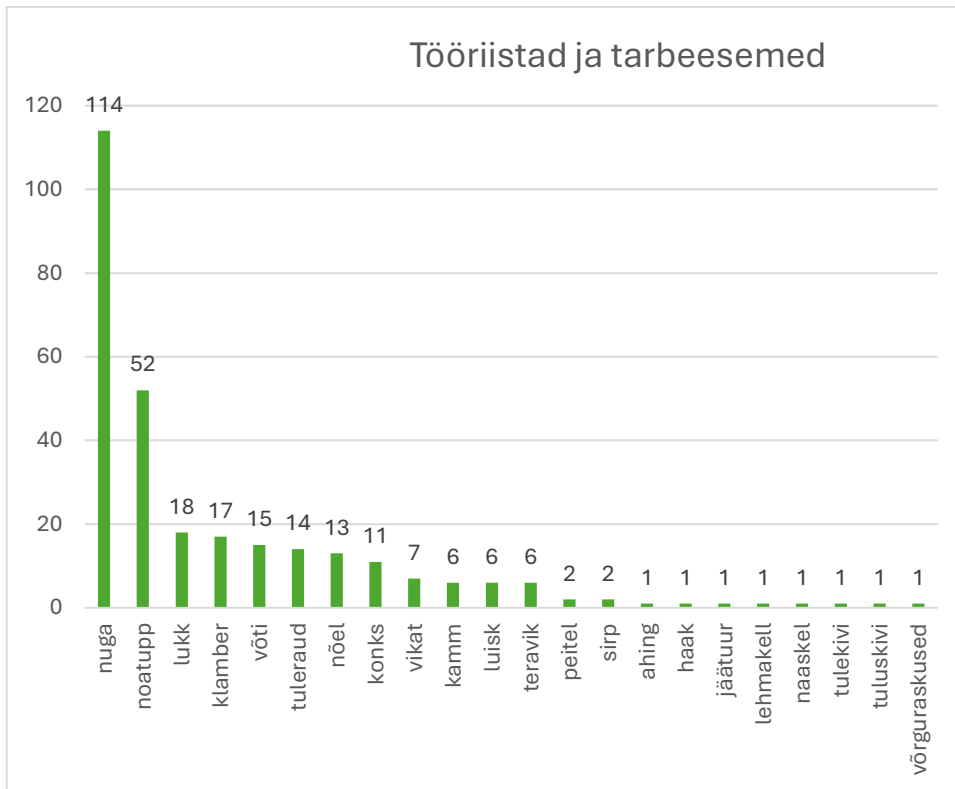
Joonis 19. Kaevamiste ajal märgitud leiukompleksid. Alusjoonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

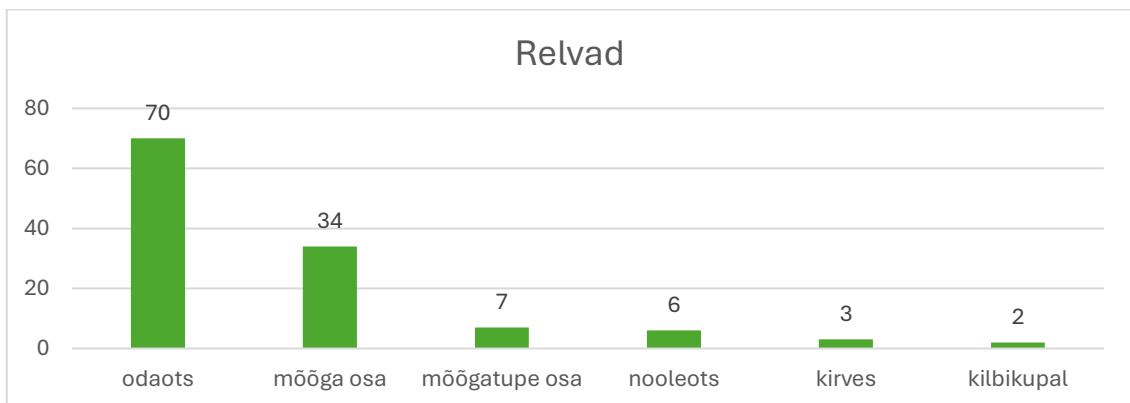

Joonis 21. Eri keraamikatüüpide levik kalmel. Alusjoonis TLÜ Arheoloogia teaduskogu arhiivis. Schmiedehelm; Vassar 1940.

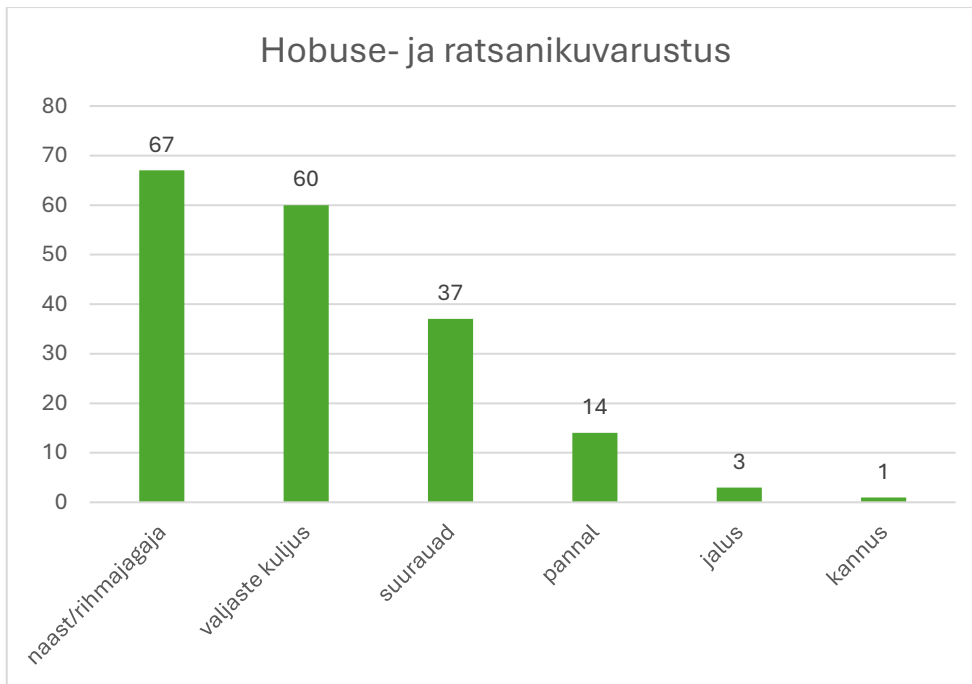
LISA 2. Esemete hulkade graafikud ja esemetüüpide dateeringud

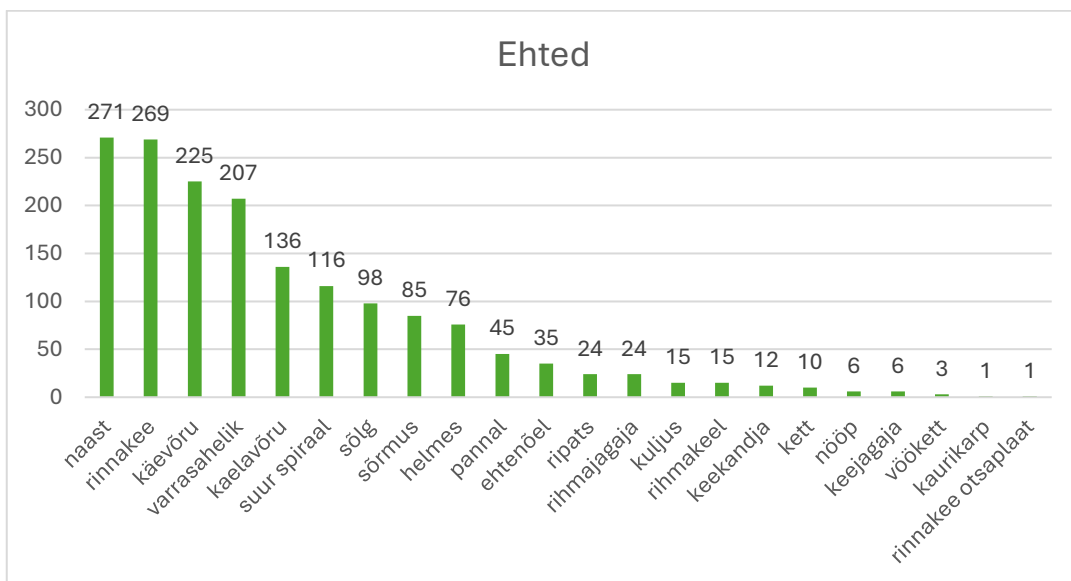
Graafik 1. Tööriistade ja tarbeesemete hulk kalmel.

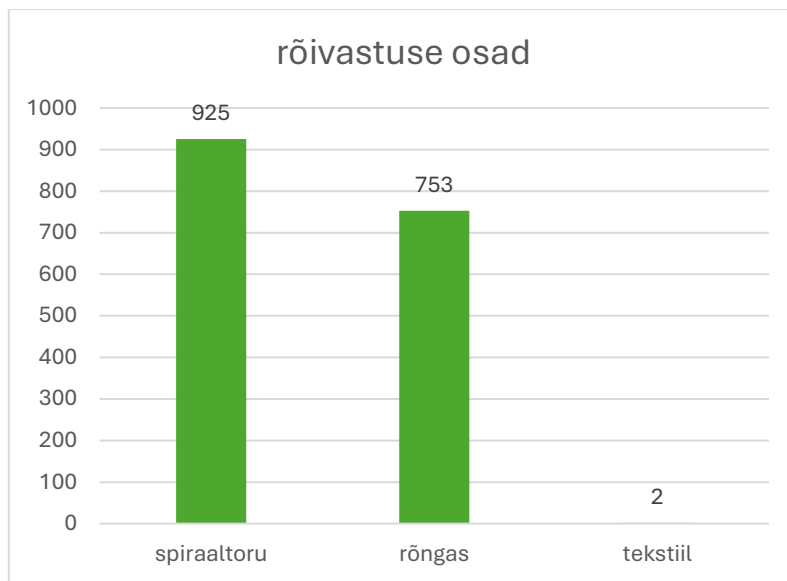
Graafik 2. Relvade hulk kalmel.

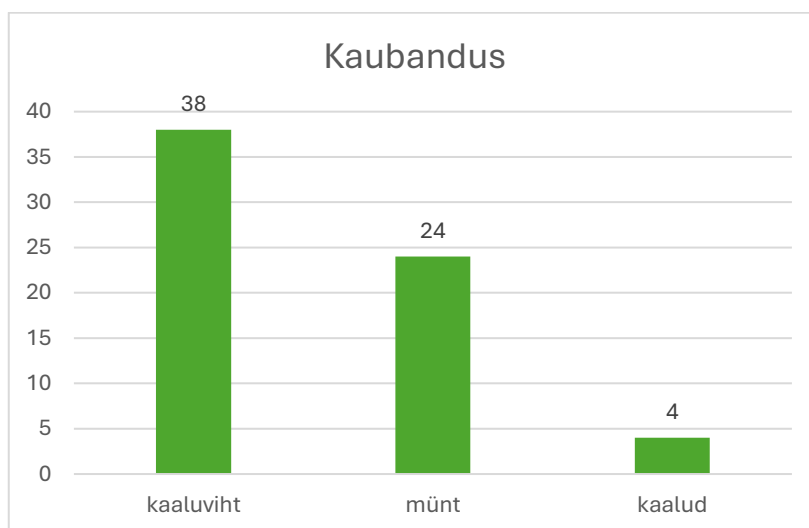
Graafik 3. Hobu- ja ratsavarustuse hulk karmel.

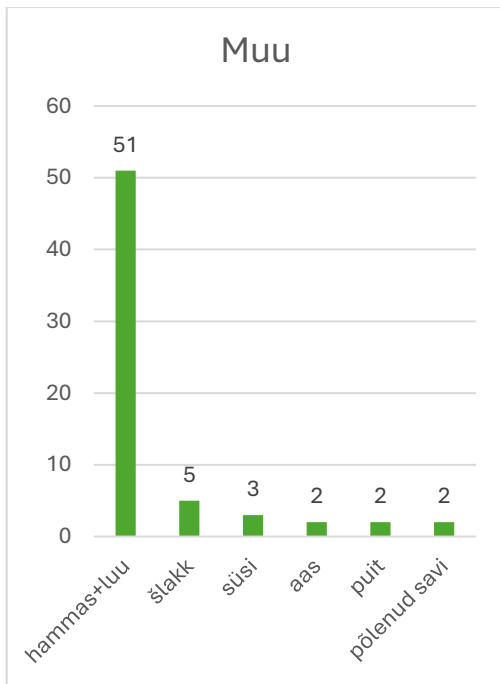
Graafik 4. Ehete hulk karmel.

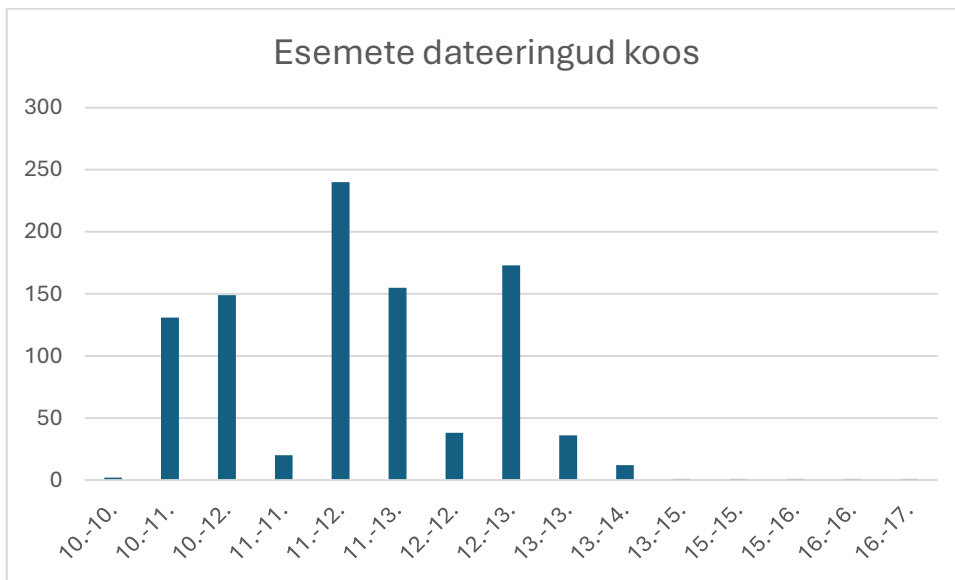
Graafik 5. Rõivastusega seotud esemete hulk kalmel.

Graafik 6. Kaubandusega seotud esemete hulk kalmel.

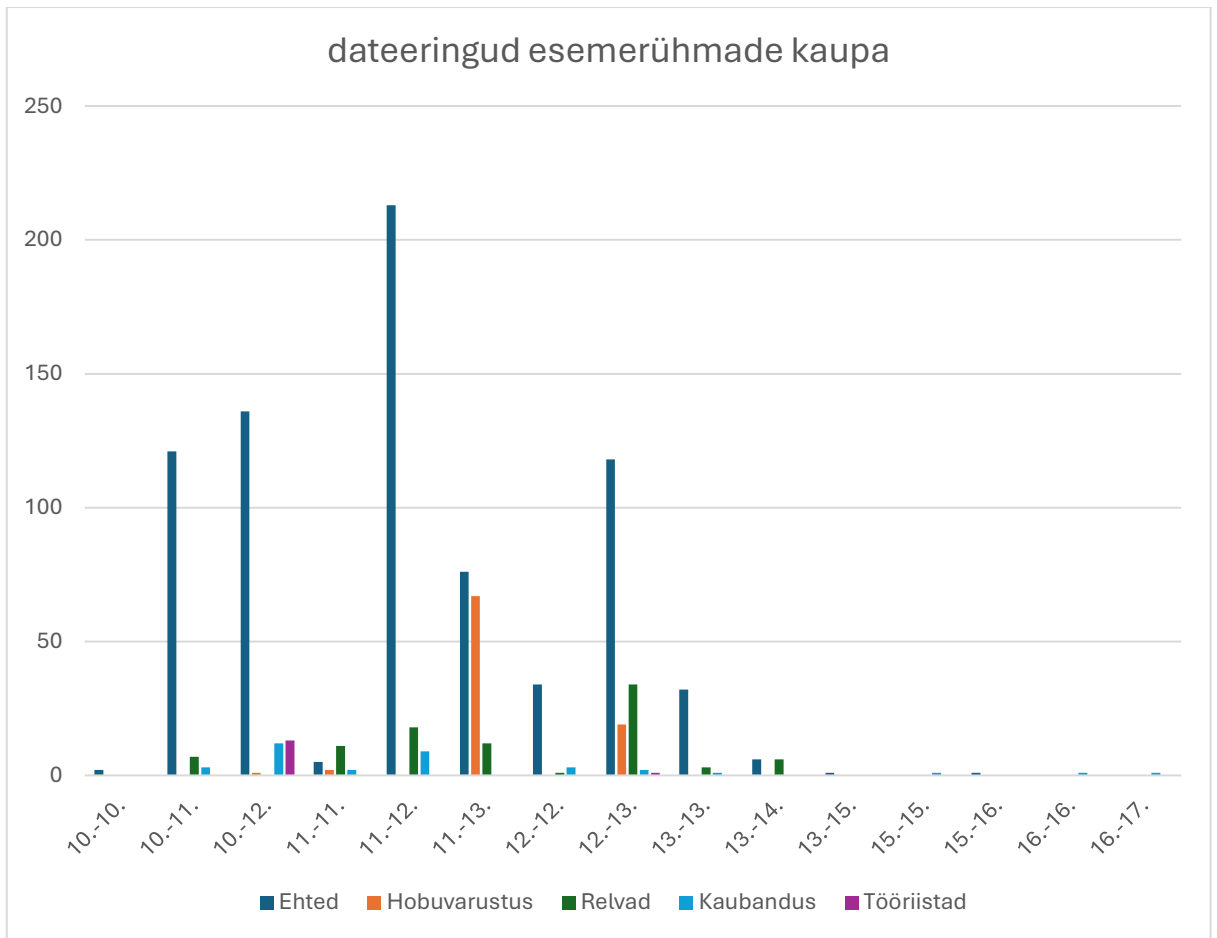

Graafik 7. Muude esemete hulk kalmel.

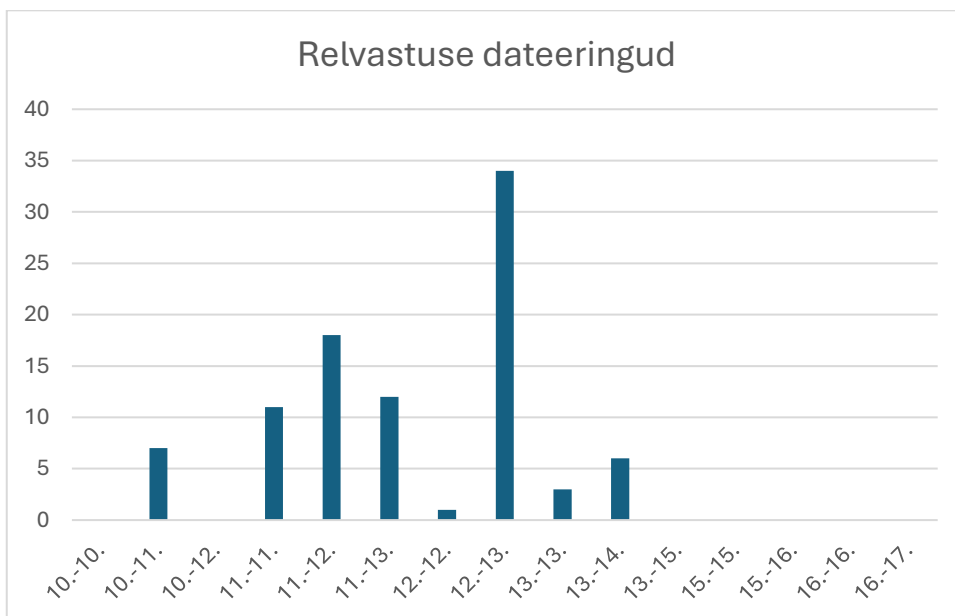

Graafik 8. Kõikide esemete dateeringute jaotus.⁴

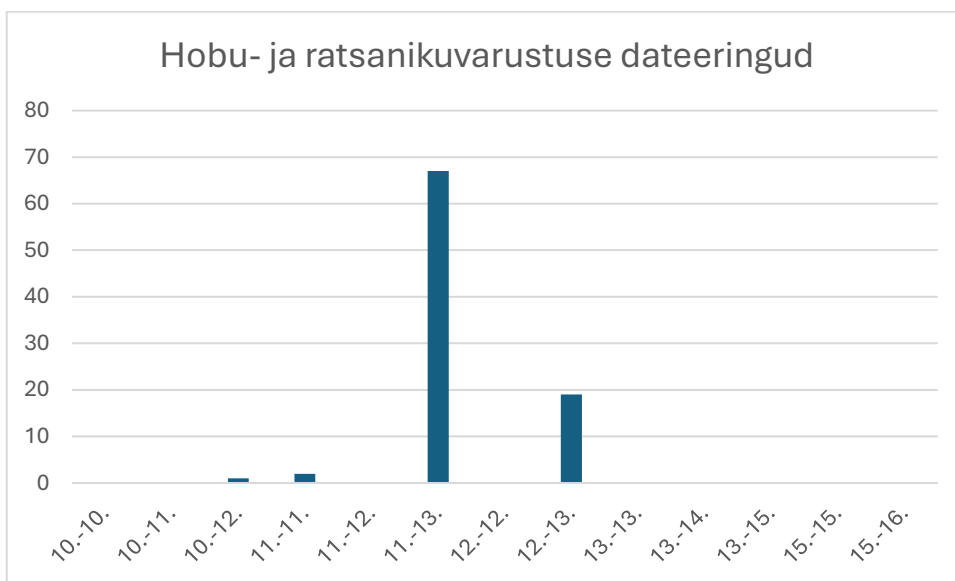
⁴ Dateeringutest on välja jäetud 10.–13. sajandi esemed, kuna need ei anna lisainfot kalme täpsema kasutusaja kohta.

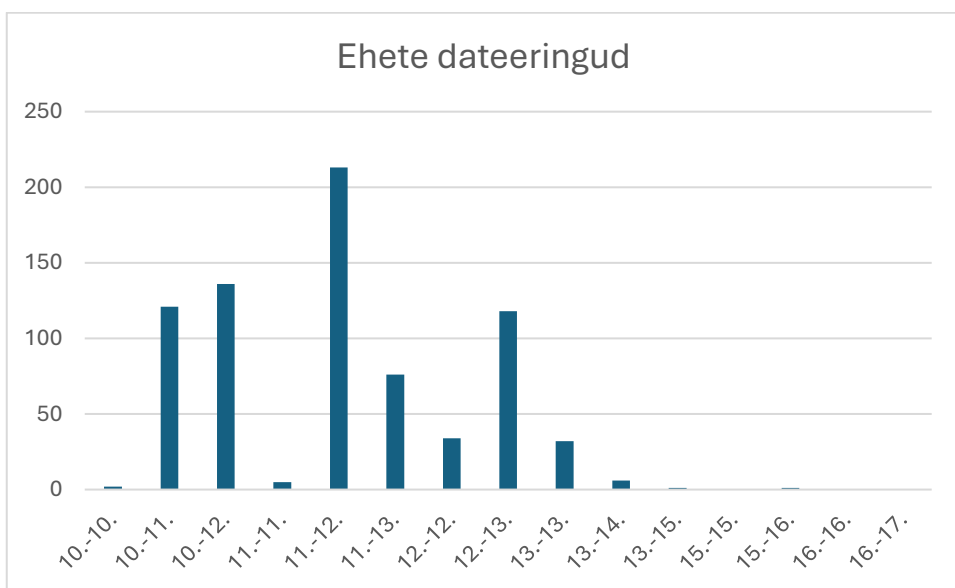
Graafik 9. Dateeringute jaotus esemerühmade kaupa.

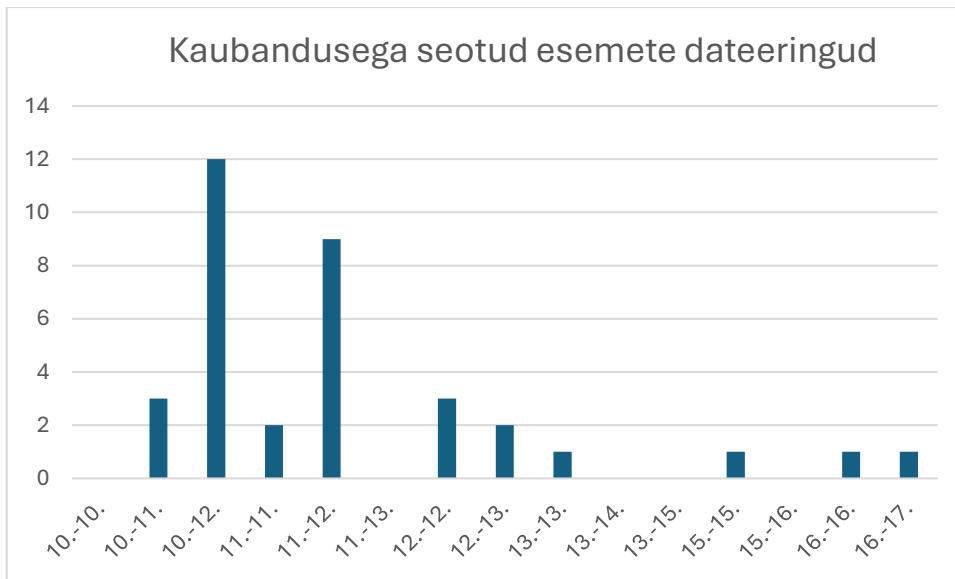
Graafik 10. Relvade dateeringute jaotus.

Graafik 11. Hobu- ja ratsanikuvarustuse dateeringute jaotus.

Graafik 12. Ehete dateeringute jaotus.

Graafik 13. Kaubandusega seotud esemete dateeringute jaotus.

LISA 3. Kiviringkalmete ja komplekside leiud

* Kollasega on märgitud leiud, mida magistritöö koostamise ajal hoidlas ei olnud.

Tabel 1. I kiviringi leiud ja vahetult kiviringi servast saadud leiud

Leiunumber	Arv	Leiutüüp	Leiutüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuskohta	Märkused	Dateering
1081	8	sõrmus	spiraalsõrmuse katked	25			10.-13.
1082	1	helses	pronksplekist keeratud helmes	25			10.-13.
1078*	1	naast				põlenud luud	
1079	1	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	28	alumine kiht		11.-12.
1088	1	suur spiraal		25			10.-13.
1076	1	ese	ese	28		põlenud luud	-
1076	1	võti	suruluku võti	28		põlenud luud	10.-12.
1073	1	suur spiraal		-	põhi 30		10.-13.
1084	3	naast		30			
1081	1	spiraaltoru		-			10.-13.
Kiviringist vahetult väljast saadud leiud							
3723	2	savinõukild		27			10.-13.
3724	1	neet		20			10.-13.
1067	4	savinõukild		-	alumine kiht		10.-13.
1058	9	savinõukild		-	põhja ligidalt		10.-13.
1057	1	suur spiraal		12	keskmise sügavus		10.-13.
1056	1	nuga		20			12.-13.
1052	1	sõrmus		18	põhja ligidalt		
1099	1	naast	nelinurkne ristimotiiviga naast	-	kamara alt		11.-12.
1099	1	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal	-	kamara alt		11.-12.
1100	1	nael		-	alumine kiht		10.-13.
1102	1	neet		-			10.-13.
1102	1	pannal	nelinurkne pannal	-			12.-13.
1102	1	savinõukild		-			10.-13.
1105	1	rõivakaunistus		-	kamara alt		

Tabel 2. II kiviringi leiud ja vahetult kiviringi servast saadud leiud

Leiunumber	Arv	Leiutüüp	Leiutüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
1528	1	kaalud	kaalukauss	10			10.-13.
1537	1	odaots	putkega odaots	-	alumine kiht, paekivil		11.
2184	1	spiraalтору		-	alumine kiht		10.-13.
2185	1	savinõukild		-	alumine kiht		10.-13.
2187	1	naast	kitsas piklik naast	-	alumine kiht		10-11.
2187	1	neet		-	alumine kiht		10.-13.
2189		ese			alumine kiht		
2189		naast			alumine kiht		
2190	1	suur spiraal		-	alumine kiht		10-13.
2191		naast					
2191		rõivakaunistus			alumine kiht		
2191	1	sõlg					
2192	1	rõngas			alumine kiht		
2193	1	naast	suitsete ristnaast	-	alumine kiht		11.-12.
2193	1	naast	lihtne nelinurkne naast	-	alumine kiht		10-13.
2204	1	savinõukild					
Kiviringist vahetult väljast saadud leiud							
1185	7	neet		-			10.-13.
1185	1	savinõukild		-			10.-13.
1625	1	suurauad		12	ülakiht, kivide puhastamisel		11.-13.
1629	1	nuga		-	ülakiht		11.-12.
1632	1	nuga		-	kivide pealt		11.-12.
1637	1	neet		-	keskkiht		11.-13.
1638	1	mõök	mõõga nupp	17	keskkihi alaosa		11.
1640	3	kuljus		24	raudkivi äärest		
1640	4	naast		24	raudkivi äärest		
1640	1	ripats	ristripats	24	raudkivi äärest		
1640	2	rõngas					
1640	1	sõlg	hoburaudsõlg	24	raudkivi äärest		
1640	2	sõrmus		24	raudkivi äärest		
1641	1	nuga					
1643	1	rõngas		-			10.-13.

1643	3	savinõukild		20	põhja ligidalt		10.-13.
1643	1	varrasahelik		20	põhja ligidalt		11.-13.
1651	1	mõök	mõõga käepide	18	suure paekivi servast		11.
1654	1	neet		-	keskkihi allosa		10.-13.
1655	2	neet		20	põhja ligidalt		10.-13.
1655	10	savinõukild		20	põhja ligidalt		10.-13.
1656	3	neet		17			10.-13.
2165	1	kett		-	allkiht, kivide võtmisel		10.-13.
2168	1	ese			allkiht		
2169	1	naast			põhja ligidalt		
2174	1	naast	suitsete ristnaast	-	põhjalt		11.-12.
2180		mõök	mõõga käepideme nupp	-	põhja ligidalt, põhjast 4 cm		11.
2206	8	savinõukild		-	alumine kiht		10.-13.

Tabel 3. III kiviringi leiud ja vahetult kiviringi servast saadud leiud

Leiunumber	Arv	Leiutüüp	Leiutüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
1302	1	kamm		20		põlenud	10.-13.
1305	1	ese		23			10.-13.
1366	2	traat		-	keskkiht		10.-13.
1379	1	nuga		21			10.-13.
1390	4	ese		19			10.-13.
1390	1	neet		19			10.-13.
1393	1	tuleraud		20			10.-13.
1394	1	kett	s-kujuline ketilüli	15	serva ligidalt		10.-13.
1396	1	nael		-	põhjalt		10.-13.
1397	4	ese		-	alumine kiht		10.-13.
1397	1	naast		-	alumine kiht		10.-13.
1403	1	kaaluviht	tünnikujuline kaaluviht	15			10.-11.
1404	1	kuljus	hobuvarustuse kuljus	16	keskkiht		11.-12.
1404	1	pannal	hobuvarustuse pannal	16	keskkiht		10.-13.
1408	3	nael		13	keskkihi ülaosa		10.-13.
1409	1	ese		20	allkihi ülaosa	sulanud	10.-13.
1411	2	ese		22	allkiht		10.-13.
1413	2	naast	nelinurkne naast	14	keskkiht, alumise paksu paeplaadi pealt		10.-13.

2201	2	spiraalatoru		-			10.-13.
2203	1	naast	suitsete ristnaast	-	alumine kiht		11.-12.
Kiviringist vahetult väljast saadud leiud							
1417	1	nael		-			10.-13.
1419	1	sõlg	hoburaudsõle nõel	18	põhja ligidalt		12.-13.

Tabel 4. IV kiviringi leiud

Leiunumber	Arv	Leiutüüp	Leiutüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
1531	1	nael		17			10.-13.
1543	8	neet		10			10.-13.
1550	1	neet		17	keskkiht		10.-13.
1550	4	ese					10.-13.
1553	1	neet		10	ülaosa		10.-13.
1558	2	neet		21	keskkihi allosa		
1559	1	nael		27			10.-13.
1571	2	neet		23			10.-13.
1572	2	neet			põhja ligidalt, kivihunniku juurest		
1576	2	neet		26	põhja ligidalt		10.-13.
1580	1	neet		28	kivihunniku juurest		10.-13.
1581	1	nael		25	põhjalt		10.-13.
1581	2	neet		25	põhjalt		10.-13.
1583	4	neet		16	paeplaadi pealt		10.-13.
1584	1	odaots	odaotsa tera	14	keskmise kiht		10.-13.
1587	5	neet		22			10.-13.
1589	3	nael		15	keskmise kiht		10.-13.
1590	2	nael		15	keskmise kiht		10.-13.
1592	1	neet		15	keskkihi allosa		10.-13.
1595	1	neet		13	keskkiht		
1596	2	nael			põhi 28		10.-13.
1597	3	nael			põhi 25		10.-13.
1598	1	ese	noa (?) katke	25	põhjalt		10.-13.
1598	7	neet		25	põhjalt		10.-13.
1606	1	nael		13	keskkiht		10.-13.
1607	1	ese					10.-13.
1609	1	neet		23			10.-13.
1610	1	neet		22			10.-13.
1611	1	neet		15	keskkiht		10.-13.
1614	1	neet		30			10.-13.
1618	2	neet					10.-13.
1619	1	spiraalatoru	pikk spiraalatoru	15			10.-13.
1623	1	kuljus	hobuvarustuse kuljus	21	põhja ligidalt		11.-12.
1626	4	neet		22	alumine kiht		10.-13.

1633	1	neet		5	ülakihis asunud paeplaadilt		10.-13.
1637	1	neet			keskkiht		10.-13.
1645	1	nael		28			10.-13.
1646	1	naast	lipsukujuline naast	15	keskkiht		10.-13.
1647	3	neet			allkihi ülaosa		10.-13.
1652	1	nael		30	põhja ligidalt		10.-13.
1665	1	neet		20	keskkihi allosa		10.-13.
1671	1	odaots	putkega odaots	putk 10, tera 23		maasse löödud	11.
1679	1	neet		25	põhja ligidalt		10.-13.
1682	9	nael		15			10.-13.
1698	1	ese			suure kivi serva alt		
1698	2	neet			suure kivi serva alt		
1698	1	nooleots			suure kivi serva alt		
1703	1	nooleots	pika rootsuga nooleots		alumine kiht, saadud kivide eemaldamisel		10.-13.
1704	3	nael			alumine kiht		10.-13.
1709	2	neet		15	keskmine sügavus		10.-13.
1715	9	nael			alumine kiht		10.-13.
1721	2	nael					10.-13.
1724	1	pannal	suur nelinurkne pannal				12.-13.
1730	1	neet		20	alumine kiht		10.-13.
1731	1	neet		20	alumine kiht		10.-13.
1735	1	nael		22	alumine kiht		10.-13.
1736	3	nael			posti alt (?)		10.-13.
1737	3	nael			alumine kiht, alumiselt paeplaadilt		10.-13.
1746	1	nael			keskmine sügavus		10.-13.
1752	1	neet					10.-13.
1758	1	neet		20			10.-13.
1763	1	naast		13	keskmine sügavus		10.-13.
1769	1	neet					10.-13.
1770	1	neet		15			10.-13.
1777	1	nael					10.-13.
1777	1	neet			pinna ligidalt		10.-13.
1787	2	nael					10.-13.
1821	1	naast	suitsete ristnaast		keskmine sügavus		11.-12.
1843	1	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	20	keskkihi allosa		11.-12.
1845	1	naast	mandlikujuline suitsete naast	20			10.-13.
1848	2	neet			ülemine kiht		10.-13.
1854	1	neet			pinna ligidalt		10.-13.
1872	1	nael			ülemine kiht		
1889	1	neet			põhjalt		10.-13.
1890	1	nael			põhjalt		10.-13.

1891	1	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast		põhja ligidalt		11.-12.
1908	1	ripats	tilgakujuline ripats		põhja ligidal, põhjast 4-5 cm		10.-13.
1912	1	naast		27	alumine kiht		
1912	1	spiraalatoru		27	alumine kiht		
1919	2	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	17	allkihi ülaosa		
1920	1	helses	sinine klaashelmes	25		sulanud	10.-13.
1922	1	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	26			11.-12.
1930	1	ripats	tilgakujuline ripats	28	alumine kiht		10.-13.
1939	1	nael		25			
1939	1	luu		25			
1939	2	naast		25			
1939	3	neet		25			
1946	1	helses	sinine klaashelmes		raudkivi allserva alt	sulanud	10.-13.
1960	7	neet					10.-13.
1993	1	nael					10.-13.
1994	1	neet					10.-13.
1997	2	neet		15	põhi 18-20, küntud?		10.-13.
1999	1	naast	ümmargune suur keskelt kõrgem naast	8	endine põld		11.-12.
2002	1	naast	suitsete ristnaast	12			11.-12.
2003	1	neet		15			
2005	1	naast	nelinurkne suitsete naast	12			11.-12.
2013	1	neet					10.-13.
2028	1	savinõukild					10.-13.
2028	1	võõ osa					
2033	2	neet					10.-13.
2039	1	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast		allkihi ülaosas		11.-12.
2039	1	loomahammas			allkihi ülaosas		10.-13.
2041	1	neet			allkiht		10.-13.
2041		luu			allkiht		
2043	1	kamm			allkiht	põlenud	10.-13.
2044	1	helses	sinine klaashelmes		põhja ligidalt	sulanud	10.-13.
2048	1	helses	sinine klaashelmes		allkihi ülaosas	sulanud	10.-13.
2054	2	neet			endine põld		10.-13.

Tabel 5. V kiviringi ja kõrvalasuva leiukompleksi leiud

Leiunumber	Arv	Leitüüp	Leitüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
2511	1	ese		-	alumine kiht, põhi 22		10.-13.
2511	1	varrasahelik		-	alumine kiht, põhi 22		11.-13.
2517	1	savinõukild		15	põhi 27		10.-13.
2517	1	traat		15	põhi 27		10.-13.
2542	1	naast	hobuvaljaste naast	-			11.-12.
2542	1	plekk		-			10.-13.
2542	1	rõngas		-			10.-13.
2545	1	naast		-		põlenud luud	10.-13.
2545	1	suur spiraal		-		põlenud luud	10.-13.
2546	1	ese		-		põlenud luud	10.-13.
2546	4	naast	piklik naast	-		põlenud luud	10.-13.
2547	1	plekk	naast?	17	põhi 30	põlenud luud	10.-13.
2550	1	plekk		-	keskkiht		10.-13.
2551	1	ese		15-17		põlenud luud	10.-13.
2551	5	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	15-17		põlenud luud	11.-12.
2559	2	suurauad		20			11.-13.
2561	2	savinõukild		20			10.-13.
2561	1	suur spiraal		20			10.-13.
2562	2	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				
2562	1	spiraalatoru					
2562	3	savinõukild					
2565	1	kaaluvih	tünnikujuline kaaluvih	18	alumine kiht		10-12.
2566	3	savinõukild		-			10.-13.
2567	1	käevõru	pronksplekist käevõru?		alumine kiht		

2567	1	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	-	alumine kiht		11-12.
2567	6	plekk		-	alumine kiht		10.-13.
2568	6	plekk		-	põhjalt		10.-13.
2568	1	rõngas		-			10.-13.
2572	1	neet		-	alumine kiht		10.-13.
2573	1	savinõukild		-	alumine kiht		10.-13.
2577	1	rinnakee		-	põllu servast		10.-13.
2578	8	savinõukild		-			10.-13.
2584	26	savinõukild		-			10.-13.
2586	1	odaots		-	alumine kiht		10.-13.
2589	1	tuleraud					10.-13.
Kiviringi kõrval asuva kompleksi leiud							
2471	1	spiraalatoru		20	alumisel paeplaadil		10.-13.
2475	1	rinnakee		22	põhjalt, paeplaadi serva alt		10.-13.
2476	1	jalus		25			10.-13.
2477	1	ese		-	põhjalt		10.-13.
2478	1	spiraalatoru		-	alumine kiht		10.-13.
2479	1	spiraalatoru		-	alumine kiht		10.-13.
2482	1	spiraalatoru		-	alumine kiht		10.-13.
2484	1	käevõru	Liivi tüüpi käevõru	-	alumine kiht		11.-12.
2486	1	kaelavõru	kitsas kaelavõru	-			10.-11.
2487	14	savinõukild		-			10.-13.
2489	1	varrasahelik		-	alumine kiht		11.-13.
2491	1	kaelavõru	kitsas kaelavõru	30	põhjalt		10.-11.
2494	1	rinnakee		-			10.-13.
2494	1	spiraalatoru		-			10.-13.
2494	1	rõngas		-			10.-13.
2495	1	ripats	ripatsmünt				
2498	1	rõngas		-			10.-13.
2498	8	savinõukild		-			10.-13.
2534	1	kaelavõru	kitsas kaelavõru	-			10.-11.
2541	2	ese		-			10.-13.

2541	1	spiraalatoru		-			10.-13.
2541	2	rõngas		-			10.-13.

Tabel 6. VI kiviringi leiud

Leiunumber	Arv	Leitüüp	Leitüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
2500	2	varrasahelik		--			11.-13.
2502	4	varrasahelik		13	põhi 25		11.-13.
2514	1	kaelavõru	liitkaelavõru	7	põhi 13		10.-11.
2515	2	ese	sulanud ripatsi (?) katked	15	põhi 22		10.-13.
2515	1	kaaluviht	hobusekujuline kaaluviht	15	põhi 22	palju põlenud luid	11.-12.
2515	1	naast		15	põhi 22		10.-13.
2515	1	savinõukild		15	põhi 22		
2524	1	käevõru	paksust pronksplekist käevõru	-	alumine kiht, põhi 17		11.-12.
2537	1	rinnakee		21	põhjalt		10.-13.
2539	2	rinnakee		-			10.-13.
2539	2	spiraalatoru		-			10.-13.
2539	3	rõngas		-			10.-13.
2539	1	savinõukild		-			10.-13.
2563	1	keekandja	seljaplaat	12	põhi 17-25		11.
2564	10	ese		-	keskkiht/allkiht, põhi 17-25		10.-13.
2564	4	käevõru?		-	keskkiht/allkiht, põhi 17-25		10.-13.
2564	4	luu		-	keskkiht/allkiht, põhi 17-25		10.-13.
2564	16	plekk		-	keskkiht/allkiht, põhi 17-25		10.-13.
2564	47	rinnakee		-	keskkiht/allkiht, põhi 17-25		10.-13.
2564	48	spiraalatoru		-	keskkiht/allkiht, põhi 17-25		10.-13.
2564	61	rõngas		-			10.-13.
2564	5	rõngas		-			10.-13.
2564	1	rõngas		-			10.-13.

2564	1	suur spiraal		-	keskkiht/allkiht, põhi 17-25		10.-13.
2579	7	ese		-		sulanud	10.-13.
2579	4	kaelavõru	liitkaelavõru	-			10.-11.
2579	4	luu		-			10.-13.
2579	17	noatupp	noatupe ktk-d	-			12.-13.
2579	23	rinnakee		-			10.-13.
2579	30	spiraaltoru		-			10.-13.
2579	32	rõngas	rõngas	-			10.-13.
2585	1	kaelavõru	liitkaelavõru	-	alumine kiht		10.-11.
2587	1	kaelavõru	liitkaelavõru	16	alumine kiht		10.-11.
2588	1	ehtenõel		15-17			11.-12.
2588	3	kaelavõru	liitkaelavõru	15-17			10.-11.
2588	1	rinnakee vahel		15-17			10.-13.
2588	4	rinnakee		15-17			10.-13.
2590	2	ese		-	põhjalt	sulanud	10.-13.
2590	3	helses	tünnikujuline pronkshelses	-	põhjalt		11.-13.
2590	1	kaelavõru	liitkaelavõru	-	põhjalt		10.-11.
2590	3	käevõru	lai pronksplekist käevõru	-	põhjalt		11.-12.
2590	9	plekk		-	põhjalt		10.-13.
2590	11	rinnakee		-	põhjalt		10.-13.
2590	15	spiraaltoru		-			10.-13.
2590	7	rõngas		-			10.-13.
2590	1	savinõukild		-	põhjalt		10.-13.
2590	1	suur spiraal		-	põhjalt		10.-13.
2590	1	sõrmus			põhjalt		
2591	1	naast					
2592	1	savinõukild		-			10.-13.
2592	6	varrasahelik		-			11.-13.
2596	1	varrasahelik		-			11.-13.
2598	1	nael		-	kivi servalt		10.-13.
2599	1	varrasahelik		15	põhi 27		11.-13.

Tabel 7. VII kiviringi leiud

KIVIRINGIS OLNUD LEIUD							
Leiunumber	Arv	Leiutüüp	Leiutüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
1055	1	savinõukild		15	põhja ligidalt		10.-13.
1086	1	suur spiraal		22		põlenud luud	10.-13.
1087	1	neet					10.-13.
1087	1	plekk					10.-13.
1090	2	ese		20			10.-13.
1096	1	savinõukild					10.-13.
1098	1	nael		20	põhjalt		10.-13.
1107	1	naast	sachambuliline naast?		põhja ligidalt	põlenud luud	12.
1107	1	spiraalтору					10.-13.
1109	1	traat		26	põhjalt		
1111	1	kuljus	hobuvarustuse kuljus		alumine kiht		11.-12.
1112	1	nael		20			10.-13.
1113	1	nael			alumine kiht	raudkivi all sütt ja põlenud luud	10.-13.
1113	1	savinõukild		10			10.-13.
1118	1	kuljus	hobuvarustuse kuljus				11.-12.
1118	5	käevõru	spiraalkäevõru				10.-12.
1118	1	neet					10.-13.
1118	1	peitel					10.-13.
1118	9	rinnakee					10.-13.
1118	3	spiraalтору					10.-13.
1118	1	savinõukild					10.-13.
1119	1	naast		18			
1119	3	nael		18			10.-13.
1119	1	neet		18			10.-13.
1121	2	varrasahelik		17	paeplaadilt		11.-13.
1122	3	lukk		10			12.-13.
1126	2	neet		23	põhjalt		10.-13.
1128	1	neet		21	põhjalt		10.-13.
1132	1	ese		18			
1135	1	suur spiraal		23			10.-13.
1138	1	pannal			kamara alt, suure paeplaadi pealt		

1144	1	konks		13	keskmise sügavus		10.-13.
------	---	-------	--	----	------------------	--	---------

Tabel 8. VIII kiviringi leiud

Leiunumber	Arv	Leiutüüp	Leiutüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
749	1	spiraalatoru					10.-13.
750	1	suurauad		13	põhi kuni 20		11.-13.
751	1	mõök	mõõga kaitseraud	14	alumiselt paekivilt		
752	1	rinnakee	rinnakee katked		põhja ligidalt		10.-13.
753	2	ese					10.-13.
753	1	kee	rinnakee katked				
753	3	spiraalatoru					10.-13.
753	8	rõngas					10.-13.
753	1	luu	põlenud luukild				
754	1	nael					10.-13.
755	1	mõök	mõõga käepideme nupp	20			11.
757	1	spiraalatoru					10.-13.
758	1	kaelavõru		20	põhjalt		
759	4	spiraalatoru					10.-13.
759	13	rõngas					10.-13.
759	1	rõngas					10.-13.
760	1	ehtenõel	ehtenõela vars	20			12.-13.
761	2	rinnakee			põhja ligidalt		10.-13.
762	1	rinnakee		18			10.-13.
762	1	ripats	ristripats	18			11.-12.
762	3	rõngas					10.-13.
763	1	varrasahelik					11.-13.
764	1	rinnakee					10.-13.
765	1	münt	ripatsmünt	23	põhjalt		
766	1	ese		24	põhjalt		10.-13.
766	1	spiraalatoru					10.-13.
778	1	mõök	mõõga kaitseraud	16	põhja ligidalt		11.
790	7	spiraalatoru					10.-13.
790	3	rõngas					10.-13.
792	1	naast		8			10.-13.
792	1	spiraalatoru					10.-13.
1004	5	helses	sulanud klaashelses	23	põhjalt		10.-13.
1004	1	nael		23	põhjalt		10.-13.

1004	22	spiraalatoru		23	põhjalt		10.-13.
1004	8	rõngas					10.-13.
1004	1	savinõukild		23	põhjalt		10.-13.
1004	8	luu	põlenud luukillud	23	põhjalt		
1037	1	spiraalatoru		20			10.-13.
1037	1	savinõukild		20			10.-13.
1039	1	helmes	tumesinine klaashelmes		alumine kiht		10.-13.
1039	1	rõngas					10.-13.
1039	1	savinõukild			alumine kiht		10.-13.
1043	1	spiraalatoru		15			10.-13.
1047	60	savinõukild		17-18	põhja ligidalt		10.-13.

Tabel 9. IX kiviringi leiud

Leiunumber	Arv	Leiutüüp	Leiutüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
4939	1	spiraalatoru		-			10.-13.
4939	5	savinõukild		-			10.-13
4939	1	luu		-			10.-13
4946	2	savinõukild		20			10.-13
4972	1	savinõukild		38			10.-13
4982	1	odaots	odaotsa katke	31			10.-13.
4984	1	ese		35			10.-13
4984	1	savinõukild		35			10.-13

Tabel 10. Kaevamiste joonistel märgitud leiukomplekside leiud

Alanr	Arv	Materjal	Leiutüüp	Leiutüüp täpsem	Sügavus	Märkused sügavuse kohta	Märkused	Dateering
1.	I 3							
5080	1	savi	savinõukild		18			10.-13.
5128	3	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		põhja ligidalt		10.-12.
2.	I-J 3							
5068	1	raud	rõngas					
5072	1	savi	savinõukild		28			10.-13.

5072	1	vasesulam	traat		28			10.-13.
5073	1	vasesulam	ese		30			10.-13.
5074	1	vasesulam	spiraalatoru		18			10.-13.
5074	3	savi	savinõukild		18			10.-13.
5075	7	savi	savinõukild		20	20 cm läbimõõduga alalt		10.-13.
5076	1	vasesulam	ese		22			10.-13.
5078	1	raud	rõngas					10.-13.
5079	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
5081	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
5081	2	savi	savinõukild					10.-13.
3.								
	M-N 4							
5292	1	vasesulam	rihmajagaja		22			
5292	1	savi	savinõukild		22			
5293	1	savi	savinõukild		27			
5294	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	20			10.-12.
5294	1	vasesulam	spiraalatoru		20			10.-13.
5294	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
5296	5	vasesulam	spiraalatoru		22			10.-13.
5305	3	vasesulam	spiraalatoru		22			10.-13.
5307	6	vasesulam	spiraalatoru		28			10.-13.
5312	1	lubikoda	kaurikarp		30	50 cm läbimõõduga alalt		10.-13.
5312	24	vasesulam	spiraalatoru		30	50 cm läbimõõduga alalt		10.-13.
5312	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
5312	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
5312	4	savi	savinõukild		30	50 cm läbimõõduga alalt		10.-13.
5320	1	raud	noatupp	noatupe naast	30			10.-13.
5320	1	vasesulam	spiraalatoru		30			10.-13.
5320	3	vasesulam	rõngas					10.-13.
5320	4	savi	savinõukild		30			10.-13.
4.								
	M 5							
5283	1	vasesulam	spiraalatoru		25			
5283	1	raud	varrasahelik		25			
5376	1	vasesulam	ese		25			10.-13.
5376	1	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
5376	1	vasesulam	suur spiraal		25			10.-13.
5454	1	vasesulam	spiraalatoru		20	kännu all, paeplaatide peal		10.-13.
5455	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	35			10.-13.
5456	2	vasesulam	kuljus		35			

5457	1	vasesulam	ese		30	25 cm läbimõõduga alalt		10.-13.
5457	12	vasesulam	spiraalatoru		30	25 cm läbimõõduga alalt		10.-13.
5457	1	vasesulam	sõlg	hoburaudsõlg	30	25 cm läbimõõduga alalt		12.-13.
5460	1	vasesulam	noatupp	Saaremaa-tüüpi laiendiga noatupe naast	30			13.
5460	1	raud	varrasahelik		30			10.-13.
5461	1	vasesulam	käevõru	laiakilbiline käevõru	35			13.
5461	1	vasesulam	ripats	luunulakujuline ripats	35			13.
5461	3	vasesulam	spiraalatoru		35			10.-13.
5461	2	vasesulam	sõlg	hoburaudsõlg	35			12.-13.
5462	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	35			10.-13.
5463	8	vasesulam	spiraalatoru		35			10.-13.
5463	1	vasesulam	vööket		35			10.-13.
5463	14	luu			35			
5464	1	vasesulam	helses	kaksikkooniline helmes				11.-13.
5464	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
5467	2	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
5.								
	R-S 5							
81	2	vasesulam	spiraalatoru			põhja ligidalt	N-kiilust	10.-13.
82	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		põhja ligidalt	N-kiilust	10.-12.
85	1	vasesulam	ese			põhjalt	N-kiilust	10.-13.
85	1	vasesulam	kaelavõru	mitmest traadist keeratud kaelavõru		põhjalt	N-kiilust	13.
122	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	25		N-kiilust	10.-13.
122	2	vasesulam	ese		25		N-kiilust	10.-13.
123	3	savi	savinõukild		25		leiu 122. kõrvalt	10.-13.
132	1	raud	ese			põhja ligidalt	N-kiilust	10.-13.
137	1	vasesulam	ripats	ripatsi kand		põhja ligidalt	N-kiilult	10.-13.
146	1	vasesulam	ese			põhja ligidalt	must muld	10.-13.
6.								
	I 6-7							
3248	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
3251	1	vasesulam	ese		25			10.-13.
3256	14	savi	savinõukild			kännu juurte vahelt		10.-13.
3261	2	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	18			10.-12.

3261	5	savi	savinõukild		18			10.-13.
3262	3	vasesulam	rõngas					10.-13.
3262	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3262	4	savi	savinõukild		25			10.-13.
3262	3	vasesulam	varrasahelik		25			10.-13.
3263	2	vasesulam	varrasahelik		15			10.-13.
3270	1	vasesulam	ehtenõel	ehtenõela vars	18			12.-13.
3271	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
3278	5	savi	savinõukild		25			10.-13.
3284	4	vasesulam	käevõru		6			
3287	2	savi	savinõukild		8			10.-13.
3293	1	vasesulam	rihmajagaja	kolmeosaline rihmajagaja	30			11.-12.
3294	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
5151	1	vasesulam	suur spiraal		42			10.-13.
5152	1	vasesulam	kaelavõru	mitmest traadist keeratud kaelavõru	25			12.-13.
5152	3	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
5153	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
5185	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
5188		puit	puit		30			
5188	3	vasesulam	rõngas					10.-13.
5188	6	savi	savinõukild		30			10.-13.
5188	2	vasesulam	traat		30			10.-13.
5196	2	vasesulam	sõlg	hoburaudsõlg	25			12.-13.
5196	2	vasesulam	sõrmus	jämeneva keskosaga sõrmus	25			13.
7. I 7-8								
3225	2	savi	savinõukild		15			10.-13.
3226	1	raud	nuga		20			10.-13.
3227	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
3229	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
3230	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3230	6	savi	savinõukild		20			10.-13.
3232	1	raud	ese		15			10.-13.
3246	2	savi	savinõukild		15			10.-13.
3247	1	savi	savinõukild		12			10.-13.
3249	1	raud	nuga		10			10.-13.
3250	1	vasesulam	suur spiraal		20			10.-13.
3254	1	savi	savinõukild		13			10.-13.
3255	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	20			10.
3258	1	vasesulam	kett	punutud kett	12			12.-13.
3259	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3260	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3263	2	vasesulam	varrasahelik		15			10.-13.
3264	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3265	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	20			10.

3267	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
3268	1	vasesulam	käevõru		8			10.-13.
3269	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	10			10.
3269	2	savi	savinõukild		10			10.-13.
3272	2	vasesulam	ese		20			10.-13.
3272	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
3273	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
3274	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	17			10.
3275	2	vasesulam	spiraalтору		12			10.-13.
3277	1	raud	ehtenõel	ühendharuline kaksik-ristpeanõel	30			12.-13.
3279	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	25			10.-13.
3279	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	25			10.
3279	2	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
3279	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3282	2	vasesulam	spiraalтору		255			10.-13.
3282	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3282	1	vasesulam	traat		25			10.-13.
3282	1	vasesulam	varrasahelik		25			10.-13.
3285	1	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
3285	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3285	1	vasesulam	traat		25			10.-13.
3286	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
3286	4	vasesulam	traat		10			10.-13.
3288	3	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	20			10.-11.
3288	1	vasesulam	münt		20			
3288	1	vasesulam	naast?		20			
3288	2	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3288	8	vasesulam	traat		20			10.-13.
3289	2	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
3289	2	savi	savinõukild		30			10.-13.
3290	1	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
3290	2	savi	savinõukild		25			10.-13.
3291	2	vasesulam	sõrmus		30			
3292	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	30			10.
3292	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
3292	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3297	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	12			10.-12.
8.								
M 7								
849	2	vasesulam	naast	nelinurkne ristimotiiviga naast	30	põhjalt		11.-12.
849	1	vasesulam	sõlg	hoburaudsõle nõel	30	põhjalt		12.-13.
855	1	vasesulam	naast		15	keskmise sügavus, põhi 30		10.-13.

855	2	vasesulam	naast	nelinurkne ristimotiiviga naast	15	keskmine sügavus, põhi 30		11.-12.
855	2	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
855	5	savi	savinõukild		15	keskmine sügavus, põhi 30		10.-13.
855	2	vasesulam	sõlg	hoburaudsõle nõel	15	keskmine sügavus, põhi 30		12.-13.
856	1	vasesulam	pannal	Urnesi stiilis pannal		suure raudkivi alt		11.
859	2	vasesulam	naast	südamekujuline naast	25	alumistel paeplaatidel		11.-12.
859	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
859	3	savi	savinõukild		25	alumistel paeplaatidel		10.-13.
869	1	vasesulam	spiraalтору		25			
869	1	savi	savinõukild		25			
877	1	vasesulam	rihmajagaja	kolmeosaline rihmajagaja	20			11.-12.
887	23	savi	savinõukild					10.-13.
888	1	vasesulam	käevõru	ahenevate otstega käevõru	21	põhja ligidalt		12.-13.
888	2	vasesulam	suur spiraal		22	põhja ligidalt		10.-13.
897	1	metall	ese	vaheliti otstega sõrmus	24	põhi 25		10.-13.
897	1	vasesulam	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal	24	põhi 25		11.-12.
897	1	vasesulam	sõrmus		24	põhi 25		10.-13.
899	10	savi	savinõukild					10.-13.
901	13	savi	savinõukild		22	põhjalt		10.-13.
911	2	savi	savinõukild		21	põhja ligidalt		10.-13.
911	1	vasesulam	sõrmus	ühtlaselt lai vaheliti otstega sõrmus	21	põhja ligidalt		10.-13.
925	5	savi	savinõukild					10.-13.
928	1	vasesulam	ese		14		palju põlenud luid	10.-13.
928	1	vasesulam	kaaluviht	kerakujuline kaaluviht	14		palju põlenud luid	10.-11.
931	1	raud	varrasahelik		27	põhjalt		10.-13.
9.	O-P 7-8							
571	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		keskmine sügavus		10.-12.
579		vasesulam	käevõru					
579		vasesulam	spiraalтору					
579		vasesulam	kee					

582	4	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
582	1	savi	savinõukild					10.-13.
585	3	vasesulam	plekk				pealne kiht, kivide pealt	10.-13.
592	4	savi	savinõukild				keskmine sügavus	10.-13.
596	1	raud	neet				pinna ligidalt	10.-13.
613	1	vasesulam	käevõru				keskmine sügavus	
618	1	vasesulam	kuljus		17		keskmine sügavus	
620	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
620	1	raud	varrasahelik		15		keskmine sügavus	10.-13.
624	1	raud	kaaluviht	kerakujuline kaaluviht	12			10.-12.
665	1	hõbe	münt				keskkiht	
666	1	vasesulam	rihmakeel				põhja ligidalt	10.-12.
667	1	vasesulam	kaaluviht				põhja ligidalt	
677	1	raud	naast	valjanaast				11.-13.
680	1	vasesulam	suur spiraal		15		põhi u 17	10.-13.
717	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
718	9	savi	savinõukild				kivide võtmisel	10.-13.
719	1	raud	neet				kivide võtmisel	
722	3	vasesulam	kee	rinnakee katked			alumine kiht, kivide võtmisel	10.-13.
722	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
723	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
727	1	vasesulam	noatupp	Saaremaa-tüüpi laiendiga noatupe naast			põhja ligidalt	13.
728	7	savi	savinõukild					10.-13.
729	29	savi	savinõukild				põhja ligidalt	10.-13.
730	1	raud	varrasahelik				alumine kiht	10.-13.
730	1	raud	võti	suruluku võti			alumine kiht	10.-12.
732	7	savi	savinõukild					10.-13.
733	1	vasesulam	spiraalatoru					
735	13	savi	savinõukild				kivide võtmisel	10.-13.
737	1	vasesulam	naast				alumine kiht	10.-13.
737	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
738	1	raud	ese					10.-13.
738	1	raud	nuga					10.-13.
738	1	raud	rõngas					10.-13.

739	1	vasesulam	naast	saeambuline naast		alumine kiht, paekivi pealt		12.
741	1	vasesulam	helses	kaksikkooniline helses		alumine kiht		11.-13.
742	1	vasesulam	kee	rinnakee katked		alumine kiht		10.-13.
742	5	vasesulam	plekk			alumine kiht		10.-13.
742	2	savi	savinõukild			alumine kiht		10.-13.
743	3	vasesulam	kee	rinnakee katked		alumine kiht		10.-13.
743	2	vasesulam	plekk			alumine kiht		10.-13.
743	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
744	1	vasesulam	naast	noatupe naast		alumine kiht		12.-13.
10.								
	Q 7							
430	3	savi	savinõukild		20			10.-13.
434	1	savi	savinõukild			ülemine kiht		10.-13.
435	1	raud	nuga		7			10.-13.
436	1	vasesulam	spiraalatoru		20			10.-13.
440	1	vasesulam	suur spiraal		20			10.-13.
442	1	vasesulam	spiraalatoru			põhja ligidalt		10.-13.
444	1	tulekivi	tulekivi		20			10.-13.
446	1	savi	savinõukild			keskmine kõrgus		10.-13.
450	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
455	1	vasesulam	traat		25			10.-13.
456	1	vasesulam	ehtenõel	ehtenõela vars	28	põhjalt		12.-13.
458	1	vasesulam	sõrmus	spiraalsõrmus	25			10.-13.
459	1	vasesulam	ehtenõel	Saaremaa-tüüpi kolmnurkpeaga nõel	15			11.-12.
460	1	vasesulam	naast		25			
461	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	18	nõlva osa		10.
462	1	savi	savinõukild		13			10.-13.
463	1	raud	ese		20			
470	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru				10.-12.
526	1	raud	nuga			alumine kiht		10.-13.
526	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
528	2	savi	savinõukild			põhja ligidalt		10.-13.
558	2	vasesulam	naast	saeambuline naast		põhja ligidalt		12.
558	5	vasesulam	spiraalatoru			põhja ligidalt		10.-13.
565	3	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		alumine kiht		10.-12.
588	1	raud	varrasahelik		17			10.-13.
593	1	savi	savinõukild			põhja ligidalt		10.-13.
601	1	vasesulam	plekk			põhja ligidalt		10.-13.
601	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
602	1	vasesulam	naast	noatupe naast?				10.-13.

614	5	savi	savinõukild			alumine kiht		10.-13.
11.	R 7-8							
80	1	vasesulam	spiraalatoru		20			10.-13.
83	1	vasesulam	käevõru	Liivipärane käevõru	25			10.-12.
84	2	vasesulam	ese			keskmise sügavus		10.-13.
84	1	vasesulam	rõngas			keskmise sügavus		10.-13.
84	1	vasesulam	spiraalatoru			keskmise sügavus		10.-13.
84	1	vasesulam	sõlg	hoburaudsõle nõel		keskmise sügavus		12.-13.
86	4	vasesulam	rõngas		20			10.-13.
86	1	vasesulam	spiraalatoru		20			10.-13.
87	5	vasesulam	rõngas			põhja ligidalt		10.-13.
87	2	vasesulam	ese			põhja ligidalt		10.-13.
87	2	vasesulam	naast			põhja ligidalt		
87	3	vasesulam	spiraalatoru			põhja ligidalt		10.-13.
91	1	vasesulam	kee		kuni 20			
93	2	vasesulam	rõngas		kuni 23			10.-13.
93	3	vasesulam	traat		kuni 23			10.-13.
104	7	vasesulam	rõngas			ainult mõned väikesed kivid, tavalist kultuurkihti ei ole		10.-13.
104	1	vasesulam	spiraalatoru			ainult mõned väikesed kivid, tavalist kultuurkihti ei ole		10.-13.
104	1	vasesulam	traat			ainult mõned väikesed kivid, tavalist kultuurkihti ei ole		10.-13.
188	2	vasesulam	spiraalatoru			põhjalt		10.-13.
243	4	vasesulam	rõngas			põhja ligidalt		10.-13.
249	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru				10.-12.
249	1	savi	savinõukild					10.-13.
256	1	vasesulam	kaelavõru	mitmest traadist keeratud kaelavõru		põhjast 5 cm kõrgemal		10.-13.
258	1	vasesulam	kaelavõru	mitmest traadist keeratud kahe kaarega		põhja ligidalt		12.-13.

				kaelavõru				
326	2	vasesulam	ese		15	kivid puuduvad		10.-13.
327	1	savi	savinõukild		15	põhi		10.-13.
331	1	vasesulam	käevõru	kitsenevate otstega õõneskumer käevõru	17	põhi		13.
334	3	savi	savinõukild		15			10.-13.
340	1	savi	savinõukild		17	põhi		10.-13.
341	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	18			10.-13.
341	2	vasesulam	rõngas		18			10.-13.
341	2	savi	savinõukild		18			10.-13.
350	1	raud	rõngas		22			10.-13.
354	1	vasesulam	käevõru		20			10.
354	1	vasesulam	naast		20			
354	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
354	1	vasesulam	rõngas		20			10.-13.
355	3	savi	savinõukild					10.-13.
357	1	vasesulam	spiraalтору		23			10.-13.
367	1	vasesulam	ese		30			10.-13.
370	2	savi	savinõukild					10.-13.
371	2	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		pinnalt		10.-12.
373	1	vasesulam	traat			allkiht		10.-13.
374	1	savi	savinõukild			allkiht		10.-13.
375	1	raud	nael			allkiht		10.-13.
375	1	vasesulam	traat			allkiht		10.-13.
376	1	raud	nael		22	põhi		10.-13.
376	1	vasesulam	spiraalтору		22	põhi		10.-13.
379	1	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
379	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
380	2	savi	savinõukild		25			10.-13.
381	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
384	3	savi	savinõukild		15			10.-13.
387	6	savi	savinõukild		22			10.-13.
388	1	raud	varrasahelik		21			10.-13.
395	1	vasesulam	naast		17			
395	3	savi	savinõukild		17			10.-13.
397	1	raud	neet		23			10.-13.
408	1	vasesulam	rõngas		18	põhja lähedalt		10.-13.
414	1	vasesulam	spiraalтору			alumine kiht, raudkivi alumine serv		10.-13.
417	1	vasesulam	kuljus		26			11.-12.
419	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		mulla pealt		10.-12.
511	1	raud	nuga		25			10.-13.
12.	L 8							

3487	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3492	1	vasesulam	ehtenõel	Saaremaa-tüüpi kolmnurkpeaga nõel	27			11.-12.
3492	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	27			10.-11.
3495	1	vasesulam	käevõru	Liivipärane käevõru	15			11.-12.
3496	3	vasesulam	spiraalatoru		15			10.-13.
3498	1	vasesulam	spiraalatoru		15			10.-13.
3499	1	vasesulam	käevõru	Saaremaa-tüüpi käevõru	18			11.-12.
3499	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3503	1	vasesulam	ese		22			10.-13.
3503	2	vasesulam	spiraalatoru		22			10.-13.
3503	1	raud	varrasahelik		22			10.-13.
3505	1	raud	neet		30			10.-13.
3506	3	savi	savinõukild		25			10.-13.
3507	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3507	1	raud	suurauad	kolmelülilised suurauad	30			10.-13.
3509	1	vasesulam	ese		25			10.-13.
3511	1	vasesulam	keekandja	Saaremaa-tüüpi keekandja	25			12.-13.
3512	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	25			10.-11.
3514	1	vasesulam	ehtenõel	ehtenõela vars				12.-13.
3514	3	vasesulam	ese					10.-13.
3514	6	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru				10.-11.
3514	1	vasesulam	käevõru	Saaremaa-tüüpi käevõru				11.-12.
3514		luu	luu					
3514	1	vasesulam	naast					10.-13.
3514	53	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
3514	30	vasesulam	rõngas					10.-13.
3516	1	vasesulam	käevõru	laiakilbiline käevõru	20	suurema paeplaadi alt		13.
3516	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	20	suurema paeplaadi alt		10.-13.
3517	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru		suurema paeplaadi alt		10.-11.
3518	2	vasesulam	spiraalatoru		22			10.-13.
3518	1	savi	savinõukild		22			10.-13.
3519	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
3519	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	20			10.-11.
3521	1	vasesulam	naast	noatupe naast	20			10.-13.
3521	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
3522	1	vasesulam	ese		15			10.-13.
3522	4	vasesulam	spiraalatoru		15			10.-13.
3522	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
3522	3	vasesulam	rõngas					10.-13.
3522	2	vasesulam	traat		15			10.-13.
3524	1	vasesulam	ehtenõel	ehtenõela vars	23			12.-13.

3525	2	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3525	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3526	1	vasesulam	helses	kaksikkooniline helses	10			11.-13.
3530	1	vasesulam	ese		10			10.-13.
3530	3	vasesulam	spiraalтору		10			10.-13.
3530	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3531	2	vasesulam	spiraalтору		12			10.-13.
3532	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3533	2	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3536	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
3538	2	vasesulam	ese		25			10.-13.
3538	1	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
3539	2	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3540	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3553	1	savi	savinõukild					10.-13.
3554	13	savi	savinõukild					10.-13.
3994	1	vasesulam	spiraalтору		35			10.-13.
13. N 8								
793	1	raud	odaots	noakujulise teraga viskeodaots	13	keskkiht		12.-13.
796	1	vasesulam	suur spiraal		15	keskkiht		10.-13.
798	1	raud	teravik		15			10.-13.
800	1	raud	odaots			pinna ligidalt, kive varem eemaldatud		
802	1	vasesulam	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal	5			11.-12.
802	1	vasesulam	pleki ktk		15			
14. Q 8								
420	2	savi	savinõukild			pinna ligidalt		10.-13.
421	1	vasesulam	traat		20			10.-13.
424	1	vasesulam	sõlg	hoburaudsõlg	20			12.-13.
431	1	raud	nael		25			10.-13.
433	3	vasesulam	kee	rinnakee katked		alumine kiht		10.-13.
436	1	vasesulam	rõngas		20			10.-13.
437	1	vasesulam	käevõru	laiakilbiline käevõru	18			13.
438	3	vasesulam	kee	rinnakee katked	19	põhja ligidalt		10.-13.
440	14	savi	savinõukild		20			10.-13.
444	10	savi	savinõukild		20			10.-13.
15. S 8								
22	1	savi	savinõukild		18	kivide vahelt (pealtosa)		10.-13.
31	1	vasesulam	ese		30	põhjalt		

31	1	vasesulam	ese		30	põhjalt		
39	1	vasesulam	keekandja		29	põhjalt		
42	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	27			10.-13.
42	1	savi	savinõukild		27			10.-13.
43	1	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
43	7	savi	savinõukild		30			10.-13.
51	2	savi	savinõukild		10			10.-13.
53	1	savi	savinõukild		15			10.-13.
54	2	savi	savinõukild		15			10.-13.
55	1	vasesulam	spiraalтору			põhja ligidalt		10.-13.
56	2	savi	savinõukild		15			10.-13.
57	2	savi	savinõukild		15			10.-13.
61	1	vasesulam	ese			keskmise sügavus		10.-13.
61	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		keskmise sügavus		10.-12.
61	1	savi	savinõukild			keskmise sügavus		10.-13.
62	16	savi	savinõukild			kivide pealt		10.-13.
64	1	vasesulam	käevõru	mitmest traadist keeratud käevõru	20			13.
66	1	savi	savinõukild		20	põhjalt		10.-13.
68	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
68	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
69	1	savi	savinõukild		15			10.-13.
70	4	savi	savinõukild		20			10.-13.
74	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
75	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
76	1	vasesulam	ese		17		süsise ala loode-nurgast	10.-13.
77	12	savi	savinõukild		20-25		süsine ala, luupuru	10.-13.
79	1	vasesulam	spiraalтору		23			10.-13.
89	1	vasesulam	rõngas		17			10.-13.
90	1	raud	varrasahelik		22			10.-13.
92	1	vasesulam	rõngas		20		põlenud luud	10.-13.
92	1	vasesulam	spiraalтору		20		põlenud luud	10.-13.
92	1	vasesulam	traat		20		põlenud luud	10.-13.
95	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
96	2	vasesulam	rõngas		kuni 20			10.-13.
96	1	vasesulam	spiraalтору		kuni 20			10.-13.
97	1	savi	savinõukild		23			10.-13.
98	2	vasesulam	spiraalтору		22			10.-13.
99	1	raud	varrasahelik		21			10.-13.
101	1	vasesulam	ese		20			10.-13.

103	1	vasesulam	rõngas			põhja ligidalt		10.-13.
103	1	savi	savinõukild			põhja ligidalt		10.-13.
105	1	vasesulam	käevõru	Liivi tüüpi käevõru	18			10.-13.
106	2	vasesulam	rõngas		18			10.-13.
106	1	vasesulam	spiraalтору		18			10.-13.
107	7	savi	savinõukild		18			10.-13.
110	7	savi	savinõukild		15-20			10.-13.
111	1	vasesulam	ese		18			10.-13.
111	1	savi	savinõukild		18			10.-13.
114	1	hõbe	münt		19			12.
116	1	vasesulam	naast		20			10.-13.
118	1	raud	ese		13			10.-13.
126	1	vasesulam	rõngas		kuni 20			10.-13.
126	4	savi	savinõukild		kuni 20			10.-13.
127	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	20			10.-12.
128	11	savi	savinõukild			põhja ligidalt		10.-13.
129	3	vasesulam	rõngas		20			10.-13.
129	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
130	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
130	1	savi	savinõukild		15			10.-13.
133	1	klaas	helmes		20			10.-13.
133	4	savi	savinõukild		20			10.-13.
134	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
135	1	vasesulam	ese		25			10.-13.
135	1	vasesulam	rõngas		25			10.-13.
136	14	savi	savinõukild			põhja ligidalt		10.-13.
136	1	raud	suurauad			põhja ligidalt		11.-13.
138	12	savi	savinõukild			põhja ligidalt		10.-13.
139	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	20			10.-12.
139	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
141	1	vasesulam	spiraalтору			pinna ligidalt		10.-13.
143	1	vasesulam	naast			keskmiselt sügavuselt		
143	1	savi	savinõukild			keskmiselt sügavuselt		10.-13.
182	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
183	1	savi	savinõukild			põhjalt		10.-13.
224	1	savi	savinõukild			põhjalt		10.-13.
237	1	raud	ese			põhjalt		10.-13.
237	2	savi	savinõukild			põhjalt		10.-13.
242	10	savi	savinõukild			põhjalt		10.-13.
253	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		põhja ligidalt		10.-12.

16.	G 9						
3013	4	vasesulam	spiraalтору		15		10.-13.
3013	1	vasesulam	rõngas				10.-13.
3016	1	raud	rõngas				10.-13.
3040		luu	luu		33		
3040	5	vasesulam	spiraalтору		33		10.-13.
3040	2	vasesulam	rõngas				10.-13.
3040	1	vasesulam	traat		33		10.-13.
3040	3	vasesulam	kee	rinnakee katked	33		10.-13.
3047	1	vasesulam	spiraalтору				10.-13.
3047	2	vasesulam	rõngas				10.-13.
3047	2	vasesulam	rõngas				10.-13.
3049	1	vasesulam	ese				10.-13.
3049	3	vasesulam	kee	rinnakee katked			10.-13.
3049		luu	luu				
3049	4	vasesulam	spiraalтору				10.-13.
3053	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	30		10.-13.
3053	2	vasesulam	spiraalтору		30		10.-13.
3053	1	vasesulam	rõngas				10.-13.
3053	6	savi	savinõukild		30		10.-13.
3054	1	raud	neet		25		10.-13.
3054	4	savi	savinõukild		25		10.-13.
3084	1	vasesulam	käevõru		25		
3084	1	hõbe	münt		25		
3084	11	vasesulam	spiraalтору		25		10.-13.
3088	9	vasesulam	spiraalтору		30		10.-13.
3088	2	vasesulam	rõngas				10.-13.
3088	1	vasesulam	rõngas				10.-13.
17. H 9							
3109	1	vasesulam	ese		15		10.-13.
3109	5	vasesulam	spiraalтору		15		10.-13.
3109	2	vasesulam	rõngas				10.-13.
3110	1	vasesulam	naast		20		10.-13.
3110	1	vasesulam	rõngas				10.-13.
3110	1	vasesulam	traat		20		10.-13.
3113	5	vasesulam	ese		20		10.-13.
3113	1	vasesulam	spiraalтору		20		10.-13.
3120	1	raud	varrasahelik		28		10.-13.
18. K 9							
3561	1	vasesulam	spiraalтору		35		10.-13.
3561	2	vasesulam	rõngas				10.-13.
3561	1	vasesulam	rõngas				10.-13.
3562	2	vasesulam	spiraalтору		15		10.-13.
3563	1	vasesulam	spiraalтору		25		10.-13.
3564	1	vasesulam	rõngas				10.-13.
3565	2	vasesulam	rõngas				10.-13.
3567	4	savi	savinõukild		30		10.-13.

3568	1	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
3569	1	vasesulam	helses		10			11.-13.
3570	1	vasesulam	ese		30			10.-13.
3570	12	savi	savinõukild		30			10.-13.
3571	4	vasesulam	rõngas					10.-13.
3572	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3573	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3575	2	vasesulam	spiraalтору		14			10.-13.
3575	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3576	1	raud	varrasahelik		24			10.-13.
3578	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3579	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3580	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3581	1	vasesulam	ehtenõel	ehtenõela vars	25			12.-13.
3582	1	vasesulam	ese		35			10.-13.
3582	1	vasesulam	ripats	ripatsmünt	10			
3582	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3583	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
3583	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
3584	1	vasesulam	ese		22			10.-13.
3584	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3585	2	vasesulam	ese		25			10.-13.
3585	3	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
3586	3	vasesulam	ese		35			10.-13.
3588	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3590	2	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
3591	1	vasesulam	spiraalтору		18			10.-13.
3592	2	vasesulam	spiraalтору		18			10.-13.
3593	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3594	1	vasesulam	spiraalтору		35			10.-13.
3596	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3597	1	vasesulam	käevõru	Saaremaa-tüüpi käevõru	11			11.-12.
3598	2	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3599	5	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3602	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3604	1	vasesulam	suur spiraal		25			10.-13.
3605	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3605	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3608	1	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
3608	1	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
3609	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3609	3	vasesulam	rõngas					10.-13.
3613	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
3614	3	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
3614	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3615	1	vasesulam	ese		30			10.-13.
3615	2	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
3615	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3618	1	vasesulam	ese		25			10.-13.

3618	4	vasesulam	varrasahelik		25			10.-13.
3622	1	vasesulam	ese		35			10.-13.
3622	1	vasesulam	keekandja	Saaremaa-tüüpi keekandja	35			12.-13.
3624	1	vasesulam	naast		20			
3624	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
3624	1	vasesulam	spiraalatoru		20			10.-13.
3624	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3624	1	vasesulam	varrasahelik		20			10.-13.
3625	1	vasesulam	spiraalatoru		32			10.-13.
3628	2	raud	nuga		30			10.-13.
3628	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3642	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
19. K-L 9-10								
3589	2	raud	neet		30			10.-13.
3601	2	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
3606	1	raud	nael		10			10.-13.
3610	1	vasesulam	sõlg	kantotstega ja pahaga hoburaudsõlg	30			13.
3611	2	vasesulam	naast		25			10.-13.
3611	1	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
3612	1	vasesulam	naast		30			
3617	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	30			10.-13.
3617	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3617	2	vasesulam	sõrmus		30			
3619	1	vasesulam	naast		32			10.-13.
3619	1	vasesulam	spiraalatoru		32			10.-13.
3619	1	savi	savinõukild		32			10.-13.
3620	2	savi	savinõukild		30			10.-13.
3621	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3621	2	savi	savinõukild		32			10.-13.
3623	3	vasesulam	plekk		20			10.-13.
3626	2	vasesulam	ese		25			10.-13.
3626	1	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
3627	1	vasesulam	spiraalatoru		30			10.-13.
3627	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3629	1	raud	naast		30			10.-13.
3629	1	vasesulam	pannal	kolmnurkse esiosaga kaheosaline pannal	30			11.-12.
3629	3	vasesulam	spiraalatoru		30			10.-13.
3630	1	vasesulam	naast		22			10.-13.
3632	2	vasesulam	plekk		10			10.-13.
3633	1	vasesulam	plekk		25			10.-13.
3633	1	vasesulam	varrasahelik		25			10.-13.
3634	5	savi	savinõukild		30			10.-13.

3635	1	vasesulam	naast		30			10.-13.
3636	1	vasesulam	käevõru		27			
3636	1	vasesulam	naast	noatupe naast	27			10.-13.
3638	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	22			10.-11.
3639	19	savi	savinõukild		30			10.-13.
3644	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
3645	1	vasesulam	spiraalatoru		20			10.-13.
3646	1	vasesulam	naast		25			10.-13.
3647	2	savi	savinõukild					10.-13.
3650	2	vasesulam	naast		20			
3653	1	raud	kuljus	hobuvarustuse kuljus	30			11.-12.
3654	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3655	2	savi	savinõukild		25			10.-13.
3656	1	vasesulam	ese		25			10.-13.
3656	1	vasesulam	käevõru	Saaremaa-tüüpi käevõru	25			10.-13.
3656	1	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
3656	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3658	1	vasesulam	keekandja	Saaremaa-tüüpi keekandja	15			12.-13.
3658	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3658	7	savi	savinõukild		15			10.-13.
3659	1	vasesulam	plekk		25			10.-13.
3659	1	vasesulam	plekk		25			10.-13.
3659	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
3660	3	savi	savinõukild		20			10.-13.
3661	1	raud	nuga		20			10.-13.
3661	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
3664	5	savi	savinõukild		15			10.-13.
3665	2	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
3665	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3665	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3667	3	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
3667	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
3670	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3671	3	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
3671	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3673	1	vasesulam	spiraalatoru		25			
3673	8	vasesulam	rõngas					10.-13.
3674	3	vasesulam	naast	valjaste naast	28			11.-12.
3677	3	savi	savinõukild		28			10.-13.
3678	1	vasesulam	ese		25			10.-13.
3679	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3680	1	raud	nael		25			10.-13.
3680	1	vasesulam	traat		25			10.-13.
3694	3	vasesulam	rõngas					10.-13.
3694	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3694	2	savi	savinõukild		15			10.-13.

20.	Q 9_1							
486	1	savi	savinõukild			kivide vahelt		10.-13.
510	1	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
510	4	savi	savinõukild		25			10.-13.
521	12	savi	savinõukild		25	keskmine sügavus		10.-13.
552	14	savi	savinõukild			alumine kiht		10.-13.
573	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	25			10.-13.
573	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	25			10.-12.
21.	Q 9_2							
499	1	vasesulam	spiraalatoru		20			10.-13.
499	1	vasesulam	rõngas		20			10.-13.
515	1	vasesulam	spiraalatoru		25	põhjalt		10.-13.
523	1	vasesulam	plekk		30			10.-13.
523	2	vasesulam	spiraalatoru		30			10.-13.
523	2	savi	savinõukild		30			10.-13.
557	9	vasesulam	spiraalatoru			põhja ligidalt		10.-13.
557	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
557	12	savi	savinõukild		27	põhjalt		10.-13.
564	2	raud	ese					10.-13.
564	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
567	2	vasesulam	sõrmus					
568	1	vasesulam	kee	rinnakee katked				
568	1	vasesulam	spiraalatoru					
572	1	raud	ese		32			
572	1	vasesulam	spiraalatoru					
572	2	savi	savinõukild		32			
22.	I-J 10							
3307	4	savi	savinõukild		15			10.-13.
3310	10	savi	savinõukild		15			10.-13.
3311	5	raud	ese		10			10.-13.
3311	11	savi	savinõukild		10			10.-13.
3312	1	vasesulam	vikat		5			10.-13.
3315	4	savi	savinõukild		22			10.-13.
3316	3	savi	savinõukild		20			10.-13.
3317	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
3318	15	savi	savinõukild		15			10.-13.
3319	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
3320	5	savi	savinõukild		20			10.-13.
3321	10	savi	savinõukild		25			10.-13.
3323	6	savi	savinõukild		30			10.-13.
3324	3	savi	savinõukild		20			10.-13.
3325	1	raud	neet		20			10.-13.
3325	2	savi	savinõukild		20			10.-13.

3326	5	savi	savinõukild		20			10.-13.
3327	1	vasesulam	ehtenõel	ehtenõela vars	15			12.-13.
3328	2	savi	savinõukild		32			10.-13.
3329	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
3330	3	savi	savinõukild		15			10.-13.
3331	1	savi	savinõukild		20			
3334	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
3336	1	vasesulam	sõlg	rullotstega hoburaudsõlg	15			10.-13.
3337	1	vasesulam	lukk	suruluku põhi	20			10.-13.
3338	1	vasesulam	odaots	sulgja lehega putkega odaots	20			11.-12.
3343	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
3348	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
3358	4	savi	savinõukild		20			10.-13.
3363	1	vasesulam	lukk	surulukk	20			10.-13.
3363	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
3368	1	vasesulam	rihmakeel		20			11.-12.
3368	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
3373	2	savi	savinõukild		15			10.-13.
3380	1	vasesulam	plekk		25			10.-13.
3380	2	savi	savinõukild		25			10.-13.
3403	4	savi	savinõukild		15			10.-13.
23. K 10								
3704	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3709	1	vasesulam	nõel		25			10.-13.
3710	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3713	2	vasesulam	ese		30			10.-13.
24. P 10								
542	4	raud	neet		10	põhi 14 cm		10.-13.
553	4	raud	neet			põhja ligidalt (põhi 16 cm)		10.-13.
553	8	raud	neet			põhja ligidalt (põhi 16 cm)		10.-13.
556	6	raud	nael			põhi 13		10.-13.
556	2	raud	neet			põhi 12		10.-13.
562	1	raud	nael					10.-13.
562	2	raud	neet					10.-13.
586	2	raud	neet		10			10.-13.
587	1	raud	klamber					10.-13.
587	1	raud	nael					10.-13.
587	1	raud	neet					10.-13.
587	2	raud	neet					10.-13.
589	1	raud	neet		10			10.-13.
589	5	raud	neet		10			10.-13.
590	1	raud	neet					10.-13.
590	3	raud	neet					10.-13.

591	1	raud	nael				
594	1	raud	neet				10.-13.
595	1	raud	neet		10		10.-13.
597	2	raud	neet				10.-13.
597	1	raud	neet				10.-13.
597	1	raud	neet				
599	2	raud	neet		10		10.-13.
600	2	raud	neet		10		10.-13.
603	1	raud	klamber				10.-13.
603	4	raud	neet				10.-13.
605	1	raud	neet				10.-13.
606	1	raud	neet		17		10.-13.
606	1	raud	neet		17		10.-13.
607	1	raud	neet		17		
609	2	raud	neet				10.-13.
609	2	raud	neet				10.-13.
609	5	raud	neet				10.-13.
610	1	raud	neet		13		10.-13.
611	2	raud	nael				
616	1	raud	neet				10.-13.
617	1	raud	neet				10.-13.
627	2	raud	neet		13		10.-13.
627	2	raud	neet		13		10.-13.
627	2	raud	neet		13		10.-13.
628	1	raud	klamber				10.-13.
629	1	raud	neet				10.-13.
629	1	raud	neet				10.-13.
630	1	raud	nael				10.-13.
636	1	raud	nael				10.-13.
636	1	raud	neet				10.-13.
637	1	raud	neet				10.-13.
638	2	raud	neet				
640	1	raud	neet				10.-13.
643	1	raud	ese			põhi 17	10.-13.
643	1	raud	neet			põhi 17	
644	1	raud	neet		15		10.-13.
645	1	raud	neet		15		10.-13.
646	1	raud	nael		15		10.-13.
647	2	raud	neet		18		10.-13.
648	1	raud	neet		18		10.-13.
649	1	raud	nael		15		10.-13.
651	2	raud	neet			põhi 18	10.-13.
652	1	raud	neet				10.-13.
653	1	raud	ese				10.-13.
1068	1	raud	nael				10.-13.
1089	2	raud	neet		12		10.-13.
1091	1	raud	neet		11	põhjalt	10.-13.
1097	1	raud	neet		20	suure paekivi allservast	10.-13.

1106	14	raud	nael		13	põhja ligidalt		10.-13.
1106	2	raud	neet		13	põhja ligidalt		10.-13.
1117	1	raud	neet			keskmise sügavus		10.-13.
25.	M 11							
977	2	vasesulam	spiraalatoru		25	põhi u 30		
978	2	vasesulam	naast		24			
979	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	18	põhi 23		10.-13.
979	1	vasesulam	spiraalatoru		18	põhi 23		10.-13.
982	1	raud	ese		20			10.-13.
983	1	vasesulam	naast		20			10.-13.
986	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	25			10.-13.
988	1	vasesulam	kaaluviht		24			
990	1	raud	suurauad		13	põhi 27		11.-13.
991	1	savi	savinõukild			põhja ligidalt		
992	1	raud	nael		25	põhjalt		10.-13.
992	1	savi	savinõukild		25	põhjalt		10.-13.
995	1	raud	neet		28	põhi		10.-13.
996	1	vasesulam	sõlg	rullotstega hoburaudsõlg	14			10.-13.
1000	1	raud	kaaluviht	kerakujuline kaaluviht	25	põhja ligidalt		10.-12.
1000	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	25	põhja ligidalt		10.-13.
1000	5	savi	savinõukild		25	põhja ligidalt		10.-13.
1001	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast		põhja ligidalt		10.-13.
1001	1	vasesulam	spiraalatoru			põhja ligidalt		10.-13.
1002	2	vasesulam	naast		22	põhi 36, alumisel kivil		10.-13.
1003	2	savi	savinõukild					10.-13.
1005	1	vasesulam	naast		16	keskmise sügavus		
1005	1	raud	naast		16	keskmise sügavus		
1005	1	savi	savinõukild		16	keskmise sügavus		10.-13.
1006	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
1009	2	vasesulam	plekk		17	põhja ligidalt		10.-13.
1010	1	pronks, rau	kaaluviht	kerakujuline kaaluviht	23	põhi 29-30		11.-12.
1010	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	23	põhi 29-30		10.-13.
1010	1	vasesulam	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal	23	põhi 29-30		12.-13.
1010	1	savi	savinõukild		23	põhi 29-30		10.-13.

1011	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	17			10.-13.
1011	2	vasesulam	spiraalтору		17			10.-13.
1012	1	vasesulam	sõlg	rullotstega hoburaudsõlg	30	põhjalt		10.-13.
1015	1	raud	nael	kabjanael	23	põhjalt		10.-13.
1017	1	pronks, rau	kaaluviht	kerakujuline kaaluviht	22	põhi u 29		10.-12.
1018	1		sõrmus		28			
1019	1	savi	savinõukild			põhja ligidalt		10.-13.
1020	1	raud	võti	suruluku võti	26			10.-12.
1023	1	savi	savinõukild			alumise kihi suure paeplaadi alt		10.-13.
1024	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	17	kesksügavuse allosa		10.-13.
1027	1	vasesulam	spiraalтору		19	peal suur paeplaat		10.-13.
26. N 11-12								
1028	2	luu			28	põhjalt		
1026	1	luu			27			
970	3	vasesulam	ese			põhja ligidalt		10.-13.
970	1	vasesulam	kee	rinnakee katked		põhja ligidalt		10.-13.
970	4	vasesulam	spiraalтору			põhja ligidalt		10.-13.
970	5	vasesulam	rõngas					10.-13.
974	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast		põhja ligidalt		10.-13.
974	2	vasesulam	spiraalтору			põhja ligidalt		10.-13.
976	7	savi	savinõukild		18-20	põhjalt		10.-13.
980	1	raud	neet		34	põhja ligidalt		10.-13.
980	5	vasesulam	spiraalтору		34	põhja ligidalt		10.-13.
980	23	vasesulam	rõngas					10.-13.
999	3	luu				alumine kiht, põhi u 30		
999	1	raud	ese			alumine kiht, põhi u 30		10.-13.
999	2	vasesulam	naast	nelinurkne naast		alumine kiht, põhi u 30		10.-13.
999	16	vasesulam	spiraalтору			alumine kiht, põhi u 30		10.-13.
999	42	vasesulam	rõngas					10.-13.

999	2	raud	varrasahelik			alumine kiht, põhi u 30		10.-13.
1026	4	vasesulam	ese		27			10.-13.
1026	2	vasesulam	käevõru		27			
1026	1	vasesulam	naast		27			
1026	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	27			10.-13.
1026	2	vasesulam	spiraalatoru		27			10.-13.
1026	5	vasesulam	rõngas					10.-13.
1026	1	savi	savinõukild		27			10.-13.
1028	3	vasesulam	ese		28	põhjalt		10.-13.
1028	1	raud	ese		28	põhjalt		10.-13.
1028	4	vasesulam	rõngas					10.-13.
1028	3	savi	savinõukild		28	põhjalt		10.-13.
1044	2	raud	varrasahelik		15			10.-13.
1046	1	vasesulam	spiraalatoru			alumine kiht		10.-13.
1046	2	savi	savinõukild			alumine kiht		
1046	2	raud	varrasahelik			alumine kiht		10.-13.
27. Q-R 11								
1124	1	raud	neet					10.-13.
1154	1	raud	naast			pinna ligidalt		
1157	12	raud	neet		14			10.-13.
1162	1	raud	nael		22	põhjalt		10.-13.
1162	1	savi	savinõukild		22	põhjalt		10.-13.
1164	4	raud	nael		20			10.-13.
1166	1	raud	nael		20			
1168	10	raud	nael		20	põhja ligidalt		10.-13.
1177	1	raud	nael		20			10.-13.
1178	1	raud	ese		20			
1179	1	raud	nael		29			10.-13.
1181	1	raud	nael		20			10.-13.
1182	3	raud	nael		20-23			
1182	1	raud	neet		20-23			
1182	1	savi	savinõukild		20-23			
1185	7	raud	neet					10.-13.
1185	1	savi	savinõukild					10.-13.
1186	2	raud	neet					10.-13.
1187	1	raud	neet					
1200	3	raud	nael		8	põhi 12		10.-13.
1217	1	raud	neet					10.-13.
1218	1	raud	neet					10.-13.
1222	1	raud	neet		14			
1223	1	raud	neet					10.-13.
1225	2	raud	neet		15			10.-13.
1226	2	raud	nael		8	keskmise kiht		
1229	1	raud	suurauad		11			11.-13.

1233	1	raud	nael		11	põhja ligidalt		10.-13.
1235	1	raud	nael		14	põhja ligidalt		10.-13.
1236	1	raud	neet		22	põhjalt		10.-13.
1238	1	raud	neet		12			10.-13.
1239	1	raud	nael		16			10.-13.
1242	3	raud	neet		10			10.-13.
1243	1	raud	neet		10			10.-13.
1251	2	raud	nael					10.-13.
1258	1	raud	neet		9			10.-13.
1263	1	raud	neet		11	keskmise sügavus		10.-13.
1267	1	raud	neet		12			10.-13.
1272	1	raud	nael					10.-13.
1278	2	raud	neet					10.-13.
1307	1	raud	neet					10.-13.
1310	1	raud	ese		24	põhja ligidalt		10.-13.
1317	1	raud	nael		18	põhjalt		10.-13.
1323	1	raud	nael		13	põhja ligidalt		10.-13.
1324	1	raud	nael			põhjalt		10.-13.
1327	1	raud	neet		15	põhjalt		10.-13.
1327	1	raud	nuga		15	põhjalt		10.-13.
1328	1	raud	neet		15	põhjalt		10.-13.
1328	1	raud	neet		15	põhjalt		10.-13.
1329	3	vasesulam	noatupp	noatupe naast	12			10.-13.
1330	1	raud	neet					10.-13.
1331	1	raud	neet					10.-13.
1334	3	raud	neet		16			10.-13.
1335	2	raud	tuleraud		14			10.-13.
1336	1	vasesulam	ese		16			10.-13.
1341	1	raud	neet		15			10.-13.
1343	1	raud	neet		12			10.-13.
1346	1	raud	nael		20			10.-13.
1346	2	raud	neet		20			10.-13.
1349	2	raud	neet		18			10.-13.
1354	1	raud	aas					
1354	1	raud	neet					10.-13.
1356	2	raud	varrasahelik		15			10.-13.
1357	2	raud	neet		15			10.-13.
1361	1	vasesulam	naast	noatupe naast				10.-13.
1365	1	vasesulam	naast	noatupe naast	20			10.-13.
1365	1	raud	varrasahelik		20			10.-13.
1400	1	raud	nael		13			10.-13.
28. I 12_1								
3332	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
3335	2	vasesulam	traat		15			10.-13.

3341	1	vasesulam	konks		18			10.-13.
3342	1	vasesulam	ese		18			10.-13.
3342	1	vasesulam	käevõru		18			
3342	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
3346	3	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	15			10.-12.
3346	4	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3346	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3349	1	vasesulam	naast		15			
3350	2	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	15			10.-12.
3350	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	15			10.-13.
3350	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3351	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	15			10.-13.
3351	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3351	1	savi	savinõukild		15			10.-13.
3353	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
3353	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3354	3	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	20			10.
3354	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
3356	1	vasesulam	naast		20			10.-13.
3356	5	vasesulam	rõngas					10.-13.
3357	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
3357	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
3360	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	9			10.-13.
3361	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3362	2	vasesulam	ese		15			10.-13.
3362	7	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	15			10.-12.
3362	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	15			10.-13.
3362	2	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3362	2	vasesulam	traat		15			10.-13.
3364	1	vasesulam	spiraalтору		10			10.-13.
3364	1	vasesulam	spiraalтору		10			10.-13.
3369	1	vasesulam	käevõru		12			
3369	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	12			10.-13.
3369	4	vasesulam	spiraalтору		12			10.-13.
3381	3	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	21			10.-12.
3381	4	vasesulam	kee	rinnakee katked	21			10.-13.
3381	5	vasesulam	spiraalтору		21			10.-13.
3385	5	vasesulam	spiraalтору		18			10.-13.
3385	23	vasesulam	rõngas					10.-13.
3387	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru				10.-12.
3387	1	vasesulam	naast	noatupe naast				10.-13.
3387	2	vasesulam	kee	rinnakee katked				10.-13.
3388	1	vasesulam	ese					10.-13.
3388	1	vasesulam	keejagaja					10.-13.
3388	1	vasesulam	sõrmus					
3394	3	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	20			10.-12.
3395	2	vasesulam	ese		15			10.-13.
3395	3	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3400	1	raud	ese		20			10.-13.

3401	2	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3410	1	vasesulam	ese					10.-13.
3410	2	vasesulam	kee	rinnakee katked				10.-13.
3410	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3415	1	vasesulam	odaots	putkega odaots	10			12.-13.
3421	1	vasesulam	traat		15			10.-13.
3467	5	savi	savinõukild		15			10.-13.
5022	5	savi	savinõukild		37			10.-13.
5026	1	vasesulam	naast		25			10.-13.
5026	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
5027	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
5030	2	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
5030	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
5031	2	vasesulam	spiraalтору		21			10.-13.
5035	1	vasesulam	ese		33			10.-13.
5035	1	vasesulam	käevõru	laiakilbiline käevõru	33			10.-13.
5035	1	vasesulam	spiraalтору		33			10.-13.
5037	1	vasesulam	ese		13			10.-13.
5037	3	vasesulam	spiraalтору		13			10.-13.
29.	I							
	12_2							
3355	2	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3355	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
3372	4	vasesulam	ese		12			10.-13.
3372	2	vasesulam	ese		12			10.-13.
3372	1	raud	nuga		12			10.-13.
3372	4	vasesulam	kee	rinnakee katked	12			10.-13.
3372	4	vasesulam	spiraalтору		12			10.-13.
3375	1	vasesulam	ese		15			10.-13.
3375	6	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3375	4	vasesulam	rõngas					10.-13.
3376	1	vasesulam	ese		22			10.-13.
3376	1	vasesulam	kaelavõru	mitmest traadist keeratud kaelavõru	22			10.-13.
3376	3	vasesulam	spiraalтору		22			10.-13.
3376	6	vasesulam	rõngas					10.-13.
3377	3	vasesulam	spiraalтору		12			10.-13.
3377	15	vasesulam	rõngas					10.-13.
3377	5	savi	savinõukild		12			10.-13.
3378	4	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3378	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
3378	3	vasesulam	rõngas					10.-13.
3378	2	vasesulam	traat		20			10.-13.
3379	2	vasesulam	naast	ripatsi kand?	20			10.-13.
3379	7	vasesulam	plekk		20			10.-13.
3379	4	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3379	2	vasesulam	rõngas					10.-13.

3382	2	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	25			10.-12.
3382	1	vasesulam	plekk		25			10.-13.
3383	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	26			10.-13.
3383	3	vasesulam	spiraalтору		26			10.-13.
3389	1	raud	kuljus	hobuvarustuse kuljus				11.-12.
3389	1	raud	naast	nelinurkne naast				10.-13.
3389	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
3389	1	savi	savinõukild					10.-13.
3390	13	vasesulam	ese					10.-13.
3390	19	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
3390	19	vasesulam	rõngas					10.-13.
3390	8	savi	savinõukild					10.-13.
3390	1	raud	varrasahelik					10.-13.
3391	2	savi	savinõukild					10.-13.
3391	1	raud	varrasahelik					10.-13.
3392	4	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3393	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3396	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3398	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
3398	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
3398	1	raud	naast		20			10.-13.
3398	1	vasesulam	naast	noatupe naast?	20			10.-13.
3398	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3398	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3398	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
3398	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
3402	1	vasesulam	spiraalтору		15			10.-13.
3404	2	vasesulam	naast		22			
3404	2	vasesulam	spiraalтору		22			10.-13.
3405	2	raud	naast	nelinurkne naast	28			10.-13.
3405	1	savi	savinõukild		28			10.-13.
3406	2	savi	savinõukild		21			10.-13.
3407	1	vasesulam	ehtenõel	linikunõel koos varrasahelikuga	33			10.-13.
3408	1	vasesulam	plekk		18			10.-13.
3409	2	savi	savinõukild		18			10.-13.
3411	2	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
3412	1	savi	savinõukild		22			10.-13.
3413	1	raud	naast	nelinurkne naast	20			10.-13.
3413	1	savi	savinõukild		20			10.-13.
3414	1	vasesulam	kuljus	hobuvarustuse kuljus	28			11.-12.
3414	1	vasesulam	naast		28			
3414	1	vasesulam	spiraalтору		28			10.-13.
3416	1	vasesulam	traat		20			10.-13.
3417	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
3418	1	raud	ese		18			10.-13.

3418	1	raud	kuljus	hobuvarustuse kuljus	18			11.-12.
3419	1	vasesulam	traat		30			10.-13.
3420	2	vasesulam	naast	noatupe naast	30			10.-13.
3422	1	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
3423	1	raud	naast	suitsete naast	30			11.-13.
3430	1	savi	savinõukild			kännu alt		10.-13.
30. F 13								
4675	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
4676	1	vasesulam	spiraalтору		28			10.-13.
4681	2	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4681	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4687	2	vasesulam	ese		23			10.-13.
4687	4	vasesulam	kee	rinnakee katked	23			10.-13.
4687	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	23			10.-12.
4687	4	vasesulam	spiraalтору		23			10.-13.
4687	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4693	1	vasesulam	ese		25			
4693	1	vasesulam	spiraalтору		25			
4698	3	vasesulam	ese		34			10.-13.
4698	1	vasesulam	ese		34			10.-13.
4698	5	vasesulam	kee	rinnakee katked	34			10.-13.
4698	10	vasesulam	spiraalтору		34			10.-13.
4698	12	vasesulam	rõngas					10.-13.
4698	1	savi	savinõukild		34			10.-13.
4699	7	vasesulam	ese		30			10.-13.
4699	7	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4699	3	vasesulam	käevõru	laiakilbiline käevõru	30			10.-13.
4699	10	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4699	17	vasesulam	rõngas					10.-13.
4702	4	vasesulam	ese		20			10.-13.
4702	5	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
4702	7	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
4702	13	vasesulam	rõngas					10.-13.
4702	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
4704	2	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4704	2	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4704	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4704	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4708	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	40			
4708	2	vasesulam	spiraalтору		40			
4709	4	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	35			10.-11.
4709	1	vasesulam	spiraalтору		35			10.-13.
4709	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4710	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
4710	1	vasesulam	käevõru		20			
4710	1	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
4710	1	vasesulam	rõngas					10.-13.

4710	7	vasesulam	rõngas					10.-13.
4713	1	vasesulam	käevõru	Saaremaa-tüüpi käevõru	20			11.-12.
4713	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4714	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
4714	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
4714	3	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
4714	6	vasesulam	rõngas					10.-13.
4715	4	vasesulam	ese		30			10.-13.
4715	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	30			10.-11.
4715	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4715	1	vasesulam	keekandja	Saaremaa-tüüpi keekandja	30			12.-13.
4715	7	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4715	8	vasesulam	rõngas					10.-13.
4716	3	vasesulam	kee	rinnakee katked	25			10.-13.
4716	1	vasesulam	naast		25			
4716	8	vasesulam	rõngas					10.-13.
4720	4	vasesulam	ese		35			10.-13.
4720	5	vasesulam	kee	rinnakee katked	35			10.-13.
4720	1	vasesulam	käevõru		35			
4720	5	vasesulam	spiraalтору		35			10.-13.
4720	3	vasesulam	rõngas					10.-13.
4720	7	savi	savinõukild		35			10.-13.
4721	1	vasesulam	helses		19			11.-13.
4721	2	vasesulam	spiraalтору		19			10.-13.
4722	7	vasesulam	ese		32			10.-13.
4722	12	vasesulam	spiraalтору		32			10.-13.
4722	6	vasesulam	rõngas					10.-13.
4724	4	vasesulam	ese		30			10.-13.
4724	8	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4724	5	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4724	7	vasesulam	rõngas					10.-13.
4725	3	vasesulam	käevõru	Saaremaa-tüüpi käevõru	30			11.-12.
4725	1	vasesulam	ehtenõel	linikunõel	30			10.-13.
4726	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	32			
4726	1	vasesulam	spiraalтору		32			
4729	1	vasesulam	ese		30			10.-13.
4729	1	vasesulam	helses		30			
4729	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4729	3	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4729	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
4729	1	vasesulam	sõrmus	kaksikspiraal- otstega sõrmus	30			10.-11.
4730	1	vasesulam	käevõru		30			
4734	1	vasesulam	ese		27			
4734	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	27			10.-13.
4734	1	raud	nael		27			
4734	1	vasesulam	spiraalтору		27			10.-13.

4734	1	vasesulam	sõrmus		27			
4735	3	vasesulam	kee	rinnakee katked	20			10.-13.
4735	6	vasesulam	spiraalтору		20			10.-13.
4736	1	savi	savinõukild					10.-13.
4737	3	vasesulam	ese		30			10.-13.
4737	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4737	1	vasesulam	noatupp		30			
4737	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4737	6	savi	savinõukild		30			10.-13.
4738	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4741	1	raud	naast		30			
4741	6	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4741	2	savi	savinõukild		30			10.-13.
4742	1	vasesulam	ese		25			10.-13.
4744	1	vasesulam	ese		25			10.-13.
4744	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	25			10.-13.
4744	5	vasesulam	spiraalтору		25			10.-13.
4744	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
4745	1	vasesulam	käevõru		25			
4745	2	vasesulam	spiraalтору		25			
4745	1	vasesulam	rõngas					
4745	3	savi	savinõukild		25			
4748	24	savi	savinõukild					10.-13.
4750	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4750	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4750	3	savi	savinõukild		30			10.-13.
31.	E 15							
4835	1	luu			15			
4788	1	raud	odaots	odaotsa lehe katke	40			11.-13.
4792	1	savi	savinõukild		35			
4811	3	savi	savinõukild		32			10.-13.
4817	1	vasesulam	helses		20			11.-13.
4820	11	savi	savinõukild		35			10.-13.
4823	1	raud	ese	ese	30			10.-13.
4823	1	vasesulam	helses		30			11.-13.
4823	2	vasesulam	naast		30			
4823	1	raud	nuga		30			10.-13.
4823	2	raud	odaots	odaotsade lehted katked	30			11.-13.
4823	3	vasesulam	spiraalтору		30			10.-13.
4823	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4823	5	savi	savinõukild		30			10.-13.
4823	2	vasesulam	suur spiraal		30			10.-13.
4824	1	vasesulam	mõõgatupe otsik		35			
4824	1	vasesulam	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal	35			11.-12.
4824	1	vasesulam	spiraalтору		35			10.-13.

4825	2	vasesulam	spiraaltoru		27			10.-13.
4825	7	savi	savinõukild		27			10.-13.
4828	1	vasesulam	mõõgatupe otsik		27			
4828	1	vasesulam	rihmajagaja	võõrõngas kahe naastuga	27			12.
4828	1	vasesulam	spiraaltoru		27			10.-13.
4828	3	savi	savinõukild		27			10.-13.
4828	1	vasesulam	suur spiraal		27			10.-13.
4829	1	savi	savinõukild		45			10.-13.
4832	1	vasesulam	helses		30			
4832	1	vasesulam	spiraaltoru		30			10.-13.
4834	1	raud	odaots	putkega odaots	17			11.-12.
4835	1	kivi	luisk		15	põllu servalt		10.-13.
4838	1	vasesulam	suur spiraal		10			10.-13.
4838	3	vasesulam	varrasahelik		10			10.-13.
4839	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
4841	1	raud	naast	valjaste naast	30			11.-13.
4844	1	raud	rõngas					10.-13.
4847	1	raud	nuga		36			10.-13.
4849	1	raud	mõök	mõõga kaitserau	30			12.-13.
32. P 15								
1811	1	raud	neet		18	alumise kihi ülaosa		10.-13.
1909	1	raud	ese		28		põlenud luupuru	
1925	1	savi	savinõukild		30	põhjalt		10.-13.
1936	1	vasesulam	ese					
1971	1	vasesulam	ese		20	põhi kuni 38		
1971		vasesulam	naast		20	põhi kuni 38		
1977	1	raud	lukk	surulukk	35	põhjalt		10.-13.
1979	2	raud	odaots	odaotsa katked	25			11.-13.
33. H 16								
4937	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
4940	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4941	1	vasesulam	spiraaltoru		25			10.-13.
4943	1	vasesulam	spiraaltoru		30			10.-13.
4943	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4945	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	15			10.-12.
4947	1	vasesulam	spiraaltoru		30			10.-13.
4949	2	vasesulam	spiraaltoru					10.-13.
4949	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4950	2	vasesulam	spiraaltoru		20			10.-13.
4951	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4952	1	vasesulam	spiraaltoru		28			10.-13.
4953	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
4953	1	savi	savinõukild		33			10.-13.
4954	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	22			10.-13.

4955	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4955	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4955	1	savi	savinõukild		30			10.-13.
4956	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	30			10.-13.
4957	1	raud	nuga		30			10.-13.
4958	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4958	2	vasesulam	suur spiraal		40			10.-13.
4959	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4960	1	vasesulam	spiraalatoru		42			10.-13.
4961	1	vasesulam	käevõru		30			10.-13.
4962	1	savi	savinõukild		27			10.-13.
4963	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	28			10.-13.
4963	1	vasesulam	spiraalatoru		28			10.-13.
4964	1	vasesulam	helses		35			11.-13.
4964	2	vasesulam	spiraalatoru		35			10.-13.
4964	1	savi	savinõukild		35			10.-13.
4965	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4965	2	savi	savinõukild		38			10.-13.
4966	1	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
4966	1	savi	savinõukild		25			10.-13.
4968	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	25			10.-13.
4968	1	vasesulam	spiraalatoru		25			10.-13.
4969	1	vasesulam	spiraalatoru		38			10.-13.
4969	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
4970	2	savi	savinõukild		444			10.-13.
4975	2	raud	nõel		30			10.-13.
4975	1	raud	odaots	rootsuga viskeodaots	30			12.-13.
4977	2	savi	savinõukild		35			10.-13.
4980	5	savi	savinõukild		38			10.-13.
4981	2	savi	savinõukild		35			10.-13.
34. O-P 15-16								
1914	1	vasesulam	ese		20	põhja ligidalt		10.-13.
1916	3	vasesulam	ese			alumine kiht, põhi 28-30		10.-13.
1924	2	savi	savinõukild		27	põhjalt		10.-13.
1940	1	vasesulam	kee					
1940	1	raud	neet					
1941	1	raud	nael			paekivi serva alt		10.-13.
1943	2	raud	neet					
1943	1	vasesulam	spiraalatoru					
1948	2	vasesulam	kee		25			
1948	1	raud	neet		25			
1948	1	vasesulam	spiraalatoru		25			
1948	1	savi	savinõukild		25			
1952	1	vasesulam	rõngas					

1957	1	vasesulam	käevõru	Saaremaa-tüüpi käevõru	15	keskmine kiht põhi 23-25		10.-11.
1957	1	vasesulam	spiraalatoru		15	keskmine kiht põhi 23-25		10.-13.
1957	4	vasesulam	rõngas					10.-13.
1960	7	raud	neet					10.-13.
1969	1	raud	nael					10.-13.
1969	1	savi	savinõukild					
1976	1	vasesulam	kee			põhjalt		
1976	1	vasesulam	keekandja	Saaremaa-tüüpi keekandja		põhjalt		12.-13.
2061	1	vasesulam	ese		18			10.-13.
2061	2	vasesulam	spiraalatoru		18			10.-13.
2061	5	vasesulam	rõngas					10.-13.
2061	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2065		vasesulam	kee			allkiht		
2065		vasesulam	spiraalatoru					
2076	2	raud	neet					10.-13.
2088		vasesulam	ese		20			10.-13.
2088	1	vasesulam	ese		20			10.-13.
2093	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	23			10.-13.
2093	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
2250		vasesulam	spiraalatoru			põhja ligidalt, paekivi serva alt		
35.	P-Q 16							
2253	1	vasesulam	ese		15	põhi 18		10.-13.
2249	1	vasesulam	kett					
2228	1	vasesulam	rihmajagaja		25			
2228		raud	rõngas					
2228		raud	varrasahelik		25			
2230	1	vasesulam	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal	20			10.-11.
2231	2	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast ja piklik naast			suletud kompleks (kirjeldus aruandes)	11.-12.
2231	11	vasesulam	noatupp	Saaremaa-tüüpi laiendiga noatupe naast			suletud kompleks (kirjeldus aruandes)	13.
2231	1	raud	nuga				suletud kompleks (kirjeldus aruandes)	10.-13.
2231	1	vasesulam	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal			suletud kompleks (kirjeldus aruandes)	11.-12.
2231	1	vasesulam	rõngas					10.-13.

2231	1	vasesulam	sõlg				suletud kompleks (kirjeldus aruandes)	
2231	1	vasesulam	traat				suletud kompleks (kirjeldus aruandes)	10.-13.
2235	1	raud	neet		22	põhjalt		10.-13.
2236	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	17			11.-12.
2238	1	vasesulam	naast		21	põhjalt		
2240	1	vasesulam	naast		18	alumine kiht		
2241	1	vasesulam	naast		15	alumine kiht		
2243	1	vasesulam	nööp			alumine kiht		
2244	1	vasesulam	nööp			alumine kiht		
2245	1	vasesulam	suur spiraal		13	alumisel paeplaadil		10.-13.
2246	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	17			11.-12.
2251	1	raud	neet		20	põhi		10.-13.
36. O 17-18								
2114	4	raud	neet					10.-13.
2114	1	savi	savinõukild					10.-13.
2114	1	vasesulam	traat					10.-13.
2120	1	raud	neet			põletuslaik, põlluks tehtud		
2120	2	savi	savinõukild			põletuslaik, põlluks tehtud		10.-13.
2123	2	raud	neet					10.-13.
2123	8	savi	savinõukild					10.-13.
2124	6	raud	neet					
2129	1	raud	neet					10.-13.
2133	1	vasesulam	naast			endine põld		10.-13.
2133	33	savi	savinõukild			endine põld		10.-13.
2136	1	vasesulam	ese					
2136	1	raud	nael					10.-13.
2136	16	savi	savinõukild					10.-13.
2137		savi	savinõukild					
2138	2	raud	nael			endine põld		10.-13.
2143	1	vasesulam	kee	rinnakee katked				
2143	2	raud	neet					10.-13.
2143	2	savi	savinõukild					10.-13.
2152	1	metall	ese					10.-13.
2152	1	raud	nael					10.-13.
2154	2	raud	neet					10.-13.
2161	1	vasesulam	ese					10.-13.
2166	1	raud	neet		10			10.-13.

2166	1	raud	nuga		10			10.-13.
2167	2	vasesulam	keekandja	Saaremaa-tüüpi keekandja	12			12.-13.
2170	2	vasesulam	kee	rinnakee katked	15	põhjalt		10.-13.
2170	1	savi	savinõukild		15	põhjalt		10.-13.
2172	1	vasesulam	keekandja		11	allkihi ülaosa		
2173	1	raud	nael			endine põld		
2175	1	raud	konks			keskkiht		10.-13.
2175	1	vasesulam	kee	rinnakee katked		keskkiht		
2176	1	vasesulam	käevõru		10	keskkiht, suur raudkivi servajuurest		
2182	1	vasesulam	ese			põhi 12		10.-13.
2182	2	raud	neet			põhi 12		10.-13.
2182	2	savi	savinõukild			põhi 12		10.-13.
2183	2	savi	savinõukild					10.-13.
2279	1	raud	nael			endine põld		10.-13.
2279	1	raud	neet			endine põld		10.-13.
2280	2	raud	nael		25			10.-13.
2280	1	raud	nuga		25			
2285	3	raud	neet					10.-13.
2288	4	raud	neet					10.-13.
2292	4	raud	nael					10.-13.
2296	4	raud	ese					10.-13.
2296	1	raud	nael					10.-13.
2296	1	raud	neet					10.-13.
2298	3	raud	neet					
2299	4	raud	nael					
2302	7	raud	neet					10.-13.
2303	1	vasesulam	naast	valjaste naast				11.-13.
2305	6	raud	neet					10.-13.
2308	3	raud	neet					10.-13.
2309	2	raud	neet			endine põld		10.-13.
2311	3	raud	nael					10.-13.
2311	1	raud	neet					10.-13.
2313	3	raud	nael					
2313	1	raud	neet					
2315	3	raud	neet					10.-13.
37. P 18-								
2262	1	raud	odaots	odaotsa lehe katke	15			11.-13.
2264	1	vasesulam	spiraalтору					
2265	1	raud	suurauad		15			11.-13.
2267	1	raud	odaots	odaotsa lehe katke	13	keskkihi allosa		11.-13.
2268	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
2269	1	vasesulam	spiraalтору					
2281	1	raud	nuga			alumine kiht		10.-13.

38.	Q-R 18-19							
2272	1	raud	ese		15			
2272	2	vasesulam	naast		15			
2273	2	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast		alumiselt paeplaadilt		11.-12.
2274	1	vasesulam	naast		21	põhjalt		
2275	2	vasesulam	naast		13	alumiselt paeplaadilt		
2277	1	vasesulam	naast		25	põhjalt		
2307	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	20	põhja ligidalt		11.-12.
2320	1	vasesulam	sõlg	rullotstega hoburaudsõlg	16			12.-13.
2320	1	vasesulam	suur spiraal		16			10.-13.
2321	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	19			11.-12.
2324	1	šlakk	šlakk					
2325	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast		keskkiht		11.-12.
2329	1	vasesulam	sõrmus					
2330	1	raud	neet		8	keskkiht		10.-13.
2335	1	vasesulam	varrasahelik		13	alumine kiht		10.-13.
2341	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	22	põhjalt		11.-12.
2343	1	vasesulam	varrasahelik		11	keskkiht		10.-13.
2344	1	raud	mõök	mõõga kaitserau	10			12.-13.
2345	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	15			11.-12.
2346	1	vasesulam	rihmajagaja	vöörõngas	17	alumine kiht		11.-12.
2347		raud	ese		14	alumine kiht		10.-13.
2347	1	raud	konks		14	alumine kiht		10.-13.
2347	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	14	alumine kiht		11.-12.
2347	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	14	alumine kiht		10.-13.
2347	1	vasesulam	naast	noatupe naast	14	alumine kiht		10.-13.
2349	3	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	20			11.-12.
2350	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				11.-12.
2352	1	vasesulam	naast	nelinurkne naast	18	põhjalt		10.-13.
2353	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	25			11.-12.

2354	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	15	keskkihi allosa		11.-12.
39.								
2310	1	raud	konks		12			10.-13.
2312	1	raud	nael		12	põhjalt		10.-13.
2314	2	vasesulam	kett					
2314	1	vasesulam	spiraalatoru					
2316	1	vasesulam	ese					
2318	2	vasesulam	kee	rinnakee katked				
2318	2	vasesulam	kee	rinnakee katked				
2318	1	vasesulam	spiraalatoru					
2318	1	vasesulam	spiraalatoru					
2318	1	savi	savinõukild					
2318	1	savi	savinõukild					
2319	2	savi	savinõukild		14	põhi 16		10.-13.
2326	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2326	1	savi	savinõukild		16	põhja ligidalt		10.-13.
2334		vasesulam	kett					
2337	1	vasesulam	ehtenõel	linikunõel				10.-13.
2337	2	vasesulam	kee	rinnakee katked				10.-13.
2339	1	vasesulam	ese		10			
2351	4	vasesulam	ese		17	alumine kiht		10.-13.
2351	1	vasesulam	spiraalatoru		17	alumine kiht		10.-13.
2358	1	metall	ese					10.-13.
2358	1	vasesulam	kee	rinnakee katke				10.-13.
2358	4	vasesulam	naast					10.-13.
2358	5	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
2358	7	vasesulam	rõngas					10.-13.
2361		vasesulam	ese					10.-13.
2362	1	vasesulam	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal	15	põhja ligidalt		11.-12.
2363	1	raud	nael		12	põhjalt		
2366	6	savi	savinõukild		17	põhjalt		10.-13.
2370	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	17			10.-13.
2375	1	vasesulam	helses	kaksikkooniline helmes	15			11.-13.
2375	1	vasesulam	naast		15			10.-13.
2375	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	15			10.-13.
2375	1	vasesulam	spiraalatoru		15			10.-13.
2375	1	savi	savinõukild		15			10.-13.
40.								
1925	1	raud	neet		30	põhjalt		10.-13.
2372		vasesulam	kett			endine põld/te		
2379	1	vasesulam	naast		17	põhjalt		

2380	1	vasesulam	helses	kaksikkooniline helses	17			11.-13.
2381	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	16			11.-12.
2382	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	12			11.-12.
2382	1	vasesulam	spiraalatoru		12			10.-13.
2382	9	vasesulam	rõngas					10.-13.
2384	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	13			11.-12.
2384	12	vasesulam	rõngas					10.-13.
2387	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				11.-12.
2388	1	vasesulam	suur spiraal		16	põhjalt		10.-13.
2390	2	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	11			11.-12.
2392	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				11.-12.
2396	6	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast		põhi 15		11.-12.
2396	3	vasesulam	spiraalatoru			põhi 15		10.-13.
2396	13	vasesulam	rõngas					10.-13.
2396	1	raud	varrasahelik			põhi 15		10.-13.
2397	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				11.-12.
2397	4	vasesulam	rõngas					10.-13.
2398	1	vasesulam	plekk		11			10.-13.
2398	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
2404	2	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				11.-12.
2404	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
2405	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				11.-12.
2409	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				11.-12.
2409	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2410	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast				11.-12.
2412	1	raud	ese	ese				10.-13.
41.	Q 20- 21							

2367	1	raud	odaots	M-tüüpi putkega odaots	12	keskkihi allosa		11.-12.
2437	1	vasesulam	kaelavõru	mitmest traadist keeratud kaelavõru	17			10.-13.
2439	2	vasesulam	suur spiraal			alumine kiht		10.-13.
2440	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2442	1	vasesulam	kuljus	neljaleheline kuljus	12			10.-12.
2445	2	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	24			10.-12.
2447	1	savi	savinõukild		13	alumiselt paeplaadilt		10.-13.
2448	6	vasesulam	plekk			suure paekivi alt		10.-13.
2448	1	vasesulam	spiraalтору			suure paekivi alt		10.-13.
2449	1	vasesulam	noatupp	Saaremaa-tüüpi laiendiga noatupe naast	40	suure paekivi alt		13.
2450	1	vasesulam	kuljus	neljaleheline kuljus				10.-13.
2451	3	vasesulam	kee	rinnakee katked		keskkihi alt	vastu kruu	10.-13.
2452	1	vasesulam	kaelavõru	mitmest traadist keeratud kaelavõru				12.-13.
2454	1	vasesulam	kaelavõru	mitmest traadist keeratud kaelavõru	15			10.-13.
2454	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	15			10.-12.
2455	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		alumine kiht, põhi 24		10.-12.
2455	2	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
2456	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		põhi 23		10.-12.
2456	2	vasesulam	plekk			põhi 23		10.-13.
2458	6	vasesulam	spiraalтору			põhi 18/20		10.-13.
2459	1	vasesulam	spiraalтору			põhi pisut üle 20		10.-13.
2460	1	vasesulam	ese		12 ja alt poolt	põhi 24		10.-13.
2460	6	vasesulam	spiraalтору		12 ja alt poolt	põhi 24		10.-13.
2460	1	vasesulam	varrasahelik		12 ja alt poolt	põhi 24		10.-13.
2460	1	vasesulam	varrasahelik		12 ja alt poolt	põhi 24		10.-13.
2461	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		põhi 21		10.-12.
2461	2	vasesulam	varrasahelik			põhi 21		
2462	1	vasesulam	naast	noatupe naast?		põhi 22		10.-13.
2464	1	vasesulam	varrasahelik					10.-13.
2465	4	vasesulam	spiraalтору		15	põhi 20		10.-13.
2467	1	savi	savinõukild			põhi 27-28		10.-13.

2469	2	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
2469	1	vasesulam	suur spiraal			põhi 22-23		10.-13.
2508	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	12			10.-12.
2508	1	vasesulam	naast	noatupe naast?	12			10.-13.
2508	2	savi	savinõukild		12			10.-13.
2509	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru	15	keskkihi allosa		10.-12.
42. P-Q 21-22								
2423	1	raud	odaots	sulgja lehega putkega odaots	17	põhi 20		11.-12.
2424	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
2424	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2426	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast	21			11.-12.
2427	1	raud	võti	suruluku võti		põhja ligidalt		10.-12.
2428	1	vasesulam	naast	valjaste naast		alumine kiht		11.-13.
2428		vasesulam	plekk			alumine kiht		10.-13.
2429	1	vasesulam	naast	ümmargune keskelt kõrgem naast		alumine kiht		11.-12.
2430	1	vasesulam	rihmakeel	aasotsine rihmakeel		keskkiht		11.
2432	16	savi	savinõukild			suure raudkivi alt		10.-13.
2433	1	raud	nuga					10.-13.
2435	1	vasesulam	naast	noatupe naast	21	põhi 28		10.-13.
43. P 23								
1936	1	vasesulam	spiraalatoru					
2471	1	vasesulam	spiraalatoru		20	alumiselt paeplaadil		10.-13.
2475	1	vasesulam	kee	rinnakee katked	22	põhjalt, paeplaadi servalt		10.-13.
2476	1	raud	jalus		25			12.-13.
2477	1	raud	ese			põhjalt		10.-13.
2478	1	vasesulam	spiraalatoru			alumine kiht		10.-13.
2479	1	vasesulam	spiraalatoru			alumine kiht		10.-13.
2482	1	vasesulam	spiraalatoru			alumine kiht		10.-13.
2484	1	vasesulam	käevõru	Liivi tüüpi käevõru		alumine kiht		11.-12.
2486	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru				10.-11.
2487	14	savi	savinõukild					10.-13.
2489	1	raud	varrasahelik			alumine kiht		10.-13.
2491	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru	30	põhjalt		10.-11.
2494	1	vasesulam	kee	rinnakee katked				10.-13.
2494	1	vasesulam	spiraalatoru					10.-13.
2494	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2495	1	hõbe	ripats					

2498	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2498	8	savi	savinõukild					10.-13.
2534	1	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru				10.-11.
2534	5	savi	savinõukild					10.-13.
44. R-S 23								
2443	3	vasesulam	plekk		20	põhjalt		10.-13.
2446	1	vasesulam	plekk		24			10.-13.
2453	2	savi	savinõukild		22	põhi 30		10.-13.
2457	1	vasesulam	ese			põhi 20		10.-13.
2457	1		hammas			põhi 20		
2457	1	vasesulam	helses	kaksikkooniline helses		põhi 20		11.-13.
2457	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		põhi 20		10.-12.
2463	1	savi	savinõukild			põhi 28		10.-13.
2466	1	raud	odaots	sulgja lehega putkega odaots	15	põhi 24		11.-12.
2467	1	savi	savinõukild			põhi 27-28		10.-13.
2468	4	savi	savinõukild			põhi 25		10.-13.
2473	2	savi	savinõukild		20			10.-13.
2560	7	savi	savinõukild					10.-13.
2635	8	savi	savinõukild			keskkiht		10.-13.
2636	1	raud	suurauad		20	alumine kiht		11.-13.
45. U 23								
2700	1	raud	ese					10.-13.
2692	1	raud	naast					
2687	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2691	1	vasesulam	naast					10.-13.
2694	1	vasesulam	sõrmus	pakseneva keksosaga punutud sõrmus				13.-14.
46. V 23								
2724	12	savi	savinõukild					10.-13.
47. Q 24								
558	5	vasesulam	rõngas					10.-13.
2611	14	vasesulam	spiraaltoru					10.-13.
2611	16	vasesulam	rõngas					10.-13.
2611	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
2611	10	savi	savinõukild		20	põhi kuni 25		10.-13.
2621	1	raud	varrasahelik					
2621	4	vasesulam	kaelavõru	liitkaelavõru				10.-11.
2621	1	hõbe	ese					10.-13.
2621	1	vasesulam	ese					10.-13.
2621	1	vasesulam	ehtenõel	linikunõel				10.-13.
2621	1	raud	nõel	õmblusnõel				10.-13.

2621	44	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
2621	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
2621	9	vasesulam	rõngas					10.-13.
2621	53	vasesulam	rõngas					10.-13.
2621	25	savi	savinõukild					10.-13.
2622	1	vasesulam	sõrmus	kaksikspiraal- otstega sõrmus				10.-11.
48. R 24_1								
2631	5	raud	nael					10.-13.
2631	2	raud	neet					10.-13.
2631	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
2631	32	savi	savinõukild					10.-13.
2631	1	vasesulam	sõrmus	ühtlaselt lai vaheliti otstega sõrmus				10.-13.
2631	1	vasesulam	suur spiraal					10.-13.
2633	3	raud	nael			alumine kiht		10.-13.
2633	1	raud	neet			alumine kiht		10.-13.
2633	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2633	5	savi	savinõukild			alumine kiht		10.-13.
2634	3	raud	nael					10.-13.
2634	2	raud	neet					10.-13.
2634	15	savi	savinõukild					10.-13.
2634	1	vasesulam	suur spiraal					10.-13.
2639	5	raud	nael					10.-13.
2639	3	raud	neet					10.-13.
2639	2	vasesulam	noatupp	noatupe naast				10.-13.
2639	17	savi	savinõukild					10.-13.
2639	2	vasesulam	traat					10.-13.
49. R 24_2								
2602	1	vasesulam	naast					10.-13.
2602	1	raud	nael					10.-13.
2602	1	raud	neet					10.-13.
2602	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2603	20	savi	savinõukild			põhjalt		10.-13.
2606	36	savi	savinõukild			keskkiht/ allkiht		10.-13.
2619	1	vasesulam	kuljus	hobuvarustuse kuljus	10	peal kivihunnik		11.-12.
2620	52	savi	savinõukild					10.-13.
2623	42	savi	savinõukild					10.-13.
2649	5	savi	savinõukild					10.-13.
2657	2	savi	savinõukild					10.-13.
50. S 24								
2496	16	savi	savinõukild		15			10.-13.
2499	2	vasesulam	naast					10.-13.

2515	2	vasesulam	ese	ese	15	põhi 22		10.-13.
2515	1	vasesulam	kaaluviht	hobusekujuline kaaluviht	15	põhi 22	palju põlenud lu	11.-12.
2515	1	vasesulam	naast		15	põhi 22		
2515	1	savi	savinõukild		15		põhi 22	
2518	1	vasesulam	naast	valjaste naast				11.-13.
2518	1	savi	savinõukild					10.-13.
2522	3	vasesulam	naast	valjaste naast	16-17		luupesa	11.-13.
2522	1	vasesulam	naast	valjaste naast	16-17		luupesa	11.-13.
2522	1	vasesulam	naast		16-17		luupesa	11.-13.
2522	1	vasesulam	pannal	Ojamaa-Balti tüüpi pannal	16-17		luupesa	10.-11.
2522	5	vasesulam	plekk		16-17		luupesa	10.-13.
2522	5	vasesulam	plekk		16-17		luupesa	10.-13.
2522	10	savi	savinõukild		16-17		luupesa	10.-13.
2522	10	savi	savinõukild		16-17		luupesa	10.-13.
2522	1	vasesulam	suur spiraal		16-17		luupesa	10.-13.
2522	1	vasesulam	suur spiraal		16-17		luupesa	10.-13.
2529	1	vasesulam	naast	valjaste naast				11.-13.
2529	1	vasesulam	naast	valjaste naast				11.-13.
2529	2	vasesulam	plekk					10.-13.
2529	2	vasesulam	plekk					10.-13.
2540	1	vasesulam	käevõru					11.
2540	8	vasesulam	naast					10.-13.
2540	1	vasesulam	naast	valjaste naast				11.-13.
2540	2	vasesulam	rõngas					10.-13.
2543	2	raud	naast			kivi alt		
2543	1	vasesulam	spiraaltoru					10.-13.
2543	1	vasesulam	rõngas					10.-13.
2544	1	vasesulam	rinnaleht			pinna ligidalt		13.
2553	2	vasesulam	ese	ese				10.-13.
2553	1	vasesulam	spiraaltoru					10.-13.
2553	2	savi	savinõukild					10.-13.
2553	1	vasesulam	sõlg	hoburaudsõlg				10.-13.
2554	1	raud	ese	ese				10.-13.
2554	1	vasesulam	spiraaltoru					10.-13.
2555	3	savi	savinõukild					10.-13.
2557	1	vasesulam	suur spiraal		17			10.-13.
2558	2	vasesulam	ese	ese				10.-13.
2569	1	vasesulam	käevõru	laiakilbiline käevõru		põhi 20		13.
2569	2	vasesulam	spiraaltoru			põhi 20		10.-13.
2569	1	vasesulam	sõrmus	laieneva keskosaga vahel otstega sõrmus		põhi 20		11.-13.
2571	1	raud	ese	ese	15			10.-13.
2575	1	vasesulam	suur spiraal			keskkiht		10.-13.
2576	1	vasesulam	naast	valjaste naast		alumine kiht		11.-13.
2576	1	vasesulam	kee	rinnakee katked		alumine kiht		10.-13.

2576	1	vasesulam	spiraalтору					10.-13.
2580	1	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru				10.-12.
2582	2	vasesulam	käevõru	spiraalkäevõru		põhja ligidalt		10.-12.
2583	1	raud	kuljus	hobuvarustuse kuljus				11.-12.
2583	1	raud	naast	kuljuse naast				11.-13.
2601	1	raud	naast					
2601	1	savi	savinõukild					10.-13.
2604	1	vasesulam	kuljus	hobuvarustuse kuljus				11.-12.
2607	1	raud	ese	ese				10.-13.
2628	1	vasesulam	naast	valjaste naast	20			11.-13.
2630	2	savi	savinõukild		23	alumine kiht		10.-13.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karin Rannaäär

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Viltina hilisrauaaegne kalme Saaremaal“, mille juhendajad on PhD Marika Mägi ja PhD Heiki Valk, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karin Rannaäär

10.05.2026